ЖИВОТА

на

АПОСТОЛА ПАВЛА.

отъ

благогов. **ЯКОВА СТОКЕРЪ**.

Прѣвелъ отъ Английский

С. Томовъ.

СВИЩОВЪ
Печатница "*НАДѢЖДА*."
1892.

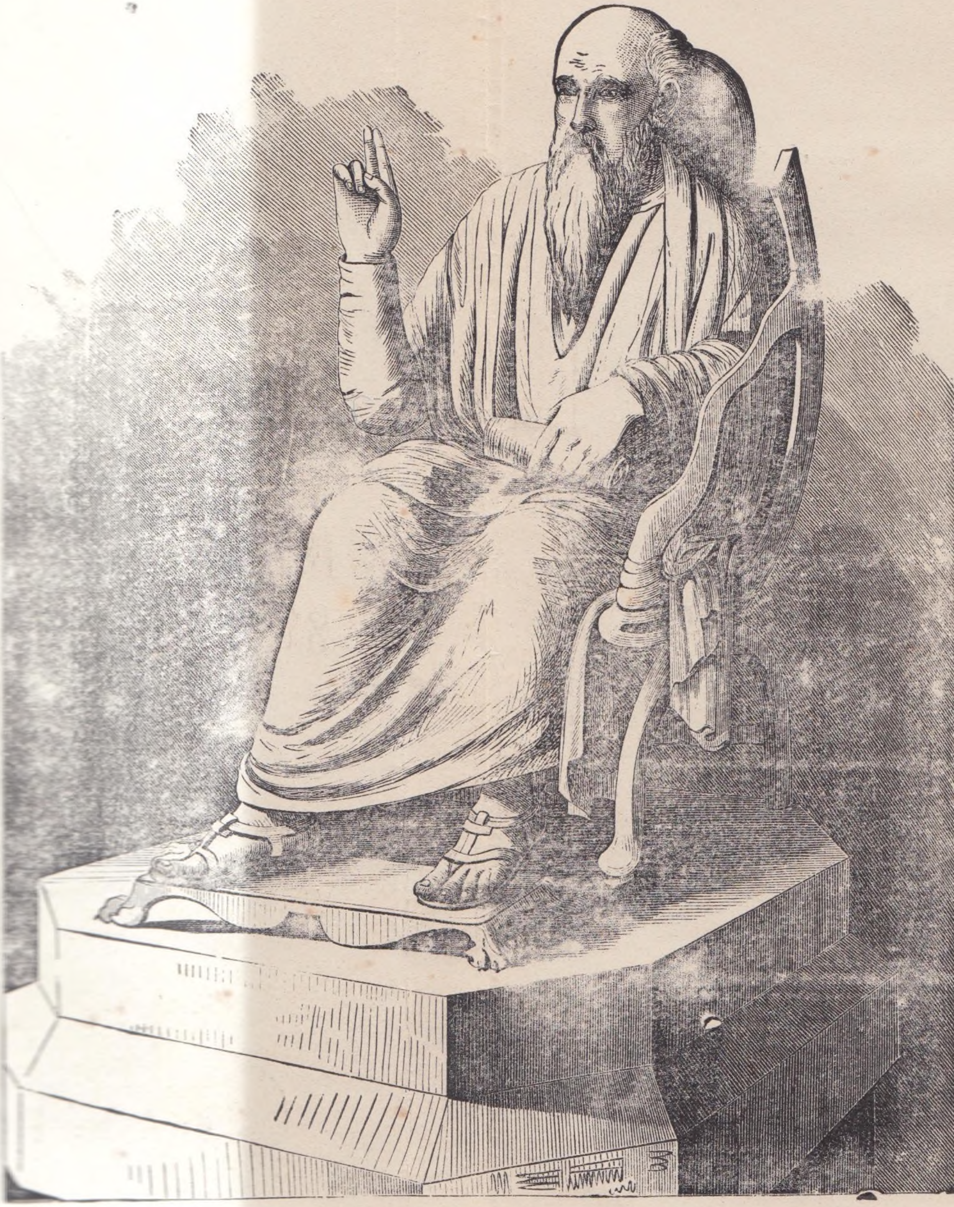

ЖИВОТА
на
АПОСТОЛА ПАВЛА.

отъ

благогов. **ЯКОВА СТОКЕРЪ.**

Прѣвелъ отъ Английский

С. Томовъ.

СВИЩОВЪ
Печатница *“НАДѢЖДА.”*
1892.

Съдържание.

ГЛАВА I.

стран.
Мѣсто-то Му въ История-та . . . 3

ГЛАВА II.

Несъзнателно-то Му Приготовление за Дѣло-то Му 17

ГЛАВА III.

Негово-то Обращение 43

ГЛАВА IV.

Негово-то Евангелие 57

ГЛАВА V.

Работа-та която очакваше Работникъ-тъ. 77

ГЛАВА VI.

Миссионерски-тѣ Му Пѫтешествия . . 89

ГЛАВА VII.

Негови-тѣ Списания и Неговий-тъ Характеръ. 125

ГЛАВА VIII.

стран.

Описание на Една Павловска Церква. 145

ГЛАВА IX.

Велико-то Му Прѣние 161

ГЛАВА X.

Край-тъ 179

Бѣлѣжки за Учители и Питания за Ученици 207

ГЛАВА I.

Мѣсто-то му въ История-та.

Параграфи 1—12.

1, 2. Человѣкъ-тъ отъ когото ся нуждаяше Врѣме-то.
3, 4. Типъ на Християнски Характеръ.
5, 8. Мислитель-тъ на Християнство-то.
9—12. Миссионеринъ-тъ на Язичници-тѣ.

Живота на Св. Павла.

ГЛАВА I.

Мѣсто-то му въ История-та.

1. Има человѣци, чийто животъ не е възможно да изучимъ безъ да не приемемъ впечатление-то ,че тѣ сѫ били нарочно пратени въ свѣта за да извършѫтъ едно дѣло изисквано отъ критическо-то врѣме на история-та въ което сѫ подпаднали. Повѣсть-та за реформация-та, на примѣръ, не може да ся чете отъ благочестивъ умъ безъ да ся не почуди на провидѣние-то чрѣзъ което такива велики мѫжие като Лутеръ, Цвингли, Калвинъ и Ноксъ бидохѫ сѫщеврѣменно въздигнати въ разни части на Европа за да строшѫтъ хомота на Папство-то и да провъзгласятъ изново евангелие-то на благодать-та.

2. Това впечатление не ся прави тъй силно отъ живота на никого другиго колкото отъ живота на Апостола Павла. Той би даденъ на Християнство-то когато то бѣ-

ше въ най-елементарни-тѣ си начала. Наистина то не бѣше слабо, нито може да ся каже за нѣкой смъртенъ человѣкъ че му е билъ необходимъ; защото то съдържаше въ себе си сила-та на едно божественно и безсмъртно сѫществувание, което не можеше да ся не развие съ течение-то на врѣме-то. Но ако знаемъ че Богъ употреблява срѣдства които даже и на наши-тѣ очи ся показватъ като приспособени за цѣли-тѣ що е ималъ прѣдъ видъ, тогазь трѣбва да кажемъ че Христианско-то движение въ врѣме-то когато Павелъ ся яви на сцена-та е имало крайна нужда отъ единъ человѣкъ съ извънредна дарба, който, като ся обладае отъ гений-тъ му, да го втѣлеси въ обща-та история на свѣтъ-тъ; и въ Павла то намѣри человѣка отъ когото ся нуждаяше.

3. Христианство-то придоби въ Павла безподобенъ типъ на Христиански характеръ. Наистина то притѣжаваше вече съвършенъ образецъ на человѣчески характеръ въ лице-то на Своя Основатель. Но Той не бѣше като други человѣци, защото отъ начало не е ималъ да ся бори съ грѣшни несъвършенства; и Христианство-то трѣбваше още да покаже що можаше да направи отъ несъвършенно-то человѣческо естество. Павелъ достави случай-тъ да се покаже това. Той бѣше естественно отъ грамадна умственна растъ и сила. Той щѣше да бѫде забѣлѣжителенъ человѣкъ ако да не бѣше никога станалъ

Християнинъ. Други-тѣ апостоли щѣхѫ да живѣятъ и умрѫтъ въ Галилейска неизвѣстность, ако да не бѣхѫ издигнати на високо мѣсто отъ Християнско-то движение; но името на Савла Тарсянина щѣше пакъ да ся помни въ единъ или другъ характеръ, ако Християнство-то не бѣ никога сѫществувало. Християнство-то доби въ него случай-тъ да покаже на свѣтъ-тъ всичка-та сила що имаше въ себе си. Самъ Павелъ познаваше това, ако и да го е изразилъ съ съвършенна скромность, когато е казалъ, "За това бихъ помилованъ, да покаже Иисусъ Христосъ първомъ въ мене всичко-то си дълготърпѣние, за примѣръ на тѣзи които щѣхѫ да повѣрватъ въ Него за животъ вѣченъ."

4. Обращение-то му доказа сила-та на Християнство-то да надвива най-силни-тѣ прѣдразсѫдъци и да удари своя печатъ на едно широко естество чрѣзъ единъ тъй минутенъ както и всегдашенъ прѣвратъ. Павлова-та личность бѣше тъй силна и оригинална щото отъ никой другъ человѣкъ не би могло по-малко да ся очаква че ще ся притопи въ другиго; но отъ минута-та когато той дойде въ съприкосновение съ Христа той би тъй обладанъ отъ Негово-то влияние щото винаги отъ послѣ прѣобладающе-то му желание е било да бѫде отзивъ и отблескъ Неговъ прѣдъ свѣтъ-тъ. Но ако Християнство-то показа сила-та си като тъй напълно покори Павла, то показа не по-малко и стой-

ность-та си въ человѣкъ-тъ що го направи, когато той ся прѣдаде напълно на влиянието му. То задоволи нужди-тѣ на особенно гладно естество, и никога до свършъкъ-тъ на живота си не даде Павелъ ни най-малъкъ знакъ че това задоволство е ослабвало. Съставъ-тъ му първообразно е билъ сложенъ отъ хубавъ материалъ, но духъ-тъ Христовъ като прѣмина въ него, въздигна го до съвсѣмъ безподобно прѣвъсходство. Нито ся е нѣкога съмнѣвалъ той че влияние-то Христово бѣше което го направи какъвто бѣше. Най-истинската девиза на живота му би била собственно-то му изрѣчение, "И сега вече живѣя не азъ, но Христосъ живѣе въ мене". И дѣйствително тъй съвършенно ся образува Христосъ въ него щото можемъ да изучимъ Христовий-тъ характеръ въ неговий-тъ. И млади-тѣ Христиани могѫтъ негли и повече да научѫтъ за Христа чрѣзъ изучвание Павловъ-тъ животъ нежели чрѣзъ изучвание Христовий-тъ животъ. Въ самаго Христа имаше едно сливание и умекчавание на всички-тѣ прѣвьсходства които правятъ величие-то Му да избѣгва погледъ-тъ на младий-тъ Християнинъ, тъй както само-то съвършенство на Рафаилова-та живопись не може да ся оцѣни отъ необучено око; тогазь когато въ Павла нѣколко отъ най-велики-тѣ елементи на Християнски характеръ ся показахѫ съ една резкость която никой не може да не разбере, тъй както най-видни-тѣ характеристики на Рубенсова-та живопись могѫтъ да ся оцѣнятъ отъ всякой зритель.

5. Второ, Християнство-то придоби въ Павла единъ великъ мислитель. Отъ такъвъ то ся твърдѣ много нуждаяше въ онова врѣме. Христосъ бѣше заминалъ отъ свѣтъ-тъ, и тѣзи които Той остави да Го прѣдставляватъ бѣхѫ прости рибари, и повече-то мѫжие безъ високо умственно развитие. Въ една смислъ този фактъ придава особена слава на Християнство-то, защото показва че то не е длъжало мѣсто-то си като едно отъ велики-тѣ влияния на свѣтъ-тъ на способности-тѣ на свои-тѣ человѣчески прѣдставители; не чрѣзъ крѣпость нито чрѣзъ сила, но чрѣзъ Духа Божия, ся установи Християнство-то на земя-та. Но пакъ като гледаме назадъ сега, ний можемъ ясно да видимъ колко е било нуждно да ся въздигне другъ апостолъ съ друго положение и образование.

6. Христосъ бѣше изявилъ слава-та на Отца веднъжъ за всякога и бѣ свършилъ умилостивително-то си дѣло. Но това не бѣше достатъчно. Нуждно бѣше да ся обясни на свѣтъ-тъ Негово-то появление. Кой бѣше този що бѣ работилъ тука? Що, именно, бѣше той извършилъ? На тѣзи въпроси първообразни-тѣ апостоли можахѫ да дадѫтъ кратки популярни отговори; но ни единъ отъ тѣхъ нѣмаше умственно-то развитие или въспитателно-то обучение нуждно за да постави отговори-тѣ въ такава форма щото

да задоволятъ умъ-тъ на свѣтъ-тъ. По благополучие не е необходимо за спасение-то да е способенъ человѣкъ да отговори на такова питание съ научна точность. Има множина които знаятъ и вѣрватъ че Иисусъ е синъ Божий, и че Той умрѣ за да отнеме грѣхъ-тъ, и като уповаватъ Нему като тѣхенъ Спаситель, очистюватъ ся чрѣзъ вѣра, но които не бихѫ могли да дадѫтъ по-пространни обяснения безъ да не подпаднѫтъ въ погрѣшка въ почти всяко прѣдложение. Но ако Христианство-то трѣбваше не само нравственно но и умственно да завладѣе свѣтъ-тъ, нуждно бѣше за церква-та да ѝ ся обясни пълна-та слава на нейний-тъ Господъ и значение-то на спасително-то Му дѣло. Разбира се че самъ Христосъ е ималъ въ умъ-тъ си пълно-то понятие и за това що бѣше Той и за това що вършеше, което понятие Негово бѣше свѣтло като сльнце-то. Но единъ отъ най-умилителни-тѣ изгледи на Негово-то служителство бѣше този, дѣто не можаше да каже всичко шо бѣше въ умъ-тъ Му на послѣдователи-тѣ Си. Тѣ не можахѫ да го понесѫтъ; тѣ бѣхѫ много груби и ограничени за да го схванѫтъ. Той трѣбваше да отнесе съ Себе Си най-дълбоки-тѣ Си мисли отъ свѣтъ-тъ безъ да ги искаже уповающъ съ възвисена вѣра че Духъ Святий щѣше да поведе Ногова-та церква да ги схване въ течение-то на послѣдующе-то ѝ развитие. Даже и това което Той исказа твърдѣ несъвършенно ся разбра. Имаше, наистина, въ първообразний-тъ апостолски кръгъ единъ умъ отъ най-хубаво качество и способенъ да лѣти въ най-редки-тѣ височини на умозрѣние-то. Думи-тѣ Христови ся въсприехѫ дълбоко въ Иоанново-то сърдце, и, слѣдъ като стоехѫ тамъ половинъ столѣтие, израстохѫ въ чудесни-тѣ форми които наслѣдваме въ негоко-то Евангелие и негови-тѣ Послания. Но даже и Иоанновий-тъ умъ не отговаряше на нужди-тѣ на церква-та; той бѣше извънрѣдно тънъкъ, митически, необикновенъ. Мисли-тѣ му до днесъ стоятъ като притѣжание само на нѣкои отъ най-тънки-тѣ умове. Изискваше ся единъ мислитель отъ по-широкъ и по-массивенъ съставъ за да прѣдстави първи-тѣ очъртания на Християнско-то учение; и той ся намѣри въ Павла.

7. Павелъ бѣше роденъ мислитель. Умъ-тъ му имаше величественна широчина и сила. Той бѣше постоянно занятъ, и никога не можаше да остави единъ прѣдмѣтъ що разгледваше догдѣто не го издиряше назадъ до най-далечни-тѣ му причини и напрѣдъ до всички-тѣ му послѣдствия. Не бѣше достатъчно за него да вѣрва че Христосъ умрѣ за грѣхъ-тъ; той трѣбваше да отиде по-далечъ и да пита защо бѣше нуждно да стори Той това, и какъ Негова-та смърть отнема грѣхъ-тъ. Но не само отъ природа-та е ималъ той тази умозрителна дарба;

таланта му ся обучи и чрѣзъ въспитние. Други-тѣ апостоли нѣмахѫ книжно учение, но той получи най-високо-то школско образование що ся даваше въ онова врѣме. Въ раббинска-та школа той ся научи какъ да нарѣжда, да исказва и защищава идеи-тѣ си. Ний виждаме слѣдствие-то отъ всичко това въ негови-тѣ послания, които съдържатъ най-добри-тѣ обяснения на Християнство-то що свѣтъ-тъ притѣжава. Най-право е да гледаме на тѣхъ като продължение на Христово-то учение. Тѣ съдържатъ мисли-тѣ които Христосъ отнесе съ Себе Си отъ земя-та безъ да може да ги искаже. Разбира ся че Христосъ щѣше да ги искаже различно и много по-добрѣ. Павлови-тѣ мисли иматъ на всякждѣ колоритъ-тъ на умственни-тѣ му особенности. Но сѫщность-та имъ е това що бихѫ били Христови-тѣ ако да бѣ ги Самъ Той исказалъ.

8. Имаше особенно единъ великъ прѣдмѣтъ който Христосъ трѣбваше да остави не обясненъ — Негова-та смърть. Той не можаше да я обясни прѣди да ся случи тя. Тойзи стана рѫководящий-тъ прѣдмѣтъ на Павлово-то мисляние—да покаже защо бѣше тя (смърть-та) нуждна и какви бѣхѫ блаженни-тѣ ѝ резултати. Но нѣмаше дѣйствително ни единъ изгледъ на появление-то Христово въ който испитателний-тъ му умъ не проникнѫ. Тринадесеть-тѣ му послания, когато ся нарѣдятъ по хронологически рѣдъ, показ-

ватъ, че умъ-тъ му вниквалъ по-дълбоко и по-дълбоко въ прѣдмѣтъ-тъ. Напрѣдъкъ-тъ иа негово-то мисляние ся опрѣдѣля отчасти отъ естественний-тъ напрѣдъкъ на негова-та опитность въ познание-то Христово, защото той всякога е писалъ направо отъ своя-та опитность; и отчасти отъ разни-тѣ форми на заблуждение които той е ималъ да посрѣщне въ разни периоди, и които станахѫ срѣдства отъ Провидѣние-то за подбуждание и развивание понятие-то му за истина-та, тъй както и отъ онова врѣме на самъ въ Хистианска-та церква появление-то на заблуждение е било срѣдство за прѣдизвикване най-ясни-тѣ изложения на Христианско учение. Главно-то подбуждение на негово-то мисляние, обаче, както и на неговъ-тъ животъ, всякога е билъ Христосъ, и пожизненна-та му прѣданность на тази неисчерпаема тема бѣше която го направи мислителъ на Христианство-то.

9. Трето, Христианство-то придоби въ Павла, миссионернъ-тъ за язичници-тѣ. Рѣдко е да ся намѣри най-висока-та умозрителна сила съединена съ велика практическа дѣятелность; но въ него тѣ бѣхѫ съединени. Той бѣше не само най-великий-тъ мислитель на церква-та, но и най-великий-тъ работникъ що е тя притѣжавала нѣкога. Ний разгледахме умозрителна-та работа която го очакваше, когато той ся съедини съ Христианска-та община; но имаше и не по-малко

грамадна практическа работа която го очакваше. Това бѣше проповѣдвание евангелие-то на Язический-тъ свѣтъ.

10. Една отъ велики-тѣ цѣли на появление-то Христово бѣше да събори стѣна-та на раздѣление-то помежду Иудейнъ и Язичникъ, и да направи благословение-то на спасение-то притѣжание на всички человѣци, безъ разлика на плѣме или язикъ. Но Нему ся не позволи да осѫществи на дѣло това промѣнение. Едно отъ странни-тѣ ограничения на земний-тъ Му животъ бѣше това, че Той бѣ проводенъ само на погинали-тѣ овци отъ домъ-тъ Израилевъ. Лесно можемъ да си прѣдставимъ колко приятна работа щѣше да бѫде за силно человѣческо-то Му сърдце да занесе евангелие-то отвъдъ граници-тѣ на Палестина и да го възвѣсти на народъ слѣдъ народъ; и — ако не е много дързко да го кажемъ — тази щѣше да бѫде избрана-та Му кариера ако да бѣ пощаденъ. Но Той би прѣкьснатъ въ срѣдъ Свои-тѣ дѣла и трѣбваше да остави Своя-та работа на послѣдователи-тѣ Си.

11. Прѣди появление-то на Павла на сцена-та испълнение-то на това дѣло ся бѣше започнало. Еврейский прѣдразсѫдъкъ ся бѣ отчасти прѣмахналъ, и всеобщий-тъ характеръ на Христианство-то ся бѣше до нейдѣ осѫществилъ, и Петръ бѣше приелъ първи-тѣ Язичници въ церква-та чрѣзъ кръщение. Но ни единъ отъ първообразни-тѣ апостоли

не бѣше напьлно приспособенъ за дѣло-то. Ни единъ отъ тѣхъ нѣмаше такъвъ широкъ умъ за да схване идея-та за съвьршенно-то равенство на Иудейнъ и Язичникъ и да я приложи безъ всяко колебание въ всички-тѣ ѝ практически послѣдствия; и ни единъ отъ тѣхъ нѣмаше съединение-то на дарби нуждни за да ся опита обращение-то на Язический-тъ свѣтъ въ по-голѣмъ размѣръ. Тѣ бѣхѫ Галилейски рибари достатъчно приспособени да проповѣдватъ вѫтрѣ въ граници-тѣ на родна-та си Палестина. Но отвъдъ Палестина лѣжѣше великий-тъ свѣтъ на Гърция и Римъ—свѣтъ-тъ съ голѣми населения, съ сила и образование, съ удоволствие и търговия. Трѣбваше человѣкъ съ безпрѣдѣлна промѣнливость, съ образование, съ голѣма человѣческа симпатия и широчина, да излѣзе тамъ съ евангелска-та вѣсть; человѣкъ който не само да може на Иудеи-тѣ да бѫде Иудеинъ, но и на Еллини-тѣ, Еллинъ, на Римляни-тѣ Римлянинъ, на варвари-тѣ варваринъ; человѣкъ който да може не само да ся срѣщне съ раввини-тѣ въ съборища-та, но и съ горделиви сѫдии въ сѫдилища-та имъ, и съ философи-тѣ въ свьрталища-та имъ; человѣкъ който да може да пѫтува и по сухо и по море, който да може да показва присѫтствие духа въ всяко обстоятелство, и да ся не плаши отъ никакви мѫчнотии. Такъвъ человѣкъ не е имало измежду пьрвообразний-тъ апостолски крѫгъ; но Христианство-то имаше нужда отъ такъвъ, и той ся намѣри въ Павла.

12. Първообразно привързанъ много построго нежели кой да е отъ други-тѣ апостоли на особенности-тѣ и прѣдразсѫдъци-тѣ на Иудейска-та исключителность, той си проби пѫтъ прѣзъ лѣсъ-тъ на тѣзи прѣдубѣждения, и прие равенство-то на всички человѣци въ Христа, и приложи това начало неумолимо въ всички-тѣ му послѣдствия. Той прѣдаде сърдце-то си на Язическа-та миссия, и история-та на живота му е история-та, която показва, колко вѣреиъ бѣше тойна свое-то звание. Никога не е имало такава съсрѣдоточена всесърдечность. Никога не е имало такава свърхчеловѣческа и неуморима енергия. Никога не е имало такова натрупвание на мѫчнотии побѣдоносно посрѣщанати и на страдания драговолно понесени за какво да е друго дѣло. Въ него Иисусъ Христосъ излѣзе да проповѣдва евангелие-то на свѣта, като употрѣби рѫцѣ-тѣ и нозѣ-тѣ му, языкъ-тъ, мозъкъ-тъ и сърдце-то му, за да извърши дѣло-то което въ собственно-то Му присѫтствие не Му би позволено да извърши поради ограничения-та на миссия-та Му.

ГЛАВА II.

Несъзнателно-то му Приготовление за Дѣло-то му.

Параграфи 13—36.

14—16. Дата и Мѣсто на Рождение-то му.
Любовь-та му къмъ Градове.
17, 18. Домъ-тъ Му.
19—26. Въспитание-то Му.
19. Римско Гражданство; 20. Правяние Шатри; 21, 22. Познанство съ Грьцка-та Литература; 23-26. Раббинско Въспитание. Гамалиилъ. Познанство съ Ветхий-тъ Завѣтъ.
27--30. Нравственно и Религиозно Развитие.
28. Законъ-тъ; 29, 30. Заминувание отъ и Връщание въ Иерусалимъ.
31—33. Състояние на Християнска-та Церква. Стефанъ.
34—36. Гонитель-тъ.

ГЛАВА II.

Несъзнателно-то му Приготовление за Дѣло-то му.

13. Лица, чието обращение къмъ Христа става слѣдъ като стигнатъ на възрасть, гледатъ на периода на живота си, който е прѣдшествувалъ това събитие съсъ скърбь и срамъ, и желаятъ да можаше заличителна ржка съвсѣмъ да избърше повѣствования-та за него щото да не остане диря отъ него. Св. Павелъ е чувствовалъ това много силно; до край-тъ на дни-тѣ си той е билъ измжчванъ отъ призракъ-тъ на изгубени-тѣ си години, и е казвалъ, че е най-малъкъ отъ всички-тѣ апостоли, който не билъ достоенъ да ся нарече апостолъ защото гонилъ Церква-та Божия. Но тѣзи мрачни чувства сж само отчасти оправдателни. Божии-тѣ намѣрения сж твърдѣ дълбоки, и даже въ тѣзи, които Го не знаятъ, Той може би да сѣе сѣмена, които ще само да озрѣятъ и принесжтъ плодъ дълго врѣме слѣдъ като ся свърши нечестиво-то имъ поприще. Павелъ не щѣше никога да стане какъвто станж, или да извърши дѣло-то което извърши, ако прѣзъ години-тѣ прѣди обра-

щение-то му не бѣ миналъ прѣзъ единъ курсъ на приготовление, назначено да го приспособи за послѣдующа-та му кариера. Той не знаяше за какво ся приготовляваше; негови-тѣ намѣрения за бѫдѫще-то му бѣхѫ различни отъ Божии-тѣ; но има Богъ който управлява намѣрения-та ни, и Той го е правялъ излъскана стрѣла за Свой-тъ тулъ, ако и той (Павелъ) да не знаяше това.

14. Дата-та на Павлово-то рождение не ся точно знае, но може да ся опрѣдѣли съ такава приблизителность, която е достатъчна за практически цѣли. Когато въ година-та 33 слѣдъ Р. Х. тѣзи които убихѫ съ камъние Стефана, сложихѫ дрехи-тѣ си при Павлови-тѣ нозѣ, той билъ "момъкъ." Тази дума има, наистина тъй на Грьцки както и на Български широка смисль, и може да покаже каква да е възрасть отъ нѣщо по-доло отъ двадесеть до нѣщо по-горѣ отъ тридесеть години; и пълномощие-то което той прие отъ Синедринъ-тъ наскоро слѣдъ това да гони Христиани-тѣ едва ли би ся дало на единъ момъкъ. Около тридесеть години слѣдъ като игра тази печална роль въ Стефаново-то убийство въ 62 год. слѣдъ Р. Х., той лѣжѣше въ затворъ въ Римъ и очакваше смьртна прѣсѫда за сѫща-та причина за която пострада и Стефанъ, и като пишаше едно отъ послѣдни-тѣ отъ свои-тѣ Послания, послание-то къ Филимону, той ся нарѣче старецъ. Тази дума такожде ся употрѣбява въ широкъ

смисль, и человѣкъ, който бѣше прѣкаралъ такива трудности, можаше дѣиствително да остарѣе прѣди врѣме; при все това едва ли би моглъ да въсприеме име-то “Павелъ старецъ” прѣди да стане на шестдесетъ години. Тѣзи прѣсмѣтвания ни водятъ до заключение-то, че той ся е родилъ около сѫщо-то врѣме съ Иисуса. Когато юноша-та Иисусъ е играялъ по Назаретски-тѣ улици, юноша-та Павелъ е играялъ по улици-тѣ на родний-тъ си градъ, на далечъ отъ отвѫдна-та страна на Ливански-тѣ върхове. На гледъ ся виждаше като че ще да иматъ съвсѣмъ различни кариери. Но по тайнственно-то нарѣждание на провидѣние-то животъ-тъ на двама-та, като рѣки, които текѫтъ отъ противоположни корита, щѣхѫ единъ денъ, като рѣка и притокъ да ся смѣсятъ наедно.

15. Мѣсторождение-то му бѣше Тарсъ, столица-та на область-та Киликия, на юго-истокъ на Мала Азия. Той бѣше расположенъ нѣколко мили отъ брѣгъ-тъ, въ срѣдъ плодовито поле, и бѣше построенъ на двата брѣга на рѣката Киднусъ, която ся стичаше отъ ближна-та планина Тавръ, на снѣжни-тѣ върхове на която жители-тѣ на града сѫ гледали отъ плоски-тѣ покриви на кѫщя-та си блѣскъ-тъ на слънцезахождание-то. Не—далечъ надъ градъ-тъ рѣка-та ся е впущала надъ скали-тѣ въ голѣмъ водопадъ, но подъ този водопадъ тя била плавателна, и вѫтрѣ

въ градъ-тъ брѣгове-тѣ ѝ сѫ били покрити съ кейове и стоварища, на които сѫ били натрупани стоки отъ разни страни, а моряци и търговци, облѣчени въ облѣкла-та и говорящи язиец-тѣ на разни плѣмена, постоянно ся виждали по улици-тѣ. Градъ-тъ е въртѣлъ голѣма търговия съ дървета (кересте), съ които е изобиловала область-та, и съ дълга хубава козина вадена отъ кози които държали съ хиляди по ближни-тѣ планини; отъ тази козина тъкали единъ дебелъ платъ който служилъ за много нѣща, между друго и за шатри, каквито по-послѣ Апостолъ Павелъ е съшивалъ. Този платъ ся е разнасялъ по брѣгове-тѣ на Срѣдиземно море. Тарсъ е билъ още центръ на голѣма прѣносна търговия; защото задъ градъ-тъ единъ прочутъ проходъ, нарѣченъ Килийски-тѣ Порти е водялъ прѣзъ планини-тѣ къмъ ценрални-тѣ страни на Мала Азия; и Тарсъ е билъ влагалище-то, на което ся принасали произведения-та отъ тѣзи страни за да ся разнасятъ на истокъ и западъ. Жители-тѣ на този градъ сѫ били многочисленни и богати. Болшинство-то е състояло отъ туземни Киликийци, но най богатитѣ търговци били Гърци. Область-та е била подъ властьта на Римляни-тѣ, знакове-тѣ отъ владичество-то на които не можахѫ да ся не забѣлѣзватъ въ столица-та, при все че Тарсъ ся е радвалъ съ привилегия-та на самоуправление. Число-то и разнообразие-то на жители-тѣ му се увеличавахѫ още и отъ фактъ-тъ че както градъ-тъ Глазго въ Шотландия, Тарсъ билъ не само търговски центрь, но и сѣдалище на ученость. Той билъ единъ отъ три-тѣ главни градове съ университети прѣзъ този периодъ; други-тѣ два града бѣхѫ Атина и Александрия; и казва ся че е надминувалъ съперници-тѣ си въ умственно отличие. Студенти отъ много страни сѫ ся виждали по улици-тѣ му, зрѣлище което не е можало да не разбуди въ млади умове мисли за стойность-та и цѣль-та на учение-то.

16. Кой не вижда колко сгодно е било това мѣсто за апостолъ-тъ да ся роди въ него? Като е растялъ той несъзнателно ся е приготовлявалъ да ся срѣща съ человѣци отъ всякъ разрѣдъ и отъ всяко плѣме, да съчувствува съ человѣческо-то естество въ всички-тѣ му разнообразия, и да гледа съ търпимость на най-различни-тѣ нрави и обичаи. Въ по-сетнешний-тъ си животъ той всякога билъ любитель на градове. Ако и неговий-тъ учитель да избѣгваше Иерусалимъ и да обичаше да поучава отъ гора-та, или брѣгъ-тъ на езеро-то, Павелъ постоянно ся е движилъ отъ единъ голѣмъ градъ на другъ. Антиохия, Ефесъ, Атина, Коринтъ, Римъ, столици-тѣ на старий-тъ свѣтъ, бѣхѫ кржгове-тѣ на негова-та дѣятелность. Иисусови-тѣ думи миришатъ на поле-то и изобилуватъ съ картини за тиха-та му хубость или простосърдечний-тъ му трудъ—кринови-

тѣ полски, овци-тѣ, които слѣдватъ овчарь-тъ, сѣятель-тъ по брѣзда-та, рибарь-тъ, който истеглюва мрѣжа-та си. Но Павловий-тъ язикъ е напоенъ съ градска атмосфера и напомнюва за тропотъ-тъ и шумна-та бързина на улици-тѣ. Фигури-тѣ му сѫ заимствувани отъ сцени на человѣческа енергия и памятници на образованъ животъ — войникъ-тъ съ всеорѫжие-то си, борецъ-тъ на арена-та, строение-то на кѫщи и храмове, триумфално-то шествие на побѣдоносний-тъ пълководецъ. Тъй трайни биватъ съдружения-та (ассоциацыи-тѣ) на момче-то въ живота на мѫжа.

17. Павелъ ся е гордѣялъ съ мѣсторождение-то си, както той на дѣло показа това въ единъ случай, като каза че е гражданинъ на тойзи знаменитъ градъ. Той е ималъ сърдце направено отъ природа-та да чувствува най-топло-то подбуждение на патриотизмъ. При все това не за Киликия или Тарсъ е горѣлъ този огнь. Той билъ чужденецъ на своя-та родина. Баща му билъ единъ отъ онѣзи многочисленни Евреи които били прѣснати въ онзи вѣкъ по градове-тѣ на Язический-тъ свѣтъ, заняти въ търговия. Тѣ бѣхѫ оставили свята-та земя, но не я бѣхѫ забравили. Тѣ никога не сѫ слѣхѫ съ населения-та помежду които живѣяхѫ, но, по облѣкло, храна, религия, и много други подробности, останахѫ си особенъ народъ. Истина, че въобще тѣ не бѣхѫ толкова строги

въ религиозни-тѣ си възглядове и по-търпими къмъ чужди обичаи нежели онѣзи Евреи които си стояхѫ въ Палестина. Но Павловийтъ баща не бѣше распуснатъ въ това отношение. Той принадлѣжѣше на най-строга-та секта на религия-та си. Вѣроятно той не оставилъ Палестина дълго врѣме прѣди рождение-то на сина си, защото Павелъ нарича себе си Еврейнъ на Евреи-тѣ — име което види ся е принадлежало само на Палестински-тѣ Евреи и на тѣзи, чиято свръзка съ Палестина оставала близка. За майка му не чуваме положително нищо, но всичко ся вижда да показва че домъ-тъ, въ който е билъ въспитанъ, е билъ единъ отъ онѣзи, отъ които почти всички отлични религиозни учители сѫ излѣзли—домъ на благочестие, характеръ, може би на строги начала и на силна привязанность къмъ особености-тѣ на религиозенъ народъ. Той е билъ напоенъ съ духъ-тъ му. При все че не е можялъ да не приеме безчисленни и непогинуваеми впечатления отъ градъ-тъ, въ който ся бѣ родилъ, пакъ страна-та и градъ-тъ на сърдце-то му бѣхѫ Палестина и Иерусалимъ; и герои-тѣ на младо-то му въображение бѣхѫ не Курций и Хораций, Херкулесъ и Ахилъ, но Авраамъ и Иосифъ, Моисей и Давидъ и Езра. Като е гледалъ назадъ на минало-то, той не е хвърлялъ погледа си на разбъркани-тѣ лѣтописи на Киликия, но той е гледалъ на горѣ по бистра-та рѣка на Еврейска-та история до извори-тѣ ѝ въ Уръ Халдейский; и когато е мислилъ за бѫдѫще-то, видѣние-то, което му ся е прѣдставяло, е било царство-то Мессиево съ прѣстолъ-тъ му въ Иерусалимъ, което царство управлява народи-тѣ съ жезлъ желѣзенъ.

18. Чувство-то че е принадлѣжалъ на една духовна аристокрация, издигнатъ надъ болшинство-то на тѣзи, между които е живѣлъ, би ся усилило въ него отъ това що е виждалъ за религия-та на околно-то население. Тарсъ билъ центръ на единъ видъ Ваалово поклонение отъ вънкашно блѣскавъ, но неисказано унизителенъ характеръ, и въ нѣкои годишни врѣмена въ него ставали праздници, на които присѫтствували всички-тѣ жители отъ околни-тѣ страни, и сѫ ся придружавали съ оргии отъ степенъ на нравственна мерзость, която по благополучие даже и наши-тѣ въображения не могѫтъ да си прѣдставятъ. Разбира ся че едно момче не би могло да види дълбочини-тѣ на тази тайна на нечестие-то, но то би могло да види доволно за да го накара да ся отвърне отъ идолопоклонство-то съ прѣзрѣние-то свойственно на неговий-тъ народъ, и да го направи да гледа на малко-то съборище, дѣто семейство-то му ся покланяло на Святаго въ Израиля като много по-славно нежели великолѣпни-тѣ палати на язичници-тѣ; и негли на тѣзи ранни опитности ний можемъ да издиримъ назадь до една степень онѣзи у-

бѣждения за дълбочини-тѣ до които може да падне человѣческо-то естество, и за нужда-та му отъ всемогуща искупителна сила, които убѣждения отпослѣ съставихѫ такава основна часть отъ негово-то богословие и дадохѫ такъвъ потикъ на дѣло-то му.

19. Настанѫ най-послѣ врѣме да ся рѣши какво занятие щѣше да слѣдва момче-то— важна криза въ живота на всякого; и въ този слрчай много зависяше отъ рѣшение-то. Може би че най-естественна-та за него кариера щѣше да бѫде търговска-та; защото баща му бѣше занятъ въ търговия; търговский-тъ градъ е обѣщавалъ блѣскава награда на търговско честолюбие, и енергия-та на момъкъ-тъ би гарантирала успѣхъ. Освѣнъ това баща му можаше да му даде едно прѣимущество което бѣше особенно полезно за единъ търговецъ: при все че бѣше Еврейнъ, той бѣше Римски гражданинъ, и това право щѣше да даде на сина му покровителство, въ която часть на Римска-та империя и да би ималъ случай да пѫтува. Какъ е придобилъ баща му това право не знаемъ; то можало да ся купи или придобие чрѣзъ отлична услуга на държавата, или могло да ся придобие по много други начини; въ всякой случай синъ му ся роди свободенъ Римски гражданинъ. Това бѣше драгоцѣнна привилеия и такава която щѣше да ся покаже полезна Павлу, ако и не по начинъ-тъ по който би желалъ баща му да ся

ползува той отъ нея. Но рѣши ся той да не стане търговецъ. Рѣшение-то може да ся е длъжало на силни-тѣ религиозни възглядове на баща му, или на благочестиво-то желание на майка му, или на собственни-тѣ му прѣдпочитания; но той рѣши да отиде въ училище и да стане раввинъ — т. е. и священнослужитель, и учитель и законникъ. Това бѣ мѫдро рѣшение прѣдъ видъ на духь-тъ и способность-та на момче-то, и дѣйствително ся показа отъ прѣголѣма важность за бѫдещѧ-то на человѣци-тѣ.

20. Но при все че той избѣгнѧ да бѫде увлѣченъ въ свѣтско звание, той трѣбваше да ся позапознае съ занаятчийски животъ; защото законъ бѣше помежду Евреи-тѣ всяко момче, каквото звание и да ся рѣши да слѣдва, да научи и единъ занаятъ като срѣдство за прѣпитание въ врѣме на нужда. Този законъ бѣше много мѫдръ;защото той даваше на млади-тѣ работа въ една възрасть, когато много свободно врѣме е опасно, и запознаваше богати-тѣ и учени-тѣ до една степень съ чувства-та на тѣзи, които изваждатъ хлѣбътъ си съ потъ-тъ на чело-то си. Занаятъ-тъ който той научи, бѣше найпростий-тъ въ Тарсъ—правяние-то шатри отъ козячни платна. Малко е той, или баща му мислилъ, когато е почналъ да работи неприятно-то козячно платно, колко важенъ щѣше да му ся покаже този занаятъ въ посетнешни-тѣ му години; той му достави

срѣдства за прѣпитание въ врѣме на мисионерски-тѣ му пѫтешествия, и въ едно врѣме когато е било необходимо нуждно распространители-тѣ на Христианство-то да не ся излагатъ на подозрение-то че работятъ съ користолюбиви мотиви, занаятъ-тъ му даде възможность да поддържа положение на благородна независимость.

21. Едно питание естественно ся поражда, да ли прѣди да остави бащино-то си огнище за да отиде да ся учи за раввинъ, Павелъ е посѣщавалъ университетъ-тъ въ Тарсъ. Да ли е той пилъ отъ извори-тѣ на мѫдрость, които текѫтъ отъ гора-та Еликонъ прѣди да отиде да сѣдне при онѣзи, които извиратъ отъ гора-та Сионъ? Отъ фактъ-тъ че той прави два, три привода отъ Старо-Грьцки-тѣ поети нѣкои ся заключилии, че той е билъ познатъ съ цѣла-та Старо-Грьцка литература. Но отъ друга страна ся е доказало че приводи-тѣ му сѫ кратки и обикновенни, каквито всякой, който е говорялъ Старо-Грьцкий, би моглъ да научи и да употрѣбява когато му ся прѣдстави случай; и стилъ-тъ и думи-тѣ въ негови-тѣ Послания не сѫ онѣзи на образци-тѣ на Старо-Грьцката, литература, но на Прѣводъ-тъ на Седемдесеть-тѣ, който тогава ся всеобщо употрѣбяваше отъ разсѣяни-тѣ Евреи. Вѣроятно баща му би го считалъ грѣшно да позволи на сина си да посѣщава язически университетъ. Но пакъ не е вѣроятно, че той би

порастналъ въ едно велико сѣдалище на ученость безъ да бѫде повлиянъ отъ академический-тъ тонъ на мѣсто-то. Слово-то му въ Атина показва, че е можялъ, когато е искалъ, да употрѣбява стилъ много по-величественъ нежели онзи на негови-тѣ списания, и не е вѣроятно че такъвъ остръ умъ не би ся запозналъ съ велики-тѣ памятници на язикъ-тъ на който е говорилъ.

22. Има и други впечатления които по всяка вѣроятность му направилъ учений-тъ Таргъ. Университетъ-тъ му е билъ знаменитъ за онѣзи дребнави расприи и съперничества които понѣкогашъ смущавать тишина-та на академически прибѣжища; и възможно е марморание-то на тѣзи да е дало първий-тъ потикъ къмъ онова прѣзрѣние за маневри-тѣ на риторъ-тъ и праздни-тѣ прѣпирания на софистъ-тъ, което съставлява такава отличителна чърта на нѣкои отъ списания-та му. Погледи-тѣ на млади очи сѫ ясни и точни, и даже като момче той може да е съзрѣлъ колко малки могѫтъ да бѫдѫтъ души-тѣ на человѣци, и колко нисъкъ животъ-тъ имъ, когато уста-та имъ сѫ пълни съ най-хубави думи.

23. Коллегия-та за въспитание-то на Еврейски раввини била въ Иерусалимъ и тамъ ся испрати Павелъ около тринадесетъ годишна-та си възрасть. Пристигание-то му въ святий-тъ градъ може да ся е случило въ сѫща-та година, въ която и Иисусъ, на

дванадесеть годишна-та си възрасть, го най-напрѣдъ посѣтилъ, и силни-тѣ душевни вълнения на Назаретский-тъ юноша при първо-то му виждание столица-та на своя народъ могѫтъ да ся земѫтъ като показатель на неповѣтсвувана-та опитность на Тарсийский-тъ юноша. За всяко Еврейско дѣте съ религиозни расположения Иерусалимъ билъ центрътъ на всичко; стѫпки-тѣ на пророци и царие сѫ ся отзовавали въ улици-тѣ му; спомени священни и възвисени сѫ ся трупали по стѣни-тѣ и здания-та му; и той е сиялъ въ блѣскъ-тъ на безпрѣдѣлни надежди.

24. Случи ся че въ онова врѣме Иерусалимска-та коллегия ся прѣдсѣдателствувала отъ единъ отъ най-забѣлѣжителни-тѣ учители, що сѫ имали нѣкога Евреи-тѣ. Това бѣше Гамалиилъ, при нозѣ-тѣ на когото, Павелъ ни казва, че билъ въспитанъ. Той ся наричалъ отъ съврѣменици-тѣ си Хубость-та на Законъ-тъ, и още ся помни между Евреи-тѣ като Великий-тъ Раввинъ. Той билъ человѣкъ съ възвисенъ характеръ и просвѣтенъ умъ, Фарисейнъ силно привѣзанъ на прѣдания-та на отци-тѣ, но пакъ не нетърпимъ или враждебенъ къмъ Гърцко-то образование (култура), както бѣхѫ нѣкои отъ по-умостѣснени-тѣ Фарисеи. Влияние-то на такъвъ человѣкъ врьхъ откровенъ умъ като Павловий-тъ трѣбва да е било твърдѣ голѣмо; и при все че за малко врѣме ученикътъ станѫ нетърпимъ зелотъ, пакъ влияние-

то на учитель-тъ трѣбва да е спомогнало по нѣщо въ побѣда-та която той най-послѣ придоби надъ прѣдразсѫдъкъ-тъ.

25. Учение-то което единъ Раввинъ трѣбвало да придобие било дълго и особенно. То състояло всецѣло отъ изучвание-то на Священни-тѣ Писания и на тълкувания-та на мѫдри-тѣ и на учители-тѣ връхъ тѣхъ. Думи-тѣ на Писание-то и изрѣчения-та на мѫдри-тѣ ся запамятявали; разисквания ся държѣли връхъ спорни точки; и чрѣзъ бързъ огънь на питания, които било позволено и на ученици-тѣ да задаватъ както и на учители-тѣ, умове-тѣ на ученици-тѣ ся изостряли и взглядове-тѣ имъ разширочавали. Отличителни-тѣ качества на Павловий-тъ умъ които станахѫ видни въ послѣдующий-тъ му животъ—чудесна-та му память, острота-та на логика-та му, изобилие-то на идеи-тѣ му, и оригиналний-тъ му начинъ на разглеждание всякой прѣдмѣтъ—най-напрѣдъ сѫ ся показали въ това училище, и можемъ да вѣрваме, че сѫ подбудили живъ интересъ въ учитель-тъ му.

26. Самъ той научилъ много тукъ, което е било отъ прѣголѣма важность въ послѣдующе-то му поприще. При все че той имаше да бѫде миссионеринъ на Язичници-тѣ, той бѣше великъ миссионеринъ и на свой-тъ народъ. Всякой градъ що посѣщавалъ дѣто имало Евреи, той публично ся е явявалъ най-напрѣдъ въ съборище-то. Тамъ

образование-то му като равинъ му отваряло пѫть да говори, и познанство-то му съ Еврейски начини на мисляние и разсѫждение му давало възможность тъй да ся отправя къмъ слушатели-тѣ си щото да привлѣче внимание-то имъ. Познанство-то съ Священни-тѣ Писания му е давало възможность да привожда доказателства отъ авторитетъ, който слушатели-тѣ му припознавали за върховенъ. Освѣнъ това той бѣше назначенъ да бѫде великий-тъ богословъ на Християнство-то и главний-тъ списатель на Новий-тъ Завѣтъ. Но Новий-тъ Завѣтъ произрасте отъ Ветхий-тъ; единий-тъ е въ всички-тѣ си части пророчество, другий-тъ е испълнение. Но изискваше ся единъ умъ напоенъ не само съ Християнство-то, но и съ Ветхий-тъ Завѣтъ за да обясни това; и въ една възрасть, когато память-та е най-силна, Павелъ тъй добрѣ изучи Ветхий-тъ Завѣтъ щото всичко що съдържаше бѣше на расположение-то му; фразеология-та му стана язикъ-тъ на неговото мисляние; той буквално пише въ приводи; и той привожда отъ всички части съ равна леснина — отъ Законъ-тъ, Пророци-тѣ, и Псалми-тѣ. По този начинъ ся снабди войникъ-тъ съ всеорѫжие-то на духъ-тъ прѣди да знаяше въ какво дѣло щѣше да го употрѣби.

27. Между това какво бѣше нравственно-то и религиозно-то му състояние? Той ся учаше да стане религиозенъ учитель; бѣше

ли самъ той религиозенъ? Не всички които ся проваждатъ отъ родители-тѣ си въ богословско училище за да ся приготвятъ за священнослужителска служба сѫ набожни, и въ всякой градъ на свѣтъ-тъ пѫть-тъ на младежъ-тъ е заобиколенъ отъ искушения, които могѫтъ да опропастятъ животъ-тъ въ само-то му начало. — Нѣкои отъ най-велики-тѣ учители на церква-та, като Св. Августинъ, сѫ били принудени да гледатъ назадъ на половина-та отъ живота си като опятненъ, нашаренъ отъ порокъ и прѣстѫпление. Такова падание не загрози ранни-тѣ Павлови дни. Каквито борби съ страсть-та и да е ималъ въ себе си, поведение-то му всякога е било чисто. Иерусалимъ не е билъ въ онзи вѣкъ благоприятно за добродѣтель мѣсто. Този бѣше Иерусалимъ противъ вънкашна-та святость и вѫтрешно-то растлѣние на който, Господь нашъ нѣколко години слѣдъ това хвърли такива силни укорения; той бѣше само-то сѣдалище на лицемѣрие-то, дѣто способний-тъ младежъ можаше лесно да спечели награди-тѣ на религия-та и да избѣгва теготи-тѣ ѝ. Но Павелъ е билъ опазенъ посрѣдъ тѣзи опасности, и е можалъ отпослѣ да притязава че бѣ живѣлъ въ Иерусалимъ отъ начало съ цѣла добра съвѣсть.

28. Той бѣ донеслъ съ себе си отъ дома си убѣждение-то което съставлява основа-та на религиозенъ животъ, че едничка-та награда, за която си заслужва да живѣе человѣкъ

е любовь-та и благоволение-то Божие. Това убѣждение станѫ страстно копнѣяние като той растѣше на възрасть, и той попита учители-тѣ си какъ може да ся придобие нарада-та. Отговоръ-тъ имъ бѣше готовъ — Чрѣзъ пазяние на законъ-тъ. Този бѣше ужасенъ отговоръ; защото законъ-тъ е значалъ не само това, което ний разбираме съ тази дума, но и обрядовий-тъ законъ Моисеевъ и хиляди други правила прибавени нему отъ Еврейски-тѣ учители, съблюдението на които правяло живота единъ видъ чистилище за една нѣжна съвѣсть. Но Павелъ не бѣше человѣкъ, който избѣгва мѫчнотии. Той бѣше положилъ въ сърдце-то си да придобие Божие-то благоволение, безъ което този животъ му ся виждаше празенъ и вѣчность-та мрачна тьмнина; и ако този бѣше пѫть-тъ къмъ цѣль-та, той бѣше готовъ да ходи въ него. Не само бѣхѫ лични-тѣ му надежди замѣсени въ това, но и надежди-тѣ на народа му зависяхѫ отъ него; защото всеобщо-то вѣрвание на народа му бѣше, че Мессия щѣше да ся яви само на народъ, който пази законъ-тъ, и даже ся казвало, че ако единъ человѣкъ го държалъ съвършенно само единъ день, негови-тѣ заслуги щѣли да доведѫтъ на земя-та Царь-тъ когото очаквали. Павлово-то раввинско образование, прочее, достигнало до върхъ-тъ си въ желание-то да придобие тази награда на правда-та, и той оставилъ зали-тѣ на священно-то учение съ това като цѣль на животъ-тъ си. Рѣшение-то на осамотений-тъ ученикъ бѣше отъ прѣголѣма важность за свѣтъ-тъ; защото той имаше най-първо да опита посрѣдъ тайни мѫки, че този начинъ на спасение бѣше лъжливъ, и тогазъ да прѣдаде откритие-то си на человѣци-тѣ.

29. Не можемъ да кажемъ въ коя година ся е свършило Павлово-то образование въ Иерусалимска-та коллегия, или гдѣ е ходилъ токо слѣдъ свършвание-то на образование-то си. Млади-тѣ раввини слѣдъ свършвание курсъ-тъ на науки-тѣ си ся распръсвали тъй както ся распръсватъ наши-тѣ богословски ученици, и захващали практическа работа въ разни части на Еврейский-тъ свѣтъ. Може да ся е върналъ въ родна-та си Киликия и да е приелъ служба въ нѣкое съборище тамъ. Въ всѣки случай, той за нѣколко години билъ далечъ отъ Иерусалимъ и Палестина; защото тѣзи бѣхѫ години-тѣ въ които ся паднѫ движение-то на Иоанна Кръстителя и служителство-то Иисусово, и навѣрно той не би моглъ да бѫде на близу безъ да ся не намѣси и въ двѣ-тѣ тѣзи движения било като приятель или като неприятель.

30. Но не слѣдъ много врѣме той ся върнѫ въ Иерусалимъ. Тъй лесно бѣше за най-високий-тъ раввински талантъ да клони къмъ Иерусалимъ въ онова врѣме както е въ наше врѣме за най-високий-тъ книжовенъ

и търговски талантъ да клони къмъ Лондонъ. Той пристигналъ въ столица-та на Иудейство-то наскоро слѣдъ смърть-та Исусова; и нии можемъ лесно да си прѣдставимъ прѣставления-та за онова събитие и за свършена-та чрѣзъ него кариера, които той би приелъ отъ приятели-тѣ си Фарисеи. Ний нѣмаме причини да вѣрваме, че е ималъ тогазъ съмнѣние за своя-та религия. Ний наистина разбираме отъ списания-таму, че той билъ миналъ прѣзъ силни умственни борби. При все че е ималъ твърдо убѣждение че блаженство-то на живота е постижимо само въ благоволеиие-то Божие, пакъ усилия-та му да достигне това желаемо положение чрѣзъ пазение-то на законъ-тъ не го бѣхѫ задововили. Напротивъ колкото повече ся е старалъ да пази законъ-тъ толкозъ по-дѣятелни ставали движения-та на грѣхъ-тъ вѫтрѣ въ него; съвѣсть-та му ставаше по-притѣснена отъ чувство-то на виновность, и миръ-тъ на една душа успокоена отъ Бога бѣше една награда, която не му ся удаваше. При все това той не бѣ турялъ подъ въпросъ учение-то на съборище-то. За него то е било още съгласно съ история-та на Ветхий Завѣтъ, отъ който ся гледали на него образи-тѣ на святии-тѣ и пророци-тѣ, които бѣхѫ гаранция че система-та, която прѣдставлявахѫ трѣбва да е божественна, и задъ която той е виждалъ Израйлский-тъ Богъ да открива Себе Си въ давание-то на законъ-тъ. Причина-та дѣто той не бѣ придобилъ миръ и съобщение съ Бога, бѣше, тъй е вѣрвалъ той, че той не ся бѣ борилъ достатъчно съ зло-то на свое-то естество, нито бѣ достатъчно почелъ поучения-та на законъ-тъ. Нѣмаше ли услуга чрѣзъ която би моглъ да допълни всички-тѣ си недостатъци и да придобие най-послѣ онази благодать въ която бѣхѫ стоели велики-тѣ отъ старо врѣме? Това бѣше състояние-то на умъ-тъ му съ който той ся върнѫ въ Иерусалимъ и ся научи съ удивление и негодование за подигание-то на една секта, която вѣрваше, че распятий-тъ Иисусъ билъ Месия на Еврейский-тъ народъ.

31. Християнство-то бѣше само двѣ три години на възрасть, и растѣше твърдѣ мирно въ Иерусалимъ. При все че тѣзи, които го бѣхѫ чули да ся проповѣдва на Петдесятница-та, бѣхѫ занесли извѣстие-то за него на жилища-та си въ много страни, публични-тѣ му прѣдствители не бѣхѫ още оставили родина-та му. Испърво власти-тѣ бѣхѫ наклонни да го гонятъ и спирахѫ учители-тѣ му, когато ся явявахѫ прѣдъ народа. Но тѣ бѣхѫ промѣнили планъ-тъ си, и по съвѣта на Гамалиила, рѣшихѫ да го прѣнебрѣгнатъ, като вѣрвахѫ, че то ще пропадне, ако го оставятъ на мира. Християни-тѣ, отъ друга страна, гледахѫ, колкото е възможно, да не увреждатъ никого; въ вънкашности-тѣ на религия-та тѣ слѣдвахѫ да бѫдѫтъ строги.

Иудеи и ревнители на законъ-тъ, като присѫтствувахѫ на богослужение-то въ храмъ-тъ, тѣ съблюдавахѫ Иудейски-тѣ церемонии и почитахѫ церковни-тѣ власти. То бѣше единъ видъ примирие което даде на Христианство-то малко врѣме за тайно нарастяване. Въ горници-тѣ си братия-та ся събирахѫ за да прѣломяватъ хлѣбъ и да ся молятъ на възнеслаго ся Господа своего. То бѣше твърдѣ хубаво зрѣлище. Нова-та вѣра бѣше слѣзла посрѣдъ тѣхъ като ангелъ и разливаше отъ крила-та си чистота въ души-тѣ имъ и вдѫхваше надъ скромни-тѣ имъ събрания духъ на миръ. Любовь-та имъ единъ къмъ другъ бѣше безпрѣдѣлна; тѣ бѣхѫ испълнени съсъ вдѫхновително-то чувство на откритие; и колкото пѫти ся събирахѫ тѣхний-тъ невидимъ Господь е билъ посрѣдъ тѣхъ. Това приличаше като че небе-то бѣше на земя-та. До като Иерусалимъ около имъ слѣдваше въ обикновенний-тъ си свѣтски животъ и вънкашна-та си церковна строгость, малцина-та тѣзи скромни души ся ублажавахѫ за една тайна, която знаяхѫ че съдържа въ себе си блаженство-то на человѣчество-то и бѫдѫще-то на свѣтъ-тъ.

32. Но примирие-то не можаше да трае, и тѣзи зрѣлища на миръ трѣбваше скоро да ся нападнатъ отъ ужасъ и кръвопролитие. Христианство-то не можаше да държи такова примирие, защото въ него има всепобѣждающа сила, която го тласка въпрѣки

всяка опасность да ся распространява, и кипѣние-то на ново-то вино на евангелска свобода трѣбваше рано или късно да распукне форми-тѣ на Иудейский-тъ законъ. Найпослѣ ся подигнѫ единъ человѣкъ въ церквата въ когото ся въплотихѫ тѣзи настѫпателни наклонности. Това бѣше Стефанъ, единъ отъ седемь-тѣ диакони, които бѣхѫ опрѣдѣлени да бдѭтъ надъ свѣтовни-тѣ работи на Христианско-то общество. Той бѣше человѣкъ испълненъ съ Духа Святаго и надаренъ съ способности които краткость-та на негова-та кариера само позволява да ся внушѭтъ, но не да ся развиятъ. Той ходяше отъ съборище на съборище, проповѣдваше Мессийство-то Иисусово и възвѣстяваше че бѣ настапала свобода отъ иго-то на закона. Поборници на Иудейско-то правовѣрие ся срѣщнахѫ съ него, но не можахѫ да устоятъ на краснорѣчието и свята-та му ревность. Побѣдени въ прѣпиране, тѣ ся хванахѫ о други орѫжия, и подбудихѫ власти-тѣ и простолюдие-то къмъ убийственъ фанатизмъ.

33. Едно отъ съборища-та, въ които тѣзи прѣния сѫ ставали било, Киликийско-то, онова на Павлови-тѣ съотечественници. Да ли не е билъ той раввинъ въ това съборище и единъ отъ Стефанови-тѣ противници въ прѣпирания-та? Въ всѣки случай, когато доводъ-тъ на логика-та ся размѣнилъ съ онзи на насилство-то, той билъ на чело. Когато свидѣтели-тѣ, които хвърлихѫ първи-тѣ ка-

мъние на Стефана, си съблачахѫ дрехи-тѣ за да ся приготвятъ за работа-та си, тѣ ги сложихѫ при нозѣ-тѣ му. Тамъ, на край-тъ на онова диво позорище, въ поле-то на сѫдебно убийство, ний виждаме образъ-тъ му да стои малко настрана и въ рѣзко отличие отъ масса-та гонители непознати на свѣта — единъ купъ много-шарени дрехи при нозѣ-тѣ му и очи-тѣ му впити въ святий-тъ мѫченикъ, който колѣничи на смъртний-тъ си часъ и ся моли, "Господи, не имъ считай този грѣхъ."

34. Ревность-та му въ този случай привлѣче внимание-то на власти-тѣ връхъ него. Вѣроятно тя му оздрави мѣсто въ Синедринъ-тъ, гдѣто го намираме наскоро слѣдъ това да дава гласъ-тъ си противъ Християни-тѣ. Въ всѣки случай, тя станѫ причина да ся въвѣри нему дѣло-то на съвършенно-то искоренение на Християнство-то, което власти-тѣ сега рѣшихѫ. Той прие прѣдложение-то имъ, защото мисляше че това е Божие дѣло. Той видѣ по-ясно отъ всякого другиго каква бѣ цѣль-та на Християнство-то, и нему ся видѣ че то бѣ назначено, ако ся не въспре, да събори всичко що той считаше за най-свято. Унищожение-то на законъ-тъ той считаше като заличение на едничкий-тъ пѫть на спасение, и вѣра въ распятий Мессия, хула противъ най-божественна-та надежда на Израиля. Освѣнъ това, той е ималъ дълбокъ личенъ интересъ въ работа-та. До сега той ся бѣ

старалъ да угоди Богу, но всякога бѣ усѣщалъ че съ всички-тѣ си старания не бѣ сполучилъ да стори това; тукъ имаше случай да допълни всички-тѣ недостатъци на минало-то чрѣзъ едно велико и много-заслужливо дѣло. Това бѣше измѫчително-то желѣзо въ душа-та му, което изостри енергия-та и ревность-та му. Въ всѣки случай той не бѣше человѣкъ да остави една работа полусвършена; но ся хвърляше съ всички-тѣ си сили въ работа-та която прѣдприимаше.

35. Ужасни бѣхѫ зрѣлища-та, които послѣдвахѫ. Той тичаше отъ съборище на съборище и отъ кѫща на кѫща, като извличаше мѫжие и жени, които бивахѫ хвърлени въ тъмница и наказвани. Нѣкои си сѫ били умъртвени, и най-мрачна чърта отъ всички, други сѫ били принудени да хулятъ име-то на Спасителя. Иерусалимска-та Церква ся съвършенно растури, и членове-тѣ ѝ, които избѣгнахѫ ярость-та на гонитель-тъ, ся пръснахѫ по ближни-тѣ области и страни.

36. Може да ся види много дързко, ако нарѣчемъ това Павлова-та послѣдня стадия къмъ апостолско-то му поприще. Но въ сѫщность тъй бѣше. Като влѣзе въ поприще-то на гонитель, той вървѣше право по линия-та на символъ-тъ вѣри въ който бѣ въспитанъ; и това бѣше привеждание-то му въ нелѣпость. Освѣнъ това, чрѣзъ благодатно-то дѣйствувание на Тогова, чиято най-висока слава е отъ зло-то да искарва добро,

отъ тѣзи печални постѫпки ся появи въ умъ-тъ Павловъ много голѣмо смирение, готовность да послужи даже и на най-малки-тѣ отъ братия-та на тѣзи, които бѣше оскърбилъ, и ревность да искупи изгубено-то врѣме чрѣзъ прилѣжно-то употрѣбение на останало-то, което останѫ постоянъ потикъ къмъ дѣятелность въ по-сетнешно-то му поприще.

ГЛАВА III.

Негово-то Обращение.

Параграфи 37 - 50.
37, 38. Жестокость на Гонение-то.
39 - 42. Ритание срѣщу Остенъ.
43, 44. Видѣние-то на Христа.
45 - 48. Влияние-то на Обращение-то му врьхъ Мисляние-то му.
49, 50. Влияние-то на Обращение-то му вьрху Назначение-то му.

ГЛАВА III.

Негово-то Обращение.

37. Гонитель-тъ ся надѣваше съвършенно да истрѣби Христианство-то. Но той не разбираше гений-тъ му. То успѣва повече чрѣзъ гонение. Благоденствие-то често е било фатално за Христианство-то, гонение-то никога. "А тѣзи които бѣхѫ ся разишли, обхождахѫ и благовѣствувахѫ слово-то." До тогазь церква-та ся ограничаваше вѫтрѣ въ Иерусалимски-тѣ стѣни; но послѣ по цѣла Иудея и Самария, и по далечни-тѣ Финикия и Сирия, евангелско-то свѣтило почнѫ въ много градове да свѣти прѣзъ тьмнина-та, и двама тукъ, трима тамъ ся събирахѫ въ горници за да искажѫтъ радость-та си въ Духа Святаго.

38. Ний можемъ да си прѣдставимъ съ каква ярость ся испълнювало сърдце-то на гонитель-тъ отъ извѣстие-то за тѣзи избухвания на фанатизмъ, който той ся надѣвалъ да потѫпче. Но той не ся обезсърдчаваше лесно, и за това рѣши да прѣслѣдва хора-та които ненавиждаше дори и въ най-неизвѣстни-тѣ и далечни мѣста. И тъй той ся е явявалъ ту въ единъ чуждъ градъ

ту въ другъ, въоржженъ съ единъ видъ инквизиторски пълномощия, за да тури въ дѣйствие кръвнишка-та си цѣль. Като чулъ че Дамаскъ билъ едно отъ мѣста-та дѣто прибѣгнали бѣжанци-тѣ, и че тѣ слѣдвали пропаганда-та си между многочисленни-тѣ Евреи въ онзи градъ, той отишелъ при първосвященникъ-тъ, който е ималъ власть надъ Евреи-тѣ отъ вънъ както и вжтрѣ въ Палестина, и получилъ писма, които му давали пълна власть да улови, върже и отведе въ Иерусалимъ всички отъ новий-тъ начинъ на мисляние, които би намѣрилъ тамъ.

39. Като го виждаме да тръгва на това му пжтешествие, което бѣше отъ прѣголѣма важность, естественно си задаваме питанието, Какво бѣше душевно-то му състояние? Той имаше благородно естество и нѣжно сърдце; но работа-та въ която бѣше занятъ ся виждаше да ся върши само отъ най-звѣрский-тъ человѣкъ. Да ли душа-та му не бѣ посѣтена отъ гризения на съвѣсть-та? Види ся че не бѣше. Казва ни *ся* че когато ходялъ отъ градъ на градъ да прѣслѣдва жъртви-тѣ си, безъ мѣра ималъ ярость противъ тѣхъ; и когато тръгналъ къмъ Дамаскъ, още дишалъ устрашавание и убийство. Той ся закрилялъ срѣщу съмнѣние-то чрѣзъ дълбоко-то си почитание за прѣдмѣти-тѣ които ересь-та туряше въ опасность, и ако трѣбваше да потуши естественни-тѣ си чувства въ кърваво-то дѣло, не бѣше ли заслуга-та му толкозь по-голѣма?

40. Но въ това пѫтешествие съмнѣние-то най-послѣ влѣзе въ умъ-тъ му. То бѣше дълго пѫтешествие, повече отъ петдесеть часа; съ бавни-тѣ срѣдства за пѫтуване, които сѫ имали тогава, то щѣше да земе най-малко шесть деня; и голѣма часть е лежяла прѣзъ една пустиня, дѣто не е имало нищо, що можало да смути умъ-тъ въ размишления-та му. Въ свободно-то врѣме, което е ималъ Павелъ, ся появили съмнѣния. Що друго могѫтъ да значѫтъ думи-тѣ съ които Господъ го поздрави, "Не ти е лесно да риташъ срѣщѫ остенъ." Този начинъ на говорение води начало-то си отъ единъ обичай на Източни-тѣ страни: коларь-тъ държи дълга тояга на край-тъ на която има изострено желѣзо, съ което той боде волъ-тъ да върви или да ся спре или да влѣзе въ други пѫть; и ако е волъ-тъ непокоренъ, той рита срѣщу остенъ-тъ, като ся поврежда и ся разлютява повече отъ рана-та която си добива. Това е жива картина на человѣкъ нараненъ и измѫченъ отъ гризения-та на съвѣсть-та си. Имало нѣщо въ него което въставало противъ безчеловѣчна-та линия на поведение въ което бѣше влѣзлъ, и което му внушаваше че ся е борялъ противъ Бога.

41. Не е трудно да разумѣемъ отъ дѣ ся подигнали тѣзи съмнѣния. Той билъ ученикъ на Гамалиила, защитникъ-тъ на человѣколюбие-то и търпимость-та, който бѣ съвѣтвалъ Синедринъ-тъ да оставятъ Хри-

стиани-тѣ. Той е билъ още младъ и не е оставялъ да ся ожесточи сърдце-то му до толкозъ щото да не усѣща всички-тѣ неприятности на такава звѣрска работа. Колкото силно и да бѣше обтегната религиозна-та му ревность, природа-та не можаше да не проговори най-послѣ. Но вѣроятно гризения-та на съвѣсть-та му сѫ били възбудени отъ характеръ-тъ и поведение-то на Христиани-тѣ. Той бѣше чулъ благородна-та защита Стефанова и бѣ видѣлъ въ съвѣщателна-та зала какъ свѣтѣше лице-то му като лице на ангелъ. Той го бѣ видѣлъ да коленичи и да ся моли за убийци-тѣ си. Несъмнѣнно че въ врѣме на гонение-то той, бѣ виждалъ много подобни зрѣлища. Да ли тѣзи людие изгледвахѫ като неприятели Божии? Като е влизалъ въ домове-тѣ имъ за да ги извлича на сила и да ги хвърля въ тъмница, той е забѣлѣжилъ общественний-тъ имъ животъ. Можахѫ ли такива примѣри на чистота и любовь да бѫдѫтъ произведения отъ сили-тѣ на тъмнина-та? Душевно-то спокойствие, съ което жъртви-тѣ му посрѣщахѫ участь-та си не изгледваше ли като самий-тъ миръ за който сърдце-то му отдавна копнѣяше? И тѣхни-тѣ доводи трѣбва да сѫ повлияли връхъ такава душа като негова-та. Той бѣ слушалъ какъ Стефанъ доказвалъ отъ Писание-то че Месия трѣбваше да пострада; и общий-тъ смисль на най-ранна-та Христианска апологетика ни увѣрява че мнозина отъ обвиненитѣ трѣбва при сѫдение-то си да сѫ ся отнасяли на 53-та глава на Исаия, дѣто прѣдсказана-та за Мессия кариера поразително приличаше на оная на Иисуса Назарянина. Той е слушалъ отъ тѣхни-тѣ уста случки отъ Христовий-тъ животъ които ся показвали че Христосъ е билъ съвсѣмъ другъ отъ какъвто сѫ Го описвали Фарисеи-тѣ; и изрѣчения-та на тѣхний-тъ Учитель, които сѫ привождали Християни-тѣ, не сѫ звучяли като изрѣчения на фанатикъ какъвто е той мислилъ че е билъ Христосъ.

42. Такива може да сѫ били нѣкои отъ размишления-та, които сѫ вълнували пѫтникъ-тъ като е пѫтувалъ и е билъ обзетъ отъ мрачни мисли. Но не сѫ ли били тѣзи прости внушения на искушение — болестни мечти на уморенъ умъ, и шепнения на нечестивъ духъ, който ся е старалъ да го отклони отъ служение-то на Иеова? Видъ-тъ на градъ Дамаскъ, блѣстящъ като елмазъ въ пустиня-та, по-скоро му помогнѫ да дойде въ себе си. Тамъ, въ съдружество-то на симпатични раввини и въ възбуждение-то, причинено отъ жива дѣятелность, той щѣше да изгони отъ умъ-тъ си тѣзи причинени отъ осамотение мисли. Заради това, той вървѣше по-бържѣ, и полуденно-то слънце, отъ което всичко освѣнъ най-нетърпеливи-тѣ пѫтници въ Истокъ ся оттеглюватъ и ся прѣдаватъ на почивка, стрѣляше топли-тѣ си лучи връхъ него като той бързаше къмъ градски-тѣ порти.

43. Извѣстие-то за Савлово-то идвание бѣше стигнало въ Дамаскъ прѣди него; и малко-то стадо Христово ся моляше, щото, ако бѣ възножно, вълкъ-тъ, който идяше за да развали кошара-та, да ся спре. Съ бързи крачки той наближаваше; той бѣ стигналъ послѣдня-та стадия на пѫтешествие-то си, и като видѣ градъ-тъ който съдържаше жертви-тѣ му, охота-та му за добивка-та ся още повече изостри. Но добрий-тъ Пастирь бѣше чулъ викове-тѣ на треперяще-то стадо и излѣзе да ся срѣщне съ вълкъ-тъ. Внезапно по пладнѣ, като Павелъ и дружина-та му пѫтувахѫ подъ силна-та грѣйка на Сирийско-то слънце, една слѣтлина ,която помрачи даже и силний-тъ онзи блѣскъ, ги осия, едно сътрясение трепнѫ прѣзъ въздухъ-тъ, и въ една минута тѣ ся намѣриха паднали на земя-та. Остало-то бѣше само за Павла: той чу гласъ, "Савле, Савле, защо мя гонишь?" и като погледнѫ и попита свѣтлий-тъ Образъ който му говоряше, "Кой си Ти, Господи?" отговоръ-тъ бѣше, "Азъ сьмь Иисусъ, когото ти гонишъ."

44. Язикъ-тъ, съ който той отпослѣ говори за това събитие, не ни допуща да мислимъ, че това, което той видѣлъ, е било просто видѣние за Иисуса. Той го споменува като послѣдне-то отъ явления-та на въсрьсналий-тъ Спаситель на Негови-тѣ ученици, и го поставя на равна нога съ явления-та на Петра, Иакова, на единадесеть-тѣ, и на петь

стотинъ-тѣ. Това бѣше, въ сѫщность, Христосъ Иисусъ въ облекло-то на прославлено-то Си человѣчество, който бѣше оставилъ мѣсто-то, дѣто и да ся намира то въ пространства-та на вселенна-та, дѣто сега сѣди на хадатайский-тъ Си прѣстолъ, за да ся яви на избранний-тъ Си ученикъ; и свѣтлина-та която надмина и слънчева-та свѣтлина не бѣ друга освѣнъ слава-та съ която Негово-то человѣчество е тамъ обвито. Случайно доказателство за това ся достави въ думи-тѣ които ся отправихѫ къмъ Павла. Тѣ бѣхѫ изговорени на Еврейский, или по-добрѣ на Арамайский языкъ — сѫщий-тъ языкъ на който Иисусъ бѣ говорилъ на множества-та покрай езеро-то и на ученици-тѣ Си въ пустинни-тѣ осамотени мѣста; и както въ дни-тѣ на плъть-та Си Той е говорялъ въ притчи, тъй и сега Той исказа изобличение-то Си въ забѣлѣжителна метафора, "Не ти е лесно да риташь срѣщѫ остенъ."

45. Невъзможно би било да ся прѣувеличи това, което станало въ умъ-тъ на Павла въ едничка-та тази минута. Твърдѣ несгоденъ е начинъ-тъ който имаме да раздѣляме врѣме-то чрѣзъ обращание-то на часовникъ-тъ въ минути и часове, дни и години, като да бѣ всяка така измѣрена часть отъ сѫща-та величина както друга отъ равна дължина. Това може да отговаря доволно добрѣ за обикновенни-тѣ цѣли на живота, но има и по-тьнки измѣрения за които горний-тъ начинъ

е недостатъченъ. Истинска-та величина на каква да е врѣменно пространство трѣбва да ся мѣри отъ опитность-та на душа-та, която то може да побере; ни единъ часъ не е точно равенъ на другъ, и има единични часове които въ тази смисль сѫ по-голѣми отъ мѣсеци. Така измѣрена, една-та тази минута на Павловий-тъ животъ е била може би по-голѣма отколкото всички-тѣ му прѣдишни години. Блѣскъ-тъ на откровение-то бѣше толкова силенъ щото би моглъ да опърле око-то на разумъ-тъ или да изгори самий-тъ животъ, както вънкашна-та свѣтлина ослѣпи тѣлесни-тѣ му очи. Когато другари-тѣ му дойдохѫ въ себе си и ся обърнахѫ къмъ водителя си, тѣ узнахѫ, че той бѣ изгубилъ зрѣние-то си, и тѣ трѣбваше да го уловятъ за рѫка и да го заведѫтъ въ градъ-тъ. Какво промѣнение бѣше това? Вмѣсто гордѣливий-тъ Фарисейнъ, който ѣздѣше по улици-тѣ съ голѣмливость-та на единъ инквизиторъ, виждаме человѣкъ поразенъ, който трепери, лута ся, и ся държи за рѫка-та на водачъ-тъ си, да пристигва въ гостоприемний-тъ домъ, посрѣдъ страхъ-тъ на тѣзи които го приимать, и да отива набързо въ една стая, гдѣто може да попроси да го оставятъ самъ, тамъ въ тъмнина-та.

46. Ако и отъ вънъ да бѣше тъмно отвѫтрѣ бѣше свѣтло. Слѣпота-та бѣше пратена съ цѣль да го отстрани отъ вънкашни-тѣ разсѣяния и да му даде възможность да ся

осрѣдоточи на прѣдставени-тѣ на вѫтрѣшно-то око прѣдмѣти. За сѫща-та цѣль той въ продължение на три деня не яде нито пи. Той бѣше много вдаденъ на мисли-тѣ, които го силно вълнувахѫ.

47. Въ три-тѣ тѣзи дни, може съ увѣрение да ся каже, че той поне отчасти схванѫ всички-тѣ истини които той отпослѣ провъзгласи на свѣтъ-тъ, защото цѣло-то му богословие не е друго освѣнъ обяснение-то на собственно-то му обращение. Най-първо, цѣлий-тъ му прѣдишенъ животъ паднѫ на отломъци при нозѣ-тѣ му. Той бѣше съгласенъ и чудесно подпълненъ. Нему ся е виждалъ че е право-то заключение отъ най-високо-то откровение що е знаялъ, и че почива въпрѣки несъвършенство-то му, въ линия-та на Божия-та воля. Но, вмѣсто това, неговий-тъ животъ бѣше диаметрално противоположенъ на воля-та и откровение-то Божие, и сега. Богъ го бѣше внезапно спрѣлъ и го бѣ строшилъ чрѣзъ стълкновение-то. Това което му ся виждаше съвършенство на служение и покорность бѣше замѣсило душа-та му въ виновность на богохулство и виновна кръвь... Такова бѣ слѣдствие-то отъ търсяние-то на правда чрѣзъ дѣла-та на законъ-тъ. Въ сама-та минута, когато му ся виждаше, че правда-та му най-послѣ щѣше да ся обърне въ отдавна въжделена-та бѣлина, тя ся хванѫ въ пламъкъ-тъ на това откровение и исчезнѫ въ черни и сгърчени откъсляци. И тъй отъ

начало до край това е било голѣмо заблуждение. Правда-та не можаше да ся добие прѣзъ законъ-тъ, но само виновность и осѫждение. Това бѣше ясно-то заключение, и то станѫ единичкий-тъ полюсъ на Павлово-то богословие.

48. Но ако и теория-та му за живота да паднѫ по този начинъ съ такова падание, което би могло да поклати и разумъ-тъ му, въ сѫща-та минута му дойде друга опитность. Не въ гнѣвъ и отмъщение му ся яви Иисусъ Назорянинъ, както би могло да ся очаква, че ще ся яви на смъртелний-тъ на Негово-то дѣло врагъ. Първа-та Му дума могла би да бѫде за въздаяние, и първа-та Му могла би да бѫде послѣдня-та Му. Но вмѣсто това, лице-то Му бѣше пълно съ божественна благость и думи-тѣ Му пълни съ смислителность за Неговий-тъ гонитель. Въ сама-та минута когато божественна-та сила го хвърли на земя-та, той ся усѣти заобиколенъ отъ божественна-та любовь. Тази бѣ награда-та за която той ся бѣ напраздно стремилъ прѣзъ животъ-тъ си; и сега той я получи въ сама-та минута, въ която той откри че стремления-та му бѣхѫ борби противъ Бога; той би издигнатъ отъ падание-то си въ обятия-та на Божия-та любовь; той ся примири и прие за всегда. Въ Христа той намѣри безъ нѣкое свое усилие миръ-тъ и нравственна-та сила за която ся бѣ напраздно трудилъ. И това станѫ другий-тъ полюсъ на негово-то богословие

— че правда-та и сила-та ся намиратъ въ Христа безъ человѣчески дѣла, чрѣзъ просто упование въ благодать-та и чрѣзъ приимание на Неговъ-тъ даръ. Имаше и стотини други нѣща които ся заключавахѫ въ тѣзи двѣ-тѣ, и за обяснение-то на които ся искаше врѣме; но вѫтрѣ въ тѣзи два полюса ся въртѣ за всякога отпослѣ система-та на Павлова-та мисль.

49. Три-тѣ мрачни дни не ся бѣхѫ изминали, и Павелъ узна още едно нѣщо—че животъ-тъ му трѣбваше да ся посвяти на провъзгласявание на тѣзи открития. Въ всѣки случай това трѣбва да е станало. Павелъ бѣше роденъ пропагандисть и не би моглъ да придобие такива религиозно революционни истини бэзъ да ги не распространява. Освѣнъ това, той имаше топло сърдце, което можаше дълбоко да ся трогне отъ признателность; и когато Иисусъ, когото той бѣ търсилъ и когото ся бѣше старалъ да заличи отъ память-та на свѣтъ-тъ, ся отнесе къмъ него съ такава божественна благость, като му повърнѫ назадъ животъ-тъ надъ който той бѣ изгубилъ право-то си, и го постави въ онова положение което всякога му ся виждало награда-та на животъ-тъ, той не можаше да стори друго освѣнъ да положи себе си съ всички-тѣ си сили на Негово-то расположение. Той бѣше горѣщъ патриотъ, и надежда-та за Мессия за дълго врѣме бѣ занимавала за него цѣлий-тъ небосклонъ на бѫдѫще-

то; и когато той позна че Иисусъ Назарянинъ бѣше Мессия на своя народъ и Спаситель на свѣтъ-тъ, слѣдваше по само себе си че той трѣбваше да иждиви животъ-тъ си въ възвѣстяване-то на тази истина.

50. Но това назначавание ясно му ся възвѣсти и отъ вънъ. Ананий, вѣроятно водитель-тъ на малко-то Христианко общество въ Дамаскъ, бѣ увѣдоменъ въ видѣние за станало-то въ Павла промѣнение и пратенъ да възстанови зрѣние-то му и да го приеме въ Христианска-та Церква чрѣзъ кръщение. Нищо не можаше да бѫде по-хубаво отъ начинъ-тъ по който този рабъ Божий ся приближи при человѣкъ-тъ, който бѣ дошелъ въ градъ-тъ за да отнеме животъ-тъ му. Щомъ ся научи за състояние-то на работа-та, той прости и забрави всички-тѣ прѣстѫпления на неприятель-тъ и ся впуснѫ да го прегърне въ обятия-та на Христианска-та любовь. Колкото положително и да е било увѣрение-то за прощение което въ вѫтрѣшний-тъ свѣтъ на умъ-тъ Павелъ бѣше приелъ въ три-тѣ тѣзи дни, за него трѣбва да е било най-радостно увѣрение когато, при отваряние-то още веднъжъ очи-тѣ си на вънкашний-тъ свѣтъ, той не посрѣщнѫ противорѣчия на видѣния-та на които бѣ гледалъ, но първий-тъ прѣдмѣтъ що видѣ, бѣше человѣческо лице, наведено надъ него съ погледъ на прощение и повѣрителна любовь. Той ся научи отъ Анания бѫдѫще-то което

му бѣ опрѣдѣлилъ Спаситель-тъ; той би хванатъ отъ Христа за да бѫде съсѫдъ да носи Негово-то име на Язичници-тѣ и царие-тѣ и Израйлски-тѣ синове. Той прие миссия-та съ безгранична прѣданность; и отъ онзи часъ до смъртний-тъ си часъ, той е ималъ едно само силно желание — да постигне това за което бѣ и постигнѫтъ отъ Христа.

ГЛАВА IV.

Негово-то Евангелие.

Параграфи 51—67.

51—53. Прѣбивание въ Аравия.

54—58. Недостатъчность на Человѣческа-та Правда.

56. Несполука-та на Язичници-тѣ.

57. Несполука-та на Иудеи-тѣ.

58. Грѣхопадание-то послѣдня-та Причина на Несполука-та.

59—65. Правда-та Божия.

Новий-тъ Адамъ. Новий-тъ Человѣкъ.

66, 67. Главни Особенности на Павлово-то Евангелие.

ГЛАВА IV.

Негово-то Евангелие.

51. Когато единъ человѣкъ ся е внезапно обърналъ къмъ Христа, както ся бѣ обърналъ Павелъ, той бива въобще подбуденъ отъ силно желание да възвѣсти това що му ся е случило. Такова свидѣтелство бива твърдѣ впечатително; защото е свидѣтелство-то на една душа която приима първи-тѣ си впечатления за дѣйствителности-тѣ на невидимий-тъ свѣтъ, и има живость въ отчеть-тъ който тя (душа-та) дава за тѣхъ и които произвежда несъпротивимо чувство на дѣйствителность. Да ли Павелъ изведнъжь ся увлече отъ това подбуждение или не, положително не можемъ да кажемъ. Язикъ-тъ въ книга-та на Дѣяния-та, дѣто ся казва че "отъ тозь часъ проповѣдваше по съборища-та Христа," би ни повелъ да мислимъ тъй. Но отъ негови-тѣ списания ся учимъ, че е имало и друго силно подбуждение което въ сѫщо-то врѣме е влияяло връхъ него; и не ся знае кое отъ двѣ-тѣ той първо послуша. Друго-то подбуждение е било желание-то да ся оттегли въ осамотение и да размисли връхъ значение-то и

послѣдствия-та на това що му ся бѣ случило. Не е за чудо, дѣто той е усѣщалъ тази нужда. Той бѣ вѣрвалъ въ първий-тъ си символъ вѣри твърдѣ силно и бѣ заложилъ всичко на него; това дѣто той го видѣ да ся строшава съвършенно трѣбва силно да го е расклатило. Нова-та истина която бѣше блѣснала въ негово-то сърдце бѣше толкова обширна и революционна щото не можаше да ся схване изведнъжь въ всички-тѣ си отношения. Павелъ бѣше роденъ мислитель; не бѣше достатъчно за него само да опита нѣщо; той трѣбваше да го проумѣе и да го намѣсти въ строй-тъ на свои-тѣ убѣждения. И тъй, токо слѣдъ обращение-то си, той ни казва, че отишелъ въ Аравия. Наистина той не казва съ каква цѣль отишелъ; но понеже не ся повѣствува да е проповѣдвалъ въ оная страна, и горне-то утвърждение ся намира въ срѣдъ най-силна-та защита на оригиналность-та на негово-то евангелие, ний можемъ да заключимъ съ значителна положителность, че той ся оттеглилъ съ цѣль да схване въ умъ-тъ си подробности-тѣ и отношения-та на откровение-то което му ся бѣ дало. Въ осамотено размишление той си ги е обяснявалъ, и когато ся върналъ при съчеловѣци-тѣ си той е владѣялъ онзи възгледъ на Христианство-то, който е билъ свойственъ нему и е съставлявалъ товаръ-тъ на негово-то проповѣдване прѣзъ послѣдующи-тѣ години.

52. Има съмнѣние относително точно-то мѣсто на оттеглювание-то му, защото дума-та Аравия има неопрѣдѣлено значение. Но по всяка вѣроятность дума-та означава Пустинна Аравия, главна-та чърта на която е Синайска-та гора. Това бѣ мѣсто освятено отъ велики спомени и отъ присѫтствие-то на други велики мѫжие на откровение-то. Тукъ бѣ видѣлъ Моисей горяща-та капина и бѣ ся разговарялъ съ Бога на върхъ-тъ на гора-та. Тукъ ся бѣ скиталъ Илия прѣзъ врѣме на отчаяние-то си и бѣ пилъ изново отъ извори-тѣ на вдѫхновение-то. Кое мѣсто би било по-добро за размишления-та на този прѣемникъ на онѣзи Божии мѫжие? Въ долини-тѣ дѣто падала манна-та и подъ сѣнка-та на върхове-тѣ които бѣхѫ горѣли подъ позѣ-тѣ на Иеова, той е мислилъ върху задача-та на живота. Това е великъ примѣръ. Оригиналность въ проповѣдвание-то на истина-та зависи отъ точно-то ѝ усвоение въ осамотение. Павелъ ся е радвалъ на особенно-то вдѫхновение на Духа Святаго; но това не направи ненуждна съсрѣдоточена-та дѣятелность на негова-та мисль, но само ѝ придаде особенна сила; и ясность-та и положителность-та на негово-то Евангелие сѫ ся длъжѣли на тѣзи мѣсеци на уединена мисль. Оттеглювание-то му може да е траяло една година или повече; защото между обращение-то му и окончателно-то му заминувание отъ Дамаскъ, дѣто ся върнѫ отъ Аравия,

три години сѫ изминали; и една-та отъ тѣхъ поне е била прѣмината по този начинъ.

53. Ний нѣмаме подробно описание за какви сѫ били главни-тѣ учения на негово-то евангелие до едно врѣме много по-късно отъ това; но, понеже тѣзи, когато ги най-напрѣдъ издиримъ, сѫ просто описание на главни-тѣ чърти на негово-то обращение, и понеже неговъ-тъ умъ е работилъ дълго врѣме и силно врьхъ тълкование-то на това събитие въ тозъ периодъ, не може да има съмнѣние че Евангелие-то очъртано въ Послания-та къ Римляномъ и къ Галатяномъ е било въ сѫщность сѫщо-то което е проповѣдвалъ отъ начало; и ний можемъ безопасно да заключимъ че очъртани-тѣ въ горни-тѣ послания истини сѫ били размишления-та му въ Аравия.

54. Исходна-та точка на Павлова-та мисль е била още убѣждение-то, наслѣдено отъ благочестиви родове, че истинска-та цѣль и благополучие на человѣка състоятъ въ това да ся радва человѣкъ на благосклонность-та Божия. Това трѣбваше да ся постигне чрѣзъ правда; само съ праведни-тѣ може Богъ да бѫде въ миръ и да имъ показва любовь-та Си. Постижение-то на правда трѣбва прочее да бѫде главна-та цѣль на человѣка.

55. Но человѣкъ не сполучи да постигне правда и за това ся лиши отъ Божия-та благосклонность и ся изложи на Неговъ-тъ гнѣвъ.

Павелъ доказва това като хвърля широкъ погледъ на история-та на человѣци-тѣ въ дохристиански-тѣ врѣмена въ два-та ѝ главни отдѣла — Язический и Иудейский.

56. *Язичници-тѣ не сполучихѫ.* Можаше, наистина, да ся прѣдполага, че тѣ нѣмахѫ прѣдварителни-тѣ условия за търсяние на правда, защото бѣхѫ лишени отъ особенно откровение. Но Павелъ поддържа че даже и Язичници-тѣ знаятъ доволно за Бога за да могѫтъ да схванѫтъ обязанность-та да слѣдватъ правда-та. Има естественно откровение за Бога въ Негови-тѣ творения и въ человѣческа-та съвѣсть, което откровение е достатъчно да освѣтли человѣка относително тази длъжность. Но Язичници-тѣ вмѣсто да употрѣбятъ тази свѣтлина, несмисленно я угасихѫ. Тѣ не искахѫ да иматъ разумѣние за Бога и да ся обвържѫтъ съ ограничения-та които имъ налагаше чисто-то разумѣние за Бога. Тѣ извратихѫ идея-та за Бога за да могѫтъ по-свободно да живѣятъ безнравственъ животъ. Отмъщение-то на естество-то дойде врьхъ тѣхъ въ помрачение-то и смущение-то на умове-тѣ имъ. Тѣ испаднахѫ въ такова несмисленно безумие, щото промѣнихѫ славно-то и нетлѣнно естество Божие въ образи-тѣ на человѣци и звѣрове, птици и гадове. Това умственно отпадвание ся послѣдува отъ още по-дълбоко нравственно отпадвание. Богъ, когато Го тѣ напуснахѫ, и Той ги

остави; и когато ся оттегли въздържателната Му благодать, тѣ ся впуснахѫ надолу въ дълбочини-тѣ на нравственна гнилость. Похоть-та и страсть-та ги завладахѫ, и животъ-тъ имъ станѫ една маса отъ нравственна болесть. Въ край-тъ на първа-та глава на Послание-то къ Римляномъ чърти-тѣ на тѣхно-то състояние сѫ изрисувани въ шарове-тѣ които би могли да ся зематъ отъ диаволско жилище, но които бѣхѫ буквално зети, както ся ясно доказва даже и отъ страници-тѣ на язически историци, отъ състояние-то на образовани язически народи въ онова врѣме. Тази, прочее, бѣше история-та на половина-та на человѣци-тѣ; тѣ бѣхѫ съвършенно отпаднали отъ правда-та и изложили себе си на Божий-тъ гнѣвъ, който ся открива отъ небе-то противъ всяка неправда на человѣци-тѣ.

57. Иудеи-тѣ бѣхѫ друга-та половина на свѣтъ-тъ. Сполучили ли бѣхѫ тѣ тамъ дѣто Язичници-тѣ не сполучихѫ? Наистина, тѣ имахѫ голѣми прѣимущества надъ Язичници-тѣ; защото тѣ притѣжавахѫ словеса-та Божии, въ които божественно-то естество ся излагаше въ една форма която го правяше недостѫпно за человѣческо извращение, и божественний-тъ законъ бѣ писанъ съ равна ясность въ сѫща-та форма. Но ползували ли ся бѣхѫ тѣ отъ тѣзи прѣимущества? Едно нѣщо е да знае человѣкъ законъ-тъ и друго да го испълнява; а правда-та състои

не въ знаяние-то, но въ испълнение-то. И тъй, испълнили ли бѣхѫ тѣ воля-та Божия, която тѣ знаяхѫ? Павелъ бѣ живѣлъ въ сѫщий-тъ Иерусалимъ въ който Иисусъ нападнѫ разврата и лицемѣрие-то на Книжници и Фарисеи; но той бѣ гледалъ отъ близу на живота на прѣдставителни-тѣ мѫжие на своя народъ; и той не ся двоуми да обвини Иудеи-тѣ изобщо въ сѫщи-тѣ грѣхове както и Язичници-тѣ; ей, той даже казва, че чрѣзъ тѣхъ име-то Божие ся хули между Язичници-тѣ. Тѣ ся хваляхѫ съ знание-то си и бѣхѫ носители на свѣтило-то на истина-та, чийто силенъ блѣскъ изяви грѣхове-тѣ на Язичници-тѣ. Но тѣхна-та религия бѣше горчива критика на поведение-то на други. Тѣ забравихѫ да испитватъ свое-то поведение съ сѫща-та видѣлина; и до като повтаряхѫ, Не кради, Не прѣлюбодѣйствувай, и много други заповѣди, тѣ сами вършахѫ сѫщи-тѣ грѣхове. Какво ги ползуваше тѣхно-то знание подъ тѣзи обстоятелства? То само ги осѫждаше повече; защото тѣхний-тъ грѣхъ бѣше противъ видѣлина-та. До като Язичници-тѣ знаяхѫ толкозъ малко, щото грѣхове-тѣ имъ бѣхѫ сравнително невинни, грѣхове-тѣ на Иудеи-тѣ бѣхѫ съзнателни и дързски. И тъй прѣхвалено-то имъ прѣвъсходство бѣше долньость. Тѣ бѣхѫ по-дълбоко осѫдени отъ Язичници-тѣ, които тѣ прѣзирахѫ, и изложени на по-тѣжка проклятия.

58. Истина-та е, че и Язичници и Иудеи бѣхѫ не сполучили по сѫща-та причина. Изслѣдувайте тѣзи двѣ течения на человѣческий-тъ животъ назадъ до извори-тѣ имъ и вий дохождате най-послѣ до една точка дѣто тѣ не сѫ двѣ течения, но едно; и прѣди да стане раздѣление-то нѣщо ся бѣ случило което прѣдопрѣдѣли несполука-та и на едни-тѣ и на други-тѣ. Въ Адама всички паднахѫ, и отъ него всички, и Язичници и Иудеи, наслѣдихѫ естество много слабо за трудно-то придобивание на правда-та; человѣческо-то естество е плътско сега, не духовно, и заради това не може да постигне това върховно духовно благо. Законъ-тъ не можаше да измѣни това; той нѣмаше творителна сила да направи плътско-то духовно. Напротивъ той усилваше зло-то. Той дѣйствително умножаваше прѣстѫпления-та; защото ясно-то му и пълно описание на грѣхове, което описание би било несравняемъ водачь за едно здраво естество, обръщаше ся на искушение за едно болестно естество. Само-то познание на грѣхъ-тъ е искушение за извършвание-то му; сама-та заповѣдь да ся не върши нѣщо е като подбуждение за едно болно естество да го извърши. Това бѣше дѣйствие-то на законъ-тъ; то умножи и усили прѣстѫпления-та. И това бѣше Божие-то намѣрение. Не че Богъ бѣше авторъ на грѣхъ-тъ; но като искусенъ лѣкарь, който трѣбва понѣкогашь да употрѣби срѣд-

ства да докара цирей-тъ да узрѣе прѣди да го пробие, Той позволи на Язичници-тѣ да слѣдватъ по свой-тъ пѫть и даде законъ-тъ на Иудеи-тѣ, щото грѣхъ-тъ на человѣческо-то естество да покаже всички-тѣ си присѫщни качества, прѣди той да посрѣдствува за исцѣрение-то му. Истинско-то Му намѣрение, обаче, прѣзъ всичко-то врѣме е било да го исцѣри: Той заключи всички подъ грѣхъ за да помилува всички.

59. Человѣческа-та крайность бѣше Божие-то благоврѣмие; не въ тази смисль, че единъ начинъ на спасение като не сполучи, Богъ измисли другъ. Законъ-тъ, по Негово-то намѣрение, никога не е билъ начинъ на спасение, той бѣше само срѣдство за пояснение нужда-та отъ спасение. Но въ минута-та когато ся прѣдстави това доказателство и Богъ прѣдстави Своя способъ, който Той бѣ държалъ затворенъ въ Свой-тъ съвѣтъ прѣзъ родове-тѣ на человѣческо-то испитание. Никога не е било Негово-то намѣрение да не позволи на человѣка да постигне истинско-то си назначение: Самъ Той даде врѣме да ся докаже че падналий-тъ человѣкъ никога не можаше да постигне правда-та съ собственни-тѣ си усилия; и когато правда-та человѣческа ся доказа за съвсѣмъ недостатъчна, тогазь Той изяви Своя-та тайна—правда-та Божия. Това бѣше Християнство-то; това бѣше главна-та цѣль на Христова-та миссия — поднасяние-то на

человѣка, като даръ, на това което е необходимо нуждно за негово-то блаженство, но което самъ той не сполучи да придобие. Тя е Божественно дѣло; тя е благодать; и человѣкъ я придобива като признае че самъ той не е сполучилъ да я придобие, и като я приеме отъ Бога; тя ся придобива само чрѣзъ вѣра. Тя е "правда-та Божия чрѣзъ вѣра-та въ Иисуса Христа за всички и на всички които вѣруватъ."

60. Тѣзи които така я прииматъ влизатъ веднага въ онова положение на миръ и благосклонность съ Бога, въ което състои человѣческо-то блаженство и което бѣше цѣль-та която Павелъ гоняше, когато чрѣзъ законъ-тъ ся стремѣше къмъ правда-та. "Оправдани чрѣзъ вѣра, имаме миръ съ Бога чрѣзъ Господа нашего Иисуса Христа, чрѣзъ когото ний съ вѣра-та придобихме и входъ-тъ въ тази благодать въ която стоимъ, и ся хвалимъ въ надѣжда-та на Божия-та слава." Тойзи е животъ на радость, миръ и надѣжда, който животъ го водятъ тѣзи които сѫ дошле въ познание на това евангелие. Може да има испити въ този животъ; но когато живота на человѣка почива въ придобивание-то на истинска-та му цѣль, испити-тѣ сѫ леки и всичко съдѣйствува за добро.

61. Правда-та Божия е за всички чада человѣчески—не само за Иудеи-тѣ, но и за Язичници-тѣ. Доказателство-то за человѣческа-та неспособность да придобие правда

ся даде, съгласно съ божественно-то намѣрение, въ два-та отдѣла на человѣческий-тъ родъ; а испълнение-то му бѣше знакъ-тъ за изявление на Божия-та благодать и на два-та. Дѣло-то Христово не бѣше за чада-та Авраамови, но за чада-та Адамови. "Както чрѣзъ Адама всички умиратъ, така чрѣзъ Христа всички ще оживѣѭтъ." Язичници-тѣ нѣмахѫ нужда да ся обрѣзватъ и да пазятъ законъ-тъ за да придобиятъ спасение; защото законъ-тъ не бѣше часть отъ спасение-то; той принадлѣжѣше всецѣло на прѣдварително-то доказателство за человѣческа-та несполука; и когато той извърши тази служба, той бѣше готовъ да исчезне. Едничко-то человѣческо условие за придобивание Божия-та правда е вѣра; и това е тъй лесно за Язичници-тѣ както и за Иудеи-тѣ. Това бѣше едно заключение отъ собственна-та Павлова опитность. Не като съ Иудеинъ, но като съ человѣкъ ся отнесе Богъ съ него въ негово-то обращение. Никой Язичникъ не би ималъ по-малко право да придобие спасение по заслуга отколкото той. Далечъ отъ да го издигне една стѫпка къмъ спасение-то, законъ-тъ го бѣше отвелъ на по-голѣмо растояние отъ Бога нежели кой да е Язичникъ и го бѣше хвърлилъ въ по-дълбоко осѫждение. Каква полза, прочее, щѣше да бѫде за Язичници-тѣ да ся поставятъ въ такова положение? При придобивание правда-та на която той сега ся радваше, той не бѣше сторилъ нищо което не можаше да стори кое да е человѣческо сѫщество.

62. Тази всеобща любовь Божия изявена въ Евангелие-то бѣше, която вдѫхнови Павла съ безпрѣдѣлно почитание къмъ Христианство-то. Симпатии-тѣ му бѣхѫ пристиснати и ограничени въ едно тѣсно понятие за Бога; нова-та вѣра освободи сърдце-то му и го пусна вънъ на свободний-тъ и чистъ въздухъ. Богъ станѫ новъ Богъ за него. Той нарича свое-то откритие тайна-та която е била скрита отъ вѣкове-тѣ и родове-тѣ, но която ся откри нему и на негови-тѣ другари апостоли. Виждаше му ся, че тайна-та на вѣкове-тѣ бѣ тази, че тѣ бѣхѫ назначени да въведѫтъ нова ера, много по-добра отъ коя да е друга ера, що бѣ видѣлъ свѣтъ-тъ. Това, което царие и пророци не знаяхѫ, ся откри нему. Нему ся яви това като зора-та на едно ново създание. Богъ сега поднасяше на всякого человѣка върховно-то блаженство на живота—тази правда която минали-тѣ вѣкове напраздно търсихѫ.

63. Тази тайна на нова-та епоха не останѫ, наистина, съвършенно незасвидѣтелствувана въ минало-то. За нея “свидѣтелствувáхѫ законъ-тъ и пророци-тѣ.” Законъ-тъ можаше да свидѣтелствува за нея само отрицателно чрѣзъ доказвание необходимость-та ѝ. Но пророци-тѣ я прѣдсказахѫ положително. Давидъ, за примѣръ, описва “блаженство-то на человѣка комуто Богъ вмѣ-

нява правда безъ дѣла." Още по-ясно я прѣвари Авраамъ. Той бѣше оправданъ человѣкъ; и не отъ дѣла, но чрѣзъ вѣра ся той оправда: той повѣрва въ Бога, и това му ся вмѣни за правда." Законъ-тъ нѣмá нищо да прави съ негово-то оправдание, защото той ся даде четиристотинъ години слѣдъ това. Нито имаше обрѣзание-то нѣщо да прави съ негово-то оправдание, защото той ся оправда прѣди да ся учреди този обрядъ. Съ една дума, Богъ ся отнесе къмъ него като человѣкъ а не като Еврейнъ, и Богъ може да ся отнесé съсъ всякой человѣкъ по сѫщий-тъ начинъ. Едно врѣме трънливий-тъ пѫть на законическа-та правда ся виждаше священъ на Павла, когато си помисляше че прѣди него Авраамъ и пророци-тѣ бѣхѫ ходили по този пѫть; но сега той знаяше че тѣхний-тъ животъ отъ религиозна радость и тѣхни-тѣ псалми за свята тишина бѣхѫ вдѫхновени отъ съвсѣмъ различни опитности, които сега разливахѫ небесний-тъ миръ и въ негово-то сърдце. Но само първи-тѣ лучи на зора-та можáхѫ тѣ да съзрѫтъ; съвършенний-тъ день настанѫ въ негово врѣме.

64. Павлово-то откритие на този начинъ спасение бѣше дѣйствителна опитность; той просто знаяше че Христосъ, въ минута-та когато Той ся срѣщнѫ съ него, бѣше го поставилъ въ онова положение на миръ и благосклонность съ Бога, за което той бѣ

дълго врѣме въздишалъ напраздно; и като ся изминаваше врѣме-то той чувствуваше повече и повече, че въ това положение той ся радваше на истинско-то блаженство на живота. Миссия-та му за напрѣдъ щѣше да бѫде да разгласява това откритие въ проста-та му и конкретна дѣйствителность подъ име-то Правда Божия. Но единъ умъ като неговъ-тъ не можаше да не испита какъ притѣжание-то на Христа стори толкозь за него. Въ Аравийска-та пустиня той е размишлявалъ връхъ този въпросъ, и евангелие-то което той отпослѣ проповѣдва́, съдържаше много ясенъ отговоръ на това.

65. Отъ Адама чада-та му добиватъ печално двойно наслѣдие — единъ дългъ отъ виновность, който тѣ не могѫтъ да намалятъ, но който тѣ постоянно увеличаватъ, и едно плътско естество, което е неспособно за правда. Тѣзи сѫ двѣ-тѣ чьрти на религиозно-то състояние на падналий-тъ человѣкъ, и тѣ сѫ двоякий-тъ изворъ на всички-тѣ му окаянства. Но Христосъ е новий Адамъ, новий Глава на человѣчество-то, и тѣзи които сѫ съединени съ Него чрѣзъ вѣра, ставатъ наслѣдници на двойно наслѣдие отъ съвсѣмъ противоположенъ видъ. Отъ една страна, както чрѣзъ наше-то рождение въ линия-та на първаго Адама ний неизбѣжно ся вплитаме въ виновность, като дѣте родено въ едно семейство потънало въ дългъ, тъй и чрѣзъ наше-то рождение въ линия-та

на втораго Адама, ний ся замѣсваме въ безпрѣдѣлно наслѣдство отъ заслуга, което Христосъ, като Глава на Свое-то семейство, прави го общо имущество на членове-тѣ му. Това погасява дългъ-тъ на наша-та виновность и ни прави богати въ Христова-та Правда. “Както чрѣзъ непослушание-то на едного-то человѣка станахѫ грѣшни много-то, така чрѣзъ послушание-то на Едного-то, много-то ще станѫтъ праведни.” Отъ друга страна, както Адамъ прѣдаде на потомство-то си плътско естество, отчуждено отъ Бога и неспособно за правда, така и новий Адамъ прѣдава на человѣческий-тъ родъ, на който Той е Глава, духовно естество, което е ближно на Бога и ся радва на правда-та. Человѣческо-то естество споредъ Павла, нормално състои отъ три отдѣла — тѣло, душа, и духъ. Въ оригиналний-тъ му съставъ тѣзи сѫ имали опрѣдѣлителни отношения на върховность и подчиненность единъ къмъ други: духъ-тъ е билъ върховенъ, тѣло-то най-долне, а душа-та е занимавала срѣдне-то положенйе. Но грѣхопадание-то развали този редъ, и всякой грѣхъ състои въ похищение-то отъ тѣло-то или душа-та мѣсто-то на духъ-тъ. Въ паднало-то естество тѣзи по-долни отдѣла на человѣческо-то естество, които заедно съставляватъ това което Павелъ нарича плъть-та, или оная страна на человѣческо-то естество, която гледа къмъ свѣтъ-тъ и врѣме-то, сѫ завладали прѣстолъ-тъ, и напълно управляватъ животъ-тъ, а духъ-тъ, тая страна на человѣка, която гледа къмъ Бога и вѣчность-та, ся е свалилъ отъ прѣстолъ-тъ и довелъ до едно състояние на бездѣйственность и смърть. Христосъ възстановява изгубено-то прѣобладание на духъ-тъ человѣчески, като го завладава съ Свой-тъ Духъ. Неговий-тъ Духъ живѣе въ человѣческий-тъ духъ, като го съживлява и поддържа въ такава нарастяюща сила, щото става повече и повече господствующа-та часть на человѣческий-тъ съставъ. Человѣкъ прѣстава да е плътски и става духовенъ; той ся води отъ Божий-тъ Духъ и става повече и повече съгласенъ съ всичко що е свято и божественно. Плъть-та, наистина, не ся покорява лесно на изгубвание върховенство-то си. Тя спѫва и прѣпятствува на духъ-тъ и ся бори за да завладѣе изново прѣстолъ-тъ. Павелъ е описалъ тази борба въ изрѣчения отъ ужасна живость, въ които изрѣчения всички-тѣ родове Християни сѫ припознавали чърти-тѣ на най-дълбока-та си опитность. Но резултатъ-тъ отъ борба-та не е съмнителенъ. Грѣхъ-тъ нѣма да обладае тѣзи въ които живѣе Христовий-тъ Духъ, нито ще ги лиши отъ благосклонность-та Божия.

66. Такива сѫ кратки-тѣ очъртания на евангелие-то, което Павелъ донесе съ себе си отъ Аравийски-тѣ самотии, и което отпослѣ той проповѣдвá съ неуморимъ въсторгъ.

То не можаше да ся не смѣсе въ умъ-тъ и въ списания-та му съ особенности-тѣ на негова-та опитность като Иудеинъ, и тѣзи особенности не малко ни затрудняватъ въ старания-та ни да схванемъ негова-та система въ нѣкои отъ подробности-тѣ и́. Вѣрвание-то въ което той ся въспита, че никой человѣкъ не можалъ да ся спасе безъ да стане Иудеинъ, и понятия-та му за закона, отъ който трѣбваше той да ся освободи, сѫ много отдалечени отъ сегашни-тѣ наши симпатии; но пакъ негово-то богословие не можаше да ся състави въ умъ-тъ му освѣнъ въ противоположность на тѣзи криви понятия. Това станѫ по-послѣ още по-неизбѣжно, когато стари-тѣ негови заблуждения го посрѣщнахѫ като девиза-та на една партия вѫтрѣ въ сама-та Христианска Церква, противъ която партия той ся принуди да води дълга и безпощадна война. При все че тази борба го накара да изложи възгледове-тѣ си въ най-ясни изрѣчения, тя ги прѣтовари съ спомени за чувствования, които сега сѫ мъртви за съучастие-то за человѣци-тѣ. Но въпрѣки тѣзи мѫчнотии Павлово-то евангелие си остава притѣжание отъ прѣголѣма цѣнность за человѣческий-тъ родъ. Дълбоки-тѣ му **изслѣдования** за несполука-та и нужди-тѣ на человѣческо-то естество, чудесно-то му изложение на мѫдрость-та Божия въ въспитание-то на дохристианский свѣтъ, и показание-то на дълбочина-та и всеобщность-та на божественна-та любовь сѫ между най-дълбоки-тѣ елементи на откровение-то.

67. Но въ понятие-то му за Христа Павлово-то евангелие носи неувѣдяемий-тъ си вѣнецъ. Евангелисти-тѣ описахѫ въ стотина чърти отъ проста и умилителна хубость земний-тъ животъ на человѣка Христа Иисуса, и въ тѣзи описания ще трѣбва всякога да ся търси образецъ-тъ за человѣческо-то поведение; но на Павла ся прѣдстави задача-та да изложи въ височини-тѣ и дълбочини-тѣ му дѣло-то което Синъ Божий извърши като Спаситель на человѣческий-тъ родъ. Той едва ли споменува нѣкога за приключения-та на земний-тъ животъ Христовъ, при все че тукъ тамъ той показва че ги е знаялъ добрѣ. За него Христосъ е всегда билъ славно-то Сѫщество, сияюще съ небесно-то сияние, който му ся яви на пѫть-тъ къмъ Дамаскъ, и Спаситель-тъ, който го грабнѫ въ небесний-тъ миръ и радость на единъ новъ животъ. Когато Церква-та Христова мисли за Своя Глава като избавитель на душа-та отъ грѣхъ и смърть, като одухотворяще присѫтствие, всегда съ насъ и всегда дѣйствующе въ всякой вѣрующъ, и като Господь надъ всичко, който ще дойде пакъ безъ грѣхъ за спасение, това става въ такива мисли които сѫ дадени ней отъ Духа Святаго посрѣдствомъ този апостолъ.

ГЛАВА V.

Работа-та която очакваше Работникъ-тъ.

Параграфи 68 – 78.

68—70. Осемъ Години Сравнително Бездѣйствие въ Тарсъ. Язичници ся приниматъ въ Христианската Церква.

71, 72. Павелъ намѣренъ отъ Варнава завежда ся отъ него въ Антиохия. Работа-та му тамъ.

73 – 78. Познатий-тъ въ онзи Периодъ Свѣтъ.

75. Гърци-тѣ: 76. Римляни-тѣ: 77 Евреи-тѣ: 78. Варвари-тѣ и Славяни-тѣ.

ГЛАВА V.

Работа-та която очакваше Работниктъ-тъ.

68. Павелъ имаше сега свое-то евангелие, и знаеше че щѣше да бѫде миссия-та на живота му да го проповѣдва на Язичници-тѣ; но той имаше още да чака дълго врѣме прѣди да почне особенно-то си поприще. Ний едва ли имаме нѣщо отъ него въ растояние на седемь осемъ години слѣдъ обращение-то му; и при все това ний можемъ само да отгадаемъ какви може да сѫ биле причини-тѣ дѣто Провидение-то наложи на Свойтъ рабъ да чака толкова дълго врѣме.

69. Може би да е имало лични причини за това свързани съ Павлова-та духовна история, защото чакание-то е обикновенно-то орѫдие на Божия-та дисциплина за тѣзи на които ся е опрѣдѣлило исключителна работа. Една общественна причина може да е била тази, че той е билъ много ненавистенъ на Иудейски-дѣ власти за да бѫде още търпимъ въ онѣзи сцени дѣто Християнска-та дѣятелность бѣше привлѣкла внимание. Той ся бѣше опиталъ да проповѣдва въ Дамаскъ, дѣто бѣше станало негово-то обращение; но бѣше веднага принуденъ да бѣга отъ ярость-

та на Иудеи-тѣ; и като отиде отъ тамъ въ Иерусалимь и почнѫ да свидѣтелствува като Християнинъ, той намѣри въ двѣ три седмици, че градъ-тъ бѣше толкова противенъ, щото той не можаше вече да стои тамъ. Не бѣше чудно; какъ можаше да ся очаква Иудеи-тѣ да позволятъ на человѣка, който до скоро бѣше поборникъ на тѣхна-та религия, да проповѣдва вѣра-та, която тѣ го бѣхѫ поставили да разори? Когато той избѣгнѫ отъ Иерусалимъ, той отправи стѫпки-тѣ си къмъ родний-тъ си Тарсъ, дѣто нѣколко години той стоя въ неизвѣстность. Нѣма съмнѣние че той е свидѣтелствувалъ за Христа прѣдъ свое-то семейство тамъ, и има нѣкои показания, че той прѣдприелъ проповѣднически трудове въ родна-та си область Киликия; но ако е вършилъ, това за работа-та му може да ся каже, че е била работа вършена скришомъ, защото не е била въ централно-то нито даже въ видимо-то течение на ново-то религиозно движение.

70. Тѣзи сѫ само прѣдположителни причини за неизвѣстность-та на онѣзи години. Но имало е една несъмнѣна причина отъ найголѣма важность за забавяние-то на Павлово-то поприще. Въ този врѣмененъ промеждутъкъ станѫ онзи прѣвратъ—единъ отъ най-важни-тѣ въ история-та на человѣчество-то—чрѣзъ който Язичници-тѣ приехѫ на равни привилегии съ Иудеи-тѣ въ Христова-та Церква. Това промѣнение излѣзе отъ ориги-

налний-тъ крѫгъ на апостоли-тѣ въ Иерусалимъ, и Петръ главний-тъ апостолъ, бѣше орѫдие за извършвание-то му. Чрѣзъ видѣние-то на плащаница съ чисти и нечисти животни, което видѣние той видѣ въ Иоппия, той ся приготви за роля-та, която щѣше да играе въ това дѣло, и той прие Язичникъ-тъ Корнилия Кессарийский и семейство-то му въ церква-та чрѣзъ крьщение безъ обрѣзание. Това бѣше нововведение, което носяше съ себе си безпрѣдѣлни послѣдствия. То бѣше нуждно-то приготовление за Павлово-то миссионерско дѣло, и посетнешни събития трѣбваше да покажѫтъ колко мѫдра бѣше божественна-та распоредба дѣто първи-тѣ язичници ся приехѫ въ церква-та отъ Петра, а не отъ Павла.

71. Щомъ станѫ това събитие, арена-та за Павлово-то поприще ся очисти; и веднага му ся отвори врата за да влѣзе въ поприще-то си. Почти сѫщеврѣменно съ кръщение-то на Язическо-то семейство въ Кесария голѣмо религиозно съживление избухнѫ между Язичници-тѣ на градъ Антиохия, столица-та на Сирия. Движение-то ся бѣ почнало отъ бѣженци пропѫдени изъ Иерусалимъ отъ гонение-то, и ся слѣдваше съ удобрѣние-то на апостоли-тѣ, които проводихѫ Варнава, едного отъ вѣрни-тѣ имъ сътрудници, отъ Иерусалимъ за да го надзирава. Този человѣкъ познаваше Павла. Когато послѣдний-тъ най-напрѣдъ дойде въ Иерусалимъ слѣдъ

обращение-то си и ся опита да ся присъедини къмъ Християни-тѣ тамъ, тѣ всички ся страхувахѫ отъ него, като подозирахѫ зѫбитѣ и нозѣ-тѣ на вълкъ-тъ подъ руно-то на овца-та. Но Варнава ся издигнѫ надъ тѣзи страхове и подозрения, и, като зѣ новий-тъ обращенникъ и чу повѣсть-та му, той го повѣрва и придума и други-тѣ да го приематъ. Сношения-та, които по тозъ начинъ ся почнахѫ, траяхѫ само една седмица или двѣ въ онова врѣме, понеже Павелъ трѣбваше да напусне Иерусалимъ; но Варнава бѣше приелъ дълбоко впечатление отъ негова-та личность и не го забрави. Когато ся той испрати да надзирава религиозно-то съживление въ Антиохия, той скоро ся намѣри затрудненъ отъ величина-та му, и узна че имаше нужда отъ помощь; и дойде му на умъ че Павелъ бѣ человѣкъ-тъ, отъ когото ся той нуждаяше. Тарсъ не бѣше много далечь отъ тамъ, и той отиде тамъ да го търси. Павелъ прие покана-та му и ся върнѫ съ него въ Антиохия.

72. Часъ-тъ, за който бѣ чакалъ, удари, и той ся хвърли въ дѣло-то на проповѣдване евангелие-то на Язичници-тѣ съ въсторгъ-тъ на едно велико естество, което ся намѣри най-послѣ въ прилична-та си форма. Движение-то веднага отговори на налягание-то на такава рѫка; ученици-тѣ станахѫ толкозъ многочисленни и видни, щото язичници-тѣ имъ дадохѫ ново име—име-то “Християни,”

което име отъ тогава на самъ означава вѣра въ Христа; и Антиохия, градъ отъ половинъ милионъ жители, станѫ вмѣсто Иерусалимъ главна-та квартира на Христианство-то. Скоро ся образува голѣма церква, и едно отъ изявления-та на ревность съ която бѣ проникната бѣше и прѣдложение-то, което скоро станѫ въсторженно рѣшение, да ся испрати една миссия на язичници-тѣ. Разбира ся, че Павелъ ся назначи на тази служба.

73. Като го виждаме така доведенъ лице съ лице съ дѣло-то на живота му, нека ся спремъ за да хвърлимъ кратъкъ погледъ на свѣтъ-тъ, който той излѣзе да покори. Той не мѣряше на нищо по-малко отъ това. Въ Павлово-то врѣме познатий-тъ свѣтъ е билъ толкозь малко мѣсто, щото не ся е виждало невъзможно даже и за единъ человѣкъ да го покори духовно; и този свѣтъ ся бѣ чудесно приготвилъ за нова-та сила която щѣше да го нападне.

74. Той състоеше отъ тѣсенъ крѫгъ земя заобиколена отъ Срѣдиземно-то Море. Море-то е заслужвало въ онова врѣме име-то което носи, защото центръ-тъ на тяжесть-та на свѣтъ-тъ, който центръ отъ тогазь ся е прѣмѣстилъ на други широчини, бѣше въ това море. Интересъ-тъ на человѣческий-тъ животъ бѣше съсрѣдоточенъ въ южни-тѣ страни на Европа, въ оная часть на западна Азия, и оная ивица на сѣверна Африка, които образуватъ брѣгове-тѣ ѝ. Въ този малъкъ

свѣтъ имаше три града които раздѣляхѫ помежду си интересъ-тъ на онѣзи вѣкове. Тѣзи градове бѣхѫ Римъ, Атина, и Иерусалимъ, столици-тѣ на три-тѣ раси — Римляни-тѣ, Гърци-тѣ, и Евреи-тѣ — които въ всяка смисль управлявахѫ старий-тъ онзи свѣтъ. Не че всякой отъ тѣхъ бѣше завладалъ единъ крѫгъ отъ цивилизация-та, но всякой на свой редъ бѣше ся распространилъ по цѣлий-тъ тогавашенъ свѣтъ, и или още държѣше власть-та си или бѣше поне оставилъ незаличими слѣди отъ свое-то присѫтствие.

75. Гърци-тѣ най-напрѣдъ завладахѫ свѣтъ-тъ. Тѣ бѣхѫ искусенъ и гениаленъ народъ, съвършенни господари на търговия-та, литература-та и художество-то. Въ твърдѣ ранни вѣкове тѣ показахѫ инстинктъ за колонизация и испратихѫ синове-тѣ си да си намѣрятъ нови жилища на истокъ и на западъ, далечь отъ родно-то имъ жилище. Най-послѣ ся въздигна помежду имъ единъ който съсрѣдоточи въ себе си всички-тѣ народни наклонности и който съ сила-та на орѫжие-то распространи владичество-то на Гърция до прѣдѣли-тѣ на Индия. Широката империя на Александра Великий ся распокѫса слѣдъ смърть-та му, но все си останѫ нѣщо отъ Грьцкий животъ и влияние въ всички-тѣ страни прѣзъ които бѣхѫ прѣминували завоевателни-тѣ му воиски. Грьцки градове, като Антиохия въ Сирия и Александрия въ Египетъ, процъвтявахѫ нався-

кѫдѣ въ Истокъ; Грьцки търговци ся намирахѫ въ всѣки търговски центрѫ; Грьцки учители учахѫ литература-та на свой-тъ народъ въ много други страни;—и което бѣше най-важно отъ всичко — Грьцкий-тъ язикъ станѫ общо-то срѣдство за съобщавание на по-сериозни мисли помежду единъ народъ и другъ. Даже Евреи-тѣ въ Ново-Завѣтни-тѣ врѣмена четѣхѫ свои-тѣ Писания на Грьцкий прѣводъ, понеже първообразний-тъ Старо-Еврейский бѣше станалъ мъртъвъ язикъ. Старо-Гърцкий е може би най-съвършенний язикъ що е знаялъ свѣтъ-тъ, и особенно провидѣние имаше въ всемирно-то му распространение прѣди Християнство-то да имаше нужда отъ едно срѣдство за международно съобщение. Новий завѣтъ ся писа на Грьцки, и на всякѫдѣ дѣто пѫтувахѫ апостоли-тѣ на Християнство-то, можахѫ да имъ разбиратъ когато говоряхѫ този язикъ.

76. Слѣдъ това дойде редъ на Римляни-тѣ да завладѣятъ свѣтъ-тъ. Първоначално едно малко плѣме въ околность-та на градъ Римъ отъ дѣто происхожда име-то имъ, тѣ постепенно ся распространихѫ и ся усилихѫ и придобихѫ такова искуство въ водяние на воини и въ управление, щото станахѫ несъпротивими завоеватели и потеглихѫ на всяка страна за да завоюватъ свѣтъ-тъ. Тѣ покорихѫ сама-та Гърция, и като ся впуснахѫ къмъ истокъ, завладахѫ страни-тѣ, които Александръ и негови-тѣ

прѣемници бѣхѫ управлявали. И дѣйствително, цѣлий-тъ тогава познатъ свѣтъ станѫ тѣхенъ, отъ Гибралтарский-тъ Протокъ до най-далечний-тъ Истокъ. Тѣ не притѣжавахѫ гениалность-та на Гърци-тѣ; тѣхни-тѣ качества бѣхѫ сила и правосѫдие; тѣхни-тѣ художества не бѣхѫ онѣзи на поетъ-тъ или мислитель-тъ, но онѣзи на войникъ-тъ и сѫдия-та. Тѣ съборихѫ огради-тѣ помежду человѣчески-тѣ плѣмена и ги принудихѫ да бѫдѫтъ приятелски расположени едно къмъ друго, защото тѣ всички еднакво пѫшкахѫ подъ едно и сѫщо иго. Тѣ прокарахѫ въ разни страни хубави пѫтища, които ги свързвахѫ съ Римъ, и които бѣхѫ такива памятници на инджинерско искуство, щото нѣкои отъ тѣхъ сѫ останали до днешно врѣме. По тѣзи главни пѫтища ся разнасяше евангелска-та вѣсть. По този начинъ и Римляни-тѣ ся показахѫ пионери на Християнство-то, защото тѣхна-та власть въ толкова страни доставяше на първи-тѣ проповѣдници на евангелие-то леснина въ движения-та имъ и защита противъ капризъ-тъ и неправда-та на мѣстни-тѣ сѫдилища.

77. Между това и третя-та народность на древность-та бѣше сѫщо свършила свое-то завоевание на свѣтъ-тъ. Не съ сила-та на орѫжие ся распространихѫ Евреи-тѣ, както Гърци-тѣ и Римляни-тѣ. Тѣ прѣзъ нѣколко столѣтия бѣхѫ наистина бълнували за идвание-то на единъ войнственъ герой, чието

юначество трѣбваше да надмине онова на най-знаменити-тѣ язически завоеватели. Но той никога не дойде; и тѣхно-то занимание центрове-тѣ на цивилизация-та трѣбваше да стане по единъ по-тихъ начинъ. Нѣма промѣнение въ навици-тѣ на единъ народъ позабѣлѣжително отъ онова, което прѣтърпѣ Еврейский-тъ народъ въ онзи промежутъкъ отъ четири столѣтия помежду Малахия и Маттея, за който промежутъкъ нѣмаме повѣствование въ Священни-тѣ Писания. Въ Ветхий Завѣтъ виждаме Евреи-тѣ затворени вѫтрѣ въ тѣсни-тѣ прѣдѣли на Палестина, заняти главно съ земледѣлие, и ревниво пазящи ся да ся не смисатъ съ чуждестранни народи. Въ Новий Завѣтъ ний ги намираме, че тѣ сѫ наистина, още силно привързани на Иерусалимъ и на идея-та на своя-та отдѣлность; но навици-тѣ и живѣлища-та имъ съвършенно сѫ ся промѣнили: тѣ сѫ напуснали земледѣлие-то и сѫ ся прѣдали съ извънрѣдна жаркость и голѣмъ успѣхъ на търговия; и съ тази цѣль прѣдъ видъ тѣ сѫ ся пръснали на всякѫдѣ — въ Африка, Азия, Европа — и нѣма градъ отъ каква да е важность дѣто да ся не намиратъ и Евреи. Чрѣзъ какви стѫпки ся извърши това извънрѣдно промѣнение трудно би било да ся обясни и изисквало би дълго врѣме да ся изслѣдува. Но то бѣше ся извършило; и това обстоятелство ся показа отъ крайна важность за ранна-та история на

Християнство-то. На всякждѣ дѣто сж бѣхж заселили Евреи, тѣ имахж свои съборища (синагоги), свои-тѣ Священни Писания, свое-то неспогодително вѣрвание въ Единого истинного Бога. Не само това; тѣхни-тѣ съборища на всякждѣ привличахж прозелити отъ околни-тѣ язически населения. Язически-тѣ религии въ онзи периодъ бѣхж въ състояние на съвършенъ упадъкъ. По-малки-тѣ народи бѣхж изгубили вѣра въ свои-тѣ божества, защото не можа́хж да ги защитятъ отъ побѣдоносни-тѣ Гърци и Римляни. Но и завоеватели-тѣ бѣхж и тѣ изгубили вѣра въ свои-тѣ богове. Този бѣше вѣкъ на скептицизмъ, религиозенъ упадъкъ и нравственна развала. Но има всякога естества, които трѣбва да притѣжаватъ една вѣра, въ която да могжтъ да уповаватъ. Тѣзи търсяхж една религия, и мнозина отъ тѣхъ намѣрихж прибѣжище отъ груби-тѣ и неимовѣрни мити за богове-тѣ на политеизмъ-тъ (многобожието) въ чистота-та и еднобожие-то на Еврейский-тъ символъ вѣри. Основни-тѣ идеи на този символъ вѣри сж тъй сжщо и основи-тѣ на Християнска-та вѣра. На всякждѣ дѣто пжтувахж вѣстители-тѣ на Християнство-то, тѣ ся срѣщахж съ хора, които имахж много отъ тѣхни-тѣ религиозни понятия. Първи-тѣ имъ проповѣди ся държахж въ съборища, първи-тѣ имъ обращенци бѣхж Евреи и прозелити. Съборище-то бѣше мостъ-тъ по който Християнство-то прѣмина на язичници-тѣ.

78. Такъвъ, прочее, бѣше свѣтъ-тъ, който Павелъ излизаше да покори. Той бѣше свѣтъ навсякѫдѣ проникнатъ отъ тѣзи три влияния. Но имаше и два други елемента население, които трѣбва да ся помнятъ, понеже и два-та доставихѫ на ранни-тѣ проповѣдници многочисленни обращенци: тѣ бѣхѫ първообразни-тѣ жители на разни-тѣ страни и роби-тѣ, които бѣхѫ или военни плѣнници или тѣхни потомци, и които ся мѣстѣхѫ отъ мѣсто на мѣсто, като ся продавахѫ споредъ нужди-тѣ или прищѣвки-тѣ на господари-тѣ имъ. Една религия чиято главна похвала бѣше, че проповѣдваше блага-та вѣсть на сиромаси-тѣ, не можаше да прѣнебрѣгне тѣзи угнѣтени разрѣди, и при все че борба-та на Християнство-то съ сили-тѣ на врѣме-то, които сили владѣяхѫ сѫдба-та на свѣтъ-тъ, естественно привлича внимание, не трѣбва да ся забравя, че най-доброто ѝ тържество всякога е състояло въ услаждавание и освѣтлявание дѣлъ-тъ на скромни-тѣ.

ГЛАВА VI.

Миссионерски-тѣ Му Пѫтувания.

Параграфи 79—114.

79—88. Първо-то Пѫтешествие.
79, 80. Негови-тѣ Другари.
81. Кипръ. Промѣнение на Неговото Име.
82—87. Суша-та на Мала Азия.
83. Марко ги оставя; 84. Антиохия Писидийска и Икония; 85—87. Листра и Дервия; 88. Завръщание.
89—108. Второ-то Пѫтешествие.
90, 91. Раздѣление отъ Варнава.
92, 93. Неповѣствувана Половина на Пѫтешествие-то.
94—96. Прѣминувание въ Европа.
97—108. Гърция.
97—101. Македония.
99. Жени-тѣ и Евангелие-то; 100. Щедрость-та на Церкви-тѣ.
102—108. Ахаия.
103—105. Атина; 106—108. Коринтъ.
109—114. Трето-то Пѫтешествие. Ефесъ; Борба противъ Суевѣрие-то.

ГЛАВА VI.

Миссионерски-тѣ Му Пѫтувания.

Първо-то Пѫтешествие.

79. Отъ начало обичай е било на проповѣдници-тѣ на Християнство-то да не излизатъ сами на свои-тѣ проповѣднически походи, но двама по двама. Павелъ подобри този обичай, като пѫтуваше въобще съ двама другари, отъ които единий-тъ билъ по-младъ момъкъ, който ималъ грижа-та да прави нуждни-тѣ распорѣждания за пѫтувание-то. Въ първо-то му пѫтешествие другари-тѣ му бѣхѫ Варнава и Иоаннъ Марко, сестринъ синъ на Варнава.

80. Ний вече видѣхме че Варнава може да ся нарече откриватель-тъ на Павла; и когато тѣ тръгнахѫ заедно въ това пѫтешествие, той вѣроятно е билъ въ състояние да дѣйствува като Павловъ господарь, защото той ся е радвалъ на голѣмо уважение въ Християнско-то общество. Обърнатъ въ Християнство-то по всяка вѣроятность въ день-тъ на Петдесятница-та, той бѣ игралъ видна роль въ послѣдующи-тѣ събития. Той бѣше человѣкъ отъ високо положение въ общество-то, земевладалецъ въ островъ Кипръ; и той пожъртвува всичко на ново-то дви-

жение въ което ся увлече. Въ изявление-то на голѣмий-тъ ентусиазмъ, който накара първи-тѣ Христиани да раздѣлятъ имущества-та си помежду си, той продаде земи-тѣ си, и сложи пари-тѣ прѣдъ позѣ-тѣ па апостоли-тѣ. Той е билъ отъ послѣ постоянно занятъ въ проповѣдвание Слово-то Божие, и той е ималъ такава забѣлѣжителна дарба за краснорѣчие, щото ся е наричалъ Синъ Утѣшения. Една случка, която ся случи въ по-късна стадия на пѫтешествие-то, показва ни какъ ся изгледвали двама-та мѫжие. Когато жители-тѣ на Листра ги зехѫ за богове, тѣ нарѣкохѫ Варнава Юпитеръ и Павла Меркурий. Въ древно-то художество Юпитеръ всякога ся прѣдставлява въ високъ, величественъ и благатъ образъ; а Меркурий билъ дребний-тъ, бързъ вѣститель на отца на богове-тѣ и человѣци-тѣ. И тъй, виждало ся вѣроятно, че отечественний Варнава билъ глава и управитель на походъ-тъ, а Павелъ, малъкъ на расть и пламененъ, билъ подчиненъ нему. Посока-та по която тръгнахѫ, бѣше тъй сѫщо посока-та която естественно би ся очаквало че Варнава щѣше да избере. Тѣ отидохѫ най-напрѣдъ въ Кипръ, островъ-тъ дѣто било имѣние-то му, и дѣто сѫ намирали още много отъ приятели-тѣ му. Той е билъ расположенъ около двадесеть и седемъ часа на югозападъ отъ Селевкия, пристанище-то на Антиохия, и тѣ можахѫ да пристигнатъ тамъ въ самий-тъ день въ който тѣ оставихѫ главна-та си квартира.

81. Но ако и да ся виждаше че Варнава бѣше водитель-тъ, добрий-тъ человѣкъ вѣроятно е знаялъ вече, че скромни-тѣ думи на Крьститель-тъ бихѫ могли да ся употрѣбятъ отъ него за другаря му, "Той трѣбва да расте, а азъ да ся смалявамъ." Въ всѣки случай, щомъ ся почнѫ работа-та имъ сериозно, показа ся, че това бѣше отношение-то помежду имъ. Слѣдъ като изминахѫ островъ-тъ на длъжь, отъ истокъ къмъ западъ, и проповѣдвахѫ Евангелие-то, тѣ пристигнахѫ въ Пафа, главний-тъ му градъ, и тамъ ся испрѣчихѫ прѣдъ тѣхъ въ най-съсрѣдоточена форма проблеми-тѣ, които тѣ бѣхѫ излѣзли да рѣшѫтъ. Пафа билъ сѣдалище на поклонение-то на Венера, богиня-та на любовь-та, за която ся казва че била родена отъ морска-та пѣна въ само-то това мѣсто; и поклонение-то ѝ ся слѣдвало съ най-голѣма разюзданность. То бѣше малка картина на потънала-та въ нравственна гнилость Гърция. Пафа билъ сѫщо и сѣдалище на Римско-то Управление, и на исправнический-тъ столъ сѣдѣлъ единъ человѣкъ, Сергий Павелъ, чийто благороденъ характеръ, но съвършенно отсѫтствие на положителна вѣра, съставлявали дружна картина за неспособность-та на Римъ въ онази епоха да отговори на най-дълбоки-тѣ нужди на най-добри-тѣ си синове. Въ исправническия

дворъ процъвтявали нѣкой си Еврейнъ, шарлатанинъ магесникъ, на име Елима, който ся ползувалъ отъ лековѣрие-то на исправникъ-тъ, и чийто лукавщини били картина на най-ниска-та дълбочина до която моглъ да потъне Еврейский-тъ характеръ. Цѣло-то зрѣлище било единъ видъ миниатура (прѣдставление въ малъкъ размѣръ), на свѣтъ-тъ чиито злини миссионери-тѣ бѣхѫ излѣзли да исцѣрятъ. Въ натискъ-тъ на тѣзи крайности Павелъ откри за прьвъ пѫть крѣпки-тѣ сили, които лѣжахѫ въ него. Сила-та на Духъ-тъ го облада и му даде възможность да надвие на всички прѣпятствия. Той покри магесникъ-тъ Еврейнъ съ позоръ, обърнѫ Римский-тъ исправникъ въ Християнство-то, и основа въ градъ-тъ една Християнска Церква да перничи на Грьцко-то капище. Отъ онзи часъ Варнава останѫ на второ мѣсто и Павелъ завзѣ естественно-то си положение като глава на миссия-та. Ний не четемъ вече, както четѣхме до тука, за “Варнава и Савла,” но всякога за “Павла и Варнава.” Подвѣдомственний-тъ бѣ станалъ водитель; и като че за да ся отбѣлѣжи, че бѣше станалъ новъ человѣкъ и завзелъ ново мѣсто, той вече не ся е наричалъ съ Еврейско-то име Савлъ, съ което той ся бѣ наричалъ до тогазь, но съ име-то Павелъ, което отъ тогазь насамъ е било име-то му между Християни-тѣ.

82. Слѣдующе-то движение бѣше тъй очевидно избрано отъ новий-тъ водитель

както бѣше първо-то отъ Варнава. Тѣ потеглихѫ по море къмъ Перга, градъ близу до срѣда-та на южний-тъ брѣгъ на Мала Азия, около тридесеть и три часа навѫтрѣ въ суша-та, и отъ тамъ на истокъ до едно мѣсто почти право на сѣверъ отъ Тарсъ. Този пѫть ги прѣведе въ видъ на полукрѫгъ прѣзъ области-тѣ Памфилия, Писидия, и Ликаония, които граничатъ на западъ и сѣверъ на Киликия, Павлова-та родна область; тъй щото, ако приемемъ, че той бѣ вече проповѣдвалъ евангелие-то въ Киликия, той сега просто разширочаваше трудове-тѣ си до най-ближни-тѣ околни страни.

83. Въ Перга, исходна-та точка на тази втора половина на пѫтешествие-то, едно злощастие сполѣте миссионерский-тъ походъ: Иоаннъ Марко напуснѫ другари-тѣ си и отплува за у дома си. Може би ново-то положение, което бѣше въсприелъ Павелъ, го бѣ увредило, макаръ и великодушний-тъ му уйка да не ся сърдяше за това което природа-та и Богъ бѣхѫ нарѣдили. Но по-вѣроятно е че причина-та за оттеглювание-то му бѣше страхъ отъ опасности-тѣ, въ които щѣхѫ да влѣзѫтъ. Тѣзи опасности бѣхѫ такива щото можахѫ да ужасятъ даже и порѣшителни сърдца. Задъ Перга ся издигахѫ покрити-тѣ отъ снѣгъ върхове на планини-тѣ Тавръ, които трѣбваше да ся минуватъ прѣзъ тѣсни проходи, дѣто надъ бързи-тѣ порои имало слаби мостове, и дѣто кули-тѣ

на разбойници, които причаквали минувающи пѫтници, ся крияли въ мѣста толкозь непроходими, щото даже Римски-тѣ орѫжия не можали да ги истребятъ. Когато сѫ ся надвивали тѣзи прѣдварителни опасности, перспектива-та по-нататъкъ никакъ не е била насърдчителна; страна-та на сѣверъ отъ Тавръ планина бѣше широка издигната равнина, по-висока отъ върхове-тѣ на най-високи-тѣ планини въ Англия, и напъстрена съ осамотени езера, передовни планински масси, и пусти мѣста, дѣто население-то е било грубо и говоряло безкрайно множество нарѣчия. Тѣзи нѣща уплашихѫ Марка, и той ся оттегли. Но другари-тѣ му изложихѫ живота си на опасность и потеглихѫ напрѣдъ. За тѣхъ бѣше доволно това дѣто имаше тамъ много погинувающи души, които ся нуждаяхѫ отъ спасение-то, на което тѣ бѣхѫ вѣстители; и Павелъ знаяше че имаше нѣколцина отъ негови-тѣ съотечественници пръснати въ онѣзи отдалечени язически страни.

84. Можемъ ли да си въобразимъ какъ сѫ тѣ постѫпвали въ градове-тѣ, които сѫ посѣщавали? Много трудно е, наистина, да си прѣдставимъ това. Като ся стараемъ въ въображение-то си да ги видимъ да влизатъ въ нѣкой градъ, ний естественно мислимъ за тѣхъ като най-важни-тѣ лица въ онзи градъ; за насъ тѣхно-то влизание е тъй величественно като да бѣхѫ носени на побѣ-

доносни кола. Съвсѣмъ друга, обаче, е била сѫщность-та. Тѣ влизахѫ въ градове-тѣ тъй тихо и незабѣлѣжено, както кои да било двама странници, които влизатъ сутрина въ кой да е отъ наши-тѣ градове. Първа-та имъ грижа бѣше да си намѣрятъ живѣлище (квартира), и послѣ тѣ трѣбваше да си търсятъ работа, защото тѣ работяхѫ занаята си на всякѫдѣ дѣто отивахѫ. Нищо не можаше да бѫде по-обикновенно. Кой можаше да си помисли, че този утруденъ пѫтникъ, който ходяше отъ единъ дюгенъ на други, търсящъ работа, е посялъ бѫдѫще-то на свѣтъ-тъ подъ връхна-та си дрѣха! Когато настаняше Сѫббота тѣ сѫ спирали работа-та си както други Евреи въ градъ-тъ, и сѫ отивали на съборище-то. Тѣ сѫ участвували и съ други-тѣ богомолци въ четение-то на псалми-тѣ и молитви-тѣ и сѫ слушали четение-то на Св. Писание. Слѣдъ това прѣдсѣдателствующий старейшина питалъ, има ли нѣкой отъ присѫтствующи-тѣ да каже нѣкоя увѣщателна дума. Този е бивалъ за Павла добрий-тъ случай. Той ставалъ, и съ прострѣна рѫка, захващалъ да говори. Веднага слушатели-тѣ познавали гласъ-тъ на образованний-тъ раввинъ; и този страненъ гласъ привличалъ внимание-то имъ. Като ся основавалъ на прочетени-тѣ отъ Ветхий Завѣтъ мѣста, той скоро ся впущалъ по течение-то на Еврейска-та история, до дѣто ги е довеждалъ до удивително-то извѣстие че Мессия, за когото сѫ ся надѣвали отци-тѣ имъ, бѣ дошелъ, и че Той бѣ испратенъ помежду имъ като Неговъ апостолъ. Послѣ слѣдвала Иисусова-та история; тя бѣше истина; Иисусъ наистина бѣ отхвърленъ отъ Иерусалимски-тѣ власти и распнѫтъ; но това можало да ся докаже, че станало съгласно съ пророчества-та; и въскрьсение-то му отъ мъртви-тѣ бѣше непогрѣшимо доказателство, че Той бѣше пратенъ отъ Бога; сега Той бѣше възвишенъ Началникъ и Спаситель за да даде покаяние на Израиля, и прощение на грѣхове. Лесно можемъ да си прѣдставимъ какво впечатление би произвело такава проповѣдь отъ такъвъ проповѣдникъ, и живий-тъ разговоръ който би ся подигналъ помежду слушатели-тѣ слѣдъ распущание-то на събрание-то. Прѣзъ седмица-та тази проповѣдь ставала прѣдмѣтъ на разговоръ; и Павелъ е билъ склоненъ да ся разговаря на работа-та си или вечерь, когато ималъ по-свободно врѣме, съ всички, които желаяли по-нататъшни наставления. На друга-та Сѫббота съборище-то ся прѣпълвало отъ слушатели, не само отъ Евреи, но и отъ Язичници, които любопитствували да видятъ страннници-тѣ; и Павелъ тогазь откривалъ тайна-та че спасение-то чрѣзъ Иисуса Христа е тъй свободно за Язичници-тѣ както и за Евреи-тѣ. Това въобще бивало знакъ за Евреи-тѣ да противорѣчѫтъ и хулятъ; и като си обръщалъ гърбъ-тъ къмъ тѣхъ, Павелъ ся отправялъ къмъ Язичници-тѣ. Но между това фанатизмъ-тъ на Евреи-тѣ ся възбуждалъ, и тѣ или подстрекавали простолюдие-то или сполучвали да заинтересуватъ власти-тѣ противъ странници-тѣ; и въ една буря отъ народенъ мятежъ или по заповѣдь на власти-тѣ вѣстители-тѣ на Евангелие-то сѫ бивали испѫждани отъ градъ-тъ. Това именно ся случи въ Антиохия Писидийска, първо-то мѣсто въ вътрешность-та на Мала Азия, дѣто тѣ ся спрѣхѫ за малко врѣме; и сѫщо-то нѣщо ся е повтаряло въ стотина случаи въ послѣдующий-тъ животъ на Павла.

85. По нѣкогашь не сѫ можли тъй лесно да ся отървѫтъ. Въ Листра, за примѣръ, тѣ сѫ намѣрили въ срѣдъ едно население отъ груби язичници, които испърво били тъй омаяни отъ Павлови-тѣ думи и впечатлени отъ изгледъ-тъ на проповѣдници-тѣ, щото ги зели за богове и щѣли да имъ принесѫтъ жертва. Това испълнило мисионери-тѣ съ ужасъ, и тѣ отхвърлили намѣрения-та на множество-то съ безцеремонна бързина. Внезапенъ прѣвратъ въ народно-то мнѣние послѣдвало, и Павелъ билъ битъ съ камьние и исхвърленъ вънь отъ градъ-тъ като умрѣлъ.

86. Такива бѣхѫ зрѣлища-та на възбуждание и бѣди, прѣзъ които тѣ били принудени да минѫтъ въ тази отдалечена страна. Но ентусиазмъ-тъ имъ никога не отпадалъ; тѣ никога не помислювали да ся върнѫтъ назадъ;

но когато ги испъждали отъ единъ градъ, отивали въ другъ. И колкото съвършенно и да ся е виждало понѣкога поражение-то имъ, тѣ не сѫ напущали ни единъ градъ безъ да оставятъ подирѣ си една малка дружина обращенци—може би нѣколцина повѣрвали Евреи, и нѣколцина прозелити и язичници. Евангелие-то е намирало тѣзи за които е било назначено — кающи ся, обрѣменени отъ грѣхъ души, незадоволени отъ свѣтъ-тъ и отъ прютеческа-та си религия, сърдца копнѣющи за божественна симпатия и любовь: "и повѣрвахѫ всички които бѣхѫ отредени за вѣчний животъ"; и тѣзи сѫ образували въ всѣки градъ ядка-та на една Християнска церква. Даже въ Листра, дѣто ся виждаше поражение-то тъй съвършенно, една малка група вѣрни сърдца ся събрали около смазано-то тѣло на апостолъ-тъ вънъ отъ градски-тѣ порти; Евникия и Лоида сѫ били тамъ съ нѣжни женски служения; и младий Тимотей, като е гледалъ на блѣдаво-то и окървавено лице, усѣтилъ че сърдце-то му за всегда ся свързало съ герой-тъ, който ималъ дързость-та да страда до смърть за вѣра-та си.

87. Въ силна-та любовь на такива сърдца Павелъ е ималъ възнаграждение-то си за всички страдания и неправди: Ако, както прѣдполагатъ нѣкои си, людие-тѣ отъ тази страна сѫ съставлявали часть отъ Галатийски-тѣ Церкви, ний виждаме отъ негово-то по-

слаине къмъ тѣхъ каква любовь тѣ сѫ имали къмъ него. Тѣ го приели, казва той, като ангела Божия, ей като самаго Иисуса Христа; тѣ били готови очи-тѣ си да извъртятъ и да му ги дадѫтъ. Тѣ биле людие отъ груба благость и бързи подбуждения; туземна-та имъ религия била религия отъ възбуждения и вънкашна изявителность, и тѣ внесли тѣзи характеристики и въ нова-та вѣра, що усвоили. Тѣ сѫ испълнили съ радость и съ Духа Святаго, и религиозно-то съживление ся распространило на всякѫдѣ съ голѣма бързина, догдѣто слово-то, което ся проповѣдвало отъ малкитѣ Христиански общества, ся чуло на всякѫдѣ по клонове-тѣ на Тавръ и на долу по долини-тѣ на Цестра и Халисъ. Топло-то сърдце Павлово не можаше да ся не радва на такова изявление на любовь. Той отговори като имъ възвърна отъ своя страна дълбока-та си любовь. Градове-тѣ които ся споменуватъ въ първо-то имъ пѫтешествие сѫ: Писидийска Антиохия, Икония, Листра и Дервия; но когато при послѣдния отъ тѣхъ той свърши пѫтешествие-то си и прѣдъ него бѣше отворенъ пѫть-тъ за да слѣзе прѣзъ Киликийски-тѣ порти въ Тарсъ и отъ тамъ да ся върне въ Антиохия, той прѣдпочете да ся върне по който пѫть бѣше дошелъ. Въпрѣки най-голѣма-та опастность той посѣти пакъ всичкитѣ тѣзи мѣста; за да види пакъ любезни-тѣ си обращенци и да ги насърдчи срѣщу гонението; и той назначи презвитери въ всѣкой градъ да бдятъ надъ церкви-тѣ въ негово-то отсѫтствие.

88. Най послѣ миссионери-тѣ слѣзохѫ пакъ отъ тѣзи високи равнини на южний-тъ брѣгъ и отплувахѫ за Антиохия, отъ дѣто бѣхѫ тръгнали. Изнурени отъ трудъ и страдания, но ободрени отъ радость-та на сполука-та, тѣ ся явиха прѣдъ тѣзи, които ги бѣхѫ испратили и несъмненно ги бѣхѫ слѣдвали съ молитви-тѣ си; и като откриватели, когато сѫ бѣхѫ върнали отъ единъ новъ свѣтъ, тѣ расказахѫ за чудеса-та на благодать-та, които бѣхѫ видѣли въ странний-тъ язически свѣтъ.

Второ-то Пѫтешествие.

89. Въ първо-то си пѫтешествие за Павла може да ся каже, че той само опита крилата си; защото поприще-то му колкото и да бѣше пълно съ приключения, само ся вѫртѣ въ единъ ограниченъ крѫгъ около родна-та му область. Въ второ-то си пѫтешествие той отлѣтѣ въ много по-далачни и опасни страни. И дѣйствително, това пѫтешествие бѣше не само най-велико-то, което той направи, но може би най-важно-то що ся повѣствува въ лѣтописи-тѣ на человѣческий-тъ родъ. Въ резултати-тѣ си то далечъ надминѫ походъ-тъ на Александра Великий, когато той занесе орѫжия-та и цивилизация-та на Гърция въ Азия, или походъ-тъ на Цезаря, когато той излѣзе на брѣгове-тѣ на Британия, или даже пѫтувание-то на Колумба, когато той откри новъ свѣтъ. При все това, когато той тръгнѫ на това пѫтешествие, той нѣмаше понятие за величина-та която то щѣше да въсприеме, или даже посока-та която щѣше да земе. Слѣдъ като зѣ малка почивка въ край-тъ на първо-то пѫтешествие, той каза на другаря си миссионеринъ: "Да ся върнемъ сега по всички-тѣ градове, въ които сме проповѣдвали Слово-то Господне, и да нагледаме братия-та си, какъ сѫ." Отеческо-то му желание да види духовни-тѣ си чада бѣше, което го влѣчеше; но Богъ е ималъ много по-широки намѣрения, които ся отворихѫ прѣдъ него като той слѣдваше дѣло-то си.

90. По злополучие начало-то на това пѫтешествие ся помрачи отъ една распра между двама-та приятели, които имахѫ намѣрение да го направятъ заедно. Поводъ на тѣхно-то несъгласие бѣше прѣдложението на Иоанна Марка да ги придружи. Нѣма съмнѣние, че когато този младежь видѣ че Павелъ и Варнава ся завърнахѫ безопасно отъ прѣдприятие-то, което той напуснѫ, той призна каква голѣма погрѣшка бѣше направилъ; и той поиска да поправи погрѣшка-та си като ся присъедени пакъ съ тѣхъ. Варнава естественно поиска да земе сестрений-тъ си синъ, но Павелъ положително отказа. Единий-тъ миссионеринъ, человѣкъ съ благо сърдце, е настоявалъ да му простятъ, като е прѣдставялъ лошо-то впечатление, което единъ отказъ би направилъ на единъ младъ и неопитенъ работникъ; а другий-тъ, пъленъ съ ревность къмъ Бога, е прѣдставилъ опасность-та да ся направи такова священно дѣло да зависи отъ едного на когото не можахѫ да иматъ упование, защото, "упование-то въ невѣренъ человѣкъ въ врѣме на нужда е като счупенъ зѫбъ или искѫлчена нога." Не можемъ сега да кажемъ кой отъ тѣхъ е ималъ право или да ли и двама-та не сѫ били отчасти криви. Въ всѣки случай, и двама-та пострадахѫ отъ това: Павелъ ся принуди да ся раздѣли съ гнѣвъ отъ человѣкъ-тъ комуто той вѣроятно длъжѣше повече отколкото на кой да е другъ

чоловѣкъ; и Варнава ся раздѣли отъ най-великий-тъ духъ на вѣкъ-тъ.

91. Тѣ никога вече не ся събрахѫ пакъ. Причина-та на това, обаче, не бѣше, нехристианско-то продължение на распра-та имъ; буйность-та на страсть-та скоро ся укроти и стара-та любовь ся възвърнѫ. Павелъ съ почитание спомѣнува Варнава въ списания-та си, и въ послѣдни-тѣ отъ свои-тѣ Послания, той кани Марка да го посѣти въ Римъ, като прибавя нарочно че му е полезенъ въ служителство-то — само-то нѣщо което той попрѣди не е вѣрвалъ за него. Между това, обаче, тѣхно-то несъгласие ги раздѣли. Тѣ ся съгласихѫ да раздѣлятъ помежду си страна-та въ която бѣхѫ проповѣдували евангелие-то заедно. Варнава и Марко заминахѫ за Кипръ; и Павелъ прѣдприе де посѣти церкви-тѣ на суша-та. За свой другарь той зѣ съ себе си Сила или Силвана, на мѣсто-то на Варнава; и не слѣдъ много врѣме той намѣри едного да земе мѣсто-то на Марка. Това бѣше Тимотей, единъ младежь, който ся бѣ обърналъ въ Християнство-то въ Листра въ врѣме на първо-то му пѫтшествие; той бѣше кротъкъ и смиренъ; и той си останѫ вѣренъ другарь и постоянна утѣха на апостолъ-тъ до край-тъ на живота му.

92. Съгласно намѣрение-то съ което бѣше тръгналъ, Павелъ почнѫ това пѫтешествие съ посѣщение на церкви-тѣ въ чието основание той бѣ зелъ участие. Като почнѫ отъ Антиохия и потегли къмъ сѣверозападъ,

той извърши това дѣло въ Сирия, Киликия, и други части, додѣ достигнѫ до срѣда-та на Мала Азия, дѣто ся постигнѫ първоначална-та цѣль на пѫтешествие-то му. Но когато человѣкъ е въ правий пѫть всякакви благоврѣмия му ся прѣдставятъ. Слѣдъ като прѣминѫ области-тѣ, които бѣ посѣтилъ попрѣди, нови желания да проникне по-нататъкъ почнахѫ да распалватъ сърдце-то му, и Провидѣние-то му отвори пѫть за това. Той пакъ прѣминѫ по сѫща-та посока прѣзъ Фригия и Галатия. Витиния, голѣма область, расположена край брѣгове-тѣ на Черно Море, и Азия, гѫсто населена область, на западъ на Мала Азия, виждахѫ ся да го канятъ, и той желаяше да влѣзе въ тѣхъ. Но Духъ-тъ, който водяше стѫпки-тѣ му, показа, чрѣзъ нѣкои непознати намъ срѣдства, че тѣзи области бѣхѫ тогава затворени за него; и като потегли напрѣдъ въ посока-та въ която му позволи божественний-тъ Водитель да пѫтува, той ся намѣри въ Троада, градъ на сѣверозападний-тъ брѣгъ на Мала Азия.

93. И тъй той бѣ отпѫтувалъ отъ Антиохия на югоистокъ до Троада на сѣверозападъ на Мала Азия, едно растояние отъ около двѣста часа, като проповѣдвалъ на всякѫдѣ по пѫть-тъ. Това трѣбва да е било мѣсеци, може би даже и години. При все това за този дългъ, труденъ периодъ ний нѣмаме никакви подробности освѣнъ такива чърти отъ сношения-та му съ Галатяни-тѣ, каквито могѫтъ да ся съберѫтъ отъ послание-то му

къмъ тая церква. Истина-та е, че колко животрепещущи и да сѫ бѣлѣжки-тѣ за Павлово-то поприще дадени въ Дѣяния-та, това повѣствование е твърдѣ кратко и несъвършенно, и животъ-тъ му е билъ много попъленъ съ приключения, трудове и страдания за Христа, отколко-то даже Лукинъ-тъ расказъ би ни водилъ да мислимъ. Планъ-тъ на Дѣяния-та е билъ да раскаже само това което е било ново и характеристично въ всяко пѫтешествие, а всички-тѣ му посѣщения, за примѣръ, на сѫщи-тѣ мѣста, тази книга ги заминува. По този начинъ има въ история-та голѣми празднини, които дѣйствително сѫ били тъй интересни, както тѣзи части отъ живота му, които сѫ напълно описани. Има поразително доказателство за това въ едно Послание, което той писа вѫтрѣ въ периодъ-тъ, който ся обема отъ расказъ-тъ на Дѣяния-та на Апостоли-тѣ. Доводъ-тъ му като е изисквалъ да изброи той по-важни-тѣ си приключения, "Служители Христови ли сѫ,"? пита той, "азъ повече; въ трудове повече, въ бияния по-прѣмного, въ тъмници още по-много, много пѫти и на смърть. Петъ пѫти по четиредесеть безъ единъ удари ми ударихѫ Иудеи-тѣ; три пѫти мя съ тояги бихѫ, веднъжъ съ камъние мя бихѫ, три пѫти коработрошение съмь прѣтърпѣлъ, една нощь и единъ день останахъ по дълбочини-тѣ на море-то. Много пѫти съмь билъ и въ пѫтуваиия; въ бѣди отъ рѣки, въ бѣди отъ разбойници, въ бѣди отъ еднородци, въ бѣди отъ язичници, въ бѣди въ градъ, въ бѣди въ пустиня, въ бѣди по море, въ бѣди между лъжебратия; въ трудъ и мѫки, много пѫти въ насилие, въ гладъ и жедность, много пѫти въ неядение, въ студъ и голота." Прочее, отъ забѣлѣжени-тѣ въ този извънреденъ каталогъ приключения книга-та Дѣяния споменува твърдѣ малко: отъ петъ-тѣ Иудейски бияния тя не споменува ни едно, отъ три-тѣ Римски бияния само едно; едно-то бияние съ камъни тя споменува, но нито едно отъ три-тѣ коработрошения, защото коработрошението, което ся тъй подробно описва въ Дѣяния-та ся случи по-късно. Не бѣше часть отъ намѣрение-то на Лука да прѣувеличава герой-тъ когото той описваше; краткий-тъ му и скроменъ расказъ пада даже по-долу отъ дѣйствителность-та; а, като минуваме малко-то прости думи съ които той съкращава повѣсть-та на мѣсеци и години, нашето въображение трѣбва живо да работи за да испълни кратко-то очъртание съ трудове и бѣди поне равни съ тѣзи, чиято память той е съхранилъ.

94. Види ся че Павелъ пристигналъ въ Троада подъ управление-то на Духъ-тъ безъ да знае на кѫдѣ щѣше послѣ да обърне стѫпки-тѣ си. Но моглъ ли би той да ся съмнѣва какво е било божественно-то намѣрение, когато, като погледналъ надъ срѣбриста-та струя на Хелеспонта, той видѣлъ брѣ-

гове-тѣ на Европа на отсрѣщна-та страна? Той ся намираше вѫтрѣ въ омаяний-тъ крѫгъ дѣто прѣзъ вѣкове цивилизация-та бѣ направила жилище-то си; и той не можаше да бѫде съвсѣмъ незапознатъ съ онѣзи повѣсти за велики прѣдприятия и воини и съ онѣзи легенди за любовь и храбрость, които сѫ го направили за всегда свѣтлъ и милъ за сърдца-та на человѣчество-то. Само два часа отъ Троада е било расположено поле-то на Троя, гдѣто Европа и Азия ся срѣщнахѫ въ борба-та въспѣта въ безсмъртна-та пѣснь Омирова. Не далечь отъ тамъ, Ксерксъ, стоящъ на мраморенъ прѣстолъ, прѣгледалъ три-тѣ миллиона Азиятци, съ които поискалъ да покори Европа. На друга-та страна на онзи тѣсенъ проливъ лѣжали Гърция и Римъ, центрове-тѣ отъ които е излизало учение-то, търговия-та, и войски-тѣ, които сѫ управлявали свѣтъ-тъ. Можаше ли сърдце-то му, тъй ревностно за Божия-та слава, да ся не распали отъ желание да ся хвърли на тѣзи твърдели, или можаше ли той да ся съмнѣва че Духъ-тъ го е водялъ напрѣдъ къмъ това прѣдприятие? Той знаяше, че на Гърция съ всичка-та ѝ мѫдрость, ѝ липсваше това знание, което умѫдрява въ спасение, и че Римляни-тѣ, ако и да бѣхѫ завоеватели-тѣ на тозь свѣтъ, не знаяхѫ какъ да придобиятъ наслѣдие въ бѫдѫщий-тъ свѣтъ; но въ сърдце-то си, той е носялъ тайна-та, отъ която и едни-тѣ и други-тѣ ся нуждаяхѫ.

95. Такива може би да сѫ били мислитѣ, които тъмно сѫ вълнували умъ-тъ му, и които му сѫ прѣдставихѫ въ видѣние-то що той видѣ въ Троада; или е било видѣние-то, което най-напрѣдъ възбуди въ него идея-та да прѣмине въ Европа? Като той спѣше, съ тихо-то шумоление на Егейско-то море въ уши-тѣ му, той видѣ единъ человѣкъ че стоеше на отсрѣщний-тъ брѣгъ, на който той е гледалъ прѣди да ся прѣдаде на почивка, и ся моляше и казуваше: "Мини въ Македония и помогни ни." Онзи образъ е прѣдставлявалъ Европа, и викъ-тъ му за помощь, нужда-та на Европа отъ Христа. Павелъ припозна въ него божественно призование; и първо-то слѣдъ това слънцезахождание, което окѫпа Хеллеспонтъ-тъ въ златна-та си свѣтлина, осия неговий-тъ образъ като стоѣше на кюверта-та на корабъ-тъ, чийто носъ ся движаше къмъ Македонский-ъ брѣгъ.

96. Въ това прѣминувание на Павла отъ Азия въ Европа ся туряше въ дѣйствие едно велико рѣшение на Провидѣние-то, за което рѣшение като чада на Западъ ний не можемъ да мислимъ безъ най-дълбока благодарность. Християнство-то ся издигнѫ въ Азия и въ срѣдъ единъ Источенъ народъ, и естественно би ся очаквало, че щѣше най-първо да ся распространи между тѣзи народи съ които Евреи-тѣ бѣхѫ най-сродни. Вмѣсто да дойде на Западъ, то би могло да отиде къмъ Ис-

токъ. То би могло да проникне въ Аравия и да завладае онѣзи страни дѣто вѣра-та на Лъжливий-тъ Пророкъ сега господарува. То би могло да посѣти скитнически-тѣ племена на Централна Азия, и като си пробияше пѫть на долу прѣзъ Хималайски-тѣ проходи, да издигне храмове-тѣ си по брѣгове-тѣ на рѣки-тѣ Гангъ, Индъ и Годавери. То би могло да отиде още по къмъ истокъ за да избави миллиони-тѣ жители въ Китай отъ студена-та свѣтовность на Конфуция. Ако бѣ сторило това, миссионери отъ Индия и Япония щѣхѫ въ днешно врѣме да отиватъ въ Англия за да расказватъ повѣсть-та на Кръсть-тъ. Но Провидѣние-то даде на Европа блаженно първенство, и сѫдба-та на наший-тъ материкъ ся рѣши, когато Павелъ прѣминѫ Егейско-то море.

97. Понеже Гърция лѣжѣше по-близу нежели Римъ до Азиятский-тъ брѣгъ, завоевание-то ѝ за Христа бѣше велико-то дѣло на това второ миссионерско пѫтешествие. Както и остала-та часть на свѣтъ-тъ тя бѣше въ онова врѣме подъ Римско управление, и Римляни-тѣ я бѣхѫ раздѣлили на двѣ провинции — Македония на сѣверъ и Ахаия на югъ. И тъй Македония бѣше първа-та сцена на Павлова-та Грьцка миссия. Отъ истокъ до западъ я прорѣзваше единъ голѣмъ Римски пѫть, по който ся е движалъ Миссионеринъ-тъ, и мѣста-та дѣто имаме отчети за негови-тѣ трудове сѫ градове-тѣ Филипи, Солунъ и Берия.

98. Грьцкий-тъ характеръ въ тази сѣверна провинция бѣше много по-малко развалень нежели въ по-истънчено-то общество на югъ. Въ Македонско-то население остало бѣше още нѣщо отъ сила-та и храбрость-та, които прѣди четири вѣка бѣхѫ направили войници-тѣ ѝ завоеватели на свѣтъ-тъ. Церкви-тѣ, които Павелъ основа тука, му дадохѫ по-голѣма утѣха нежели кои да било други, които той основа другѫдѣ. Нѣма послания по-радостни и сърдечни отъ послания-та къмъ Солуняни-тѣ и Филипяни-тѣ; и понеже той писа послѣдне-то къмъ край-тъ на живота си, тѣхно-то постоянство въ евангелие-то трѣбва да е било тъй забѣлѣжително както и начинъ-тъ по който тѣ го приехѫ испърво. Въ Берия той даже намѣри великодушно и откровенно съборище Иудеи — най-рѣдко-то нѣщо въ негова-та опитность.

99. Забѣлѣжителна чърта на дѣло-то въ Македония бѣше участие-то което зехѫ въ него жени-тѣ. Посрѣдъ голѣмо-то отпадвание на религии-тѣ навредъ по свѣтъ-тъ прѣзъ този периодъ, много жени на всякѫдѣ търсяхѫ удовлетворение на религиозни-тѣ си инстинкти въ чиста-та вѣра на съборище-то. Въ Македония, може би по причина на здрава-та ѝ нравственность, тѣзи жени прозелити бѣхѫ по-многочисленни нежели другѫдѣ; и много отъ тѣхъ влѣзохѫ въ Христианска-та Церква. Това бѣше добръ знакъ; то бѣше едно пророчество за честито-то промѣнение

въ дѣлъ-тъ на жена-та, което Християнство-то трѣбваше да произведе въ западни-тѣ народи. Ако мѫжь-тъ длъжи много на Христа, жена-та длъжи още повече. То я освободи отъ унижение-то да е робиня и играчка на мѫжь-тъ и я въздигна да бѫде негова приятелка и равна нему прѣдъ небе-то; а отъ друга страна нова слава ся е придала на Христова-та религия чрѣзъ хубость-та и достойнство-то съ които ся облича когато ся тя втѣлеси въ женский-тъ характеръ. Тѣзи нѣща живо ся пояснихѫ въ най-ранни-тѣ стѫпки на Християнство-то на Европейский-тъ материкъ. Най-първо жена се обърна къмъ Христа; на първа-та Християнска служба държана на Европейска земя сърдце-то на Лидия ся отвори да приеме истина-та; и промѣнение-то което тя прѣтърпѣ прообразяваше каква щѣше да бѫде жена-та въ Европа подъ влияние-то на Християнство-то. Въ сѫщий-тъ градъ Филипи ся видѣ тъй сѫщо наравно прѣдставителенъ образъ за състояние-то на жена-та въ Европа прѣди да я постигне евангелие-то, и това въ едно бѣдно момиче, обладано отъ прѣдвѣщателенъ духъ и държано въ робство отъ хора които ся ползувахѫ отъ нейно-то злощастие; нея Павелъ исцѣри. Окаянство-то и унижение-то ѝ бѣхѫ символъ на обезобразение-то, както Лидиинъ-тъ тихъ и благотворителенъ характеръ бѣше символъ на прѣображение-то на жена-та.

100. Друга чърта която видно отличаваше Македонски-тѣ церкви бѣше щедрий-тъ имъ духъ. Тѣ постоянно сѫ промишлявали за тѣлесни-тѣ нужди на мисионери-тѣ; и даже слѣдъ като ги Павелъ остави, тѣ проваждахѫ въ други градове волни помощи за нужди-тѣ му. Дълго врѣме слѣдъ това, когато той бѣше затворникъ въ Римъ, тѣ пратихѫ Епафродита, единъ отъ тѣхни-тѣ учители, да му занесе тамъ волни-тѣ имъ помощи и да му прислужва. Павелъ прие великодушни-тѣ подаръци на тѣзи вѣрни сърдца, при все че въ други мѣста той би прѣдпочелъ да си истрие пръсти-тѣ до кости-тѣ и да ся лиши отъ естественна-та си почивка нежели да приеме подобни подаръци. Нито ся дължѣше тѣхна-та готовность да даватъ на голѣмо-то имъ богатство. Напротивъ тѣ давали отъ дълбока сиромашия. Тѣ бѣхѫ отъ начало сиромаси, и тѣ станахѫ още по-сиромаси отъ гонения-та които бѣхѫ принудени да търпятъ. Тѣзи гонения бѣхѫ много люти слѣдъ като ги остави Павелъ, и траяхѫ дълго врѣме. Разбира ся че тѣ избухнахѫ найнапрѣдъ връхъ самаго Павла. При все че той бѣше толкозь успѣшенъ въ Макодония, той бѣ най-послѣ изметенъ отъ всякой градъ като изметъ на всичко. Това въобще ся извършваше отъ Иудеи-тѣ. Тѣ или фанатизирахѫ тълпа-та противъ него, или го обвинявахѫ прѣдъ Римски-тѣ власти въ въвеждание нова религия или въ смущавание миръ-тъ

или въ прогласяване единъ царь който щѣлъ да бѫде съперникъ на Кесаря. Тѣ нито искахѫ сами да влѣзѫтъ въ царство-то небесно нито оставахѫ други да влѣзѫтъ.

101. Но Богъ защити рабъ-тъ си. Въ Филиппи Той го избави отъ тъмница чрѣзъ физическо чудо, и чрѣзъ още по-чудесно благодатно чудо прѣобърна жестокий-тъ му тъмниченъ стражь; и въ други градове Той го избави чрѣзъ по-естественни срѣдства. Въпрѣки силно съпротивление, церкви ся основахѫ въ единъ градъ слѣдъ други, и отъ тѣзи градове блага-та вѣсть ся прогласяваше по цѣла-та провинция Македония.

102. Когато, като остави Македония, Павелъ потегли на югъ за въ Ахаия, той влѣзе въ сѫщинска Гърция — рай-тъ на гений-тъ и слава-та. Памятници за величие-то на страна-та ся издигахѫ наоколо въ пѫтешествие-то му. Като остави Берия, той можаше да види задъ себе си снѣжни-тѣ върхове на гора-та Олимпъ, гдѣто ся прѣдполагало че живѣяли божества-та на Гърция. Скоро той заминувалъ по край Термопили-тѣ, гдѣто безсмъртни-тѣ Триста бѣхѫ противостоели противъ варварски-тѣ тми; и като доближаваше до край-тъ си морско-то му пѫтешествие, той е гледалъ прѣдъ себе си островъ Саламинъ, гдѣто пакъ ся избави сѫществование-то на Гърция отъ истребление чрѣзъ храбрость-та на нейни-тѣ синове.

103. Назначение-то му бѣше Атина, сто-

лица-та на страна-та. Като е влизалъ въ градъ-тъ, не е моглъ да бѫде нечувствителенъ къмъ велики-тѣ спомени които сѫ ся още виждали по улици-тѣ и памятници-тѣ му. Тукъ человѣческий-тъ умъ бѣше блѣщѣлъ съ блѣскавость, която не бѣше показувалъ нийгдѣ другѫдѣ. Въ златний-тъ вѣкъ на история-та си Атина е притѣжавала повече мѫжие отъ най-високъ гений отколкото сѫ живѣли нѣкога въ кой да е другъ градъ. До день днешенъ имена-та имъ придаватъ слава на нейно-то име. Но даже и въ Павлово-то врѣме жива-та Атина бѣше вече прѣминала. Четиристотинъ години сѫ бѣхѫ минали отъ златний-тъ ѝ вѣкъ, и въ продължение на тѣзи столѣтия тя бѣше испитала плачевенъ упадъкъ. Философия-та ся бѣше изродила въ лъжемѫдрствование, художество-то въ дилетанство*), ораторство-то въ риторство, поезия-та въ стихотворство. Той бѣше градъ, който ся храняше отъ свое-то минало. Но той още е ималъ велико име и е билъ пъленъ отъ единъ видъ образованость и учение. Той ся пълнялъ съ така-наричани философи отъ разни школи, и съ учители и професори на много и разни науки; и хиляди странници отъ по-богатий-тъ разрѣдъ, събрани отъ всички части на свѣтъ-тъ, сѫ живѣли тамъ съ цѣль да ся учѫтъ или да задоволяватъ умственни-тѣ си вкусове. Той още прѣдставлявалъ на единъ образованъ посѣтитель единъ отъ велики-тѣ фактори въ живота на свѣта.

---

*) Италиянска дума, значи просто любителство къмъ изящни-тѣ искуства. Бѣл. Прѣв.

104. Съ удивителна-та промѣнливость която му даваше възможность да бѫде всичко на всички человѣци, Павелъ приспособи себе си и на това население. Въ тържище-то, свърталище-то на учени-тѣ, той влизалъ въ разговоръ съ студенти и философи, както правялъ Сократъ на сѫщо-то мѣсто прѣди петь стотинъ години. Но той намѣрилъ помалко охота за истина-та отколкото бѣхѫ намѣрили даже и най-мѫдри-тѣ Гърци. Вмѣсто любовь къмъ истина-та, ненаситимо умственно любопитство завладало жители-тѣ. Това ги правяло доволно склонни да търпятъ тѣзи които имъ прѣдлагали ново учение; и до когато Павелъ развивалъ само спекулативна-та часть на свой-тъ прѣдмѣтъ, тѣ съ удоволствие го слушали. Участие-то имъ ся виждаше да става по-дълбоко, и най-послѣ едно голѣмо множество отъ тѣхъ го завели на Ареопагъ-тъ въ самийтъ центръ на блѣскавости-тѣ на свой-тъ градъ, и го помолили да изложи по-пълно вѣра-та си. Той испълнилъ желание-то имъ, и въ прѣкрасно-то слово, което имъ държѣлъ тамъ, напълно задоволилъ особенний-тъ имъ вкусъ, като развилъ съ изрѣчения отъ най благородно краснорѣчие велики-тѣ истини за единство-то Божие и единство-то на человѣци-тѣ, учения които лѣжѫтъ на основа-та на Християнство-

то. Но когато слѣдъ тѣзи прѣдварителни учения той пристѫпилъ да трогне съвѣстьта на слушатели-тѣ си и да имъ говори за собственно-то имъ спасение, тѣ всички вкупомъ го напуснали и го оставили да си говори.

105. Той напусналъ Атина и никога вече не ся завърналъ тамъ. Нигдѣ другѫдѣ той не бѣ прѣтърпѣлъ такава съвършенна несполука. Той бѣше навикналъ да търпи най-свирѣпо гонение и да ся съвзема отъ него съ весело сърдце, Но има нѣщо по-лошо и отъ гонение за една пламенна вѣра като негова-та, и това нѣщо той го срѣщнѫ тукъ: слово-то не възбуди нито съучастие нито съпротивление. Атиняни-тѣ никога не си помислихѫ да го гонятъ; тѣ просто не искахѫ да знаѭтъ що говори този празднословецъ; и това студено прѣзрѣние му причини по-силна болка нежели камъние-тѣ на тълпа-та и прѫчки-тѣ на паличници-тѣ. Никога може би той не е билъ толкова обезсърдченъ. Когато оставилъ Атина, той потеглилъ къмъ Коринтъ, другий-тъ великъ градъ въ Ахаия, и самъ той ни казва, че пристигналъ тамъ немощенъ, въ страхъ и въ голѣмо треперание.

106. Имало въ Коринтъ доволно отъ Атинский-тъ духъ за да не допусне да ся укротятъ лесно тѣзи чувствования. Коринтъ билъ за Атина, тъй както е сега градъ-тъ Глазго за Единбургъ. Единий-тъ билъ търговската, другий-тъ умственна-та столица на стра-

на-та. Даже положения-та на два-та града въ Гърция сѫ приличали въ нѣкои отношения на тѣзи два града въ Шотландия. Но и Коринтяни-тѣ сѫ били пълни съ прѣпирливо любопитство и съ умственно високомѣрие. Павелъ ся е страхувалъ отъ сѫщий-тъ приемъ, който му ся даде въ Атина. Можаше ли да бѫде тѣзи да сѫ хора за които евангелие-то да не е приспособено? Този бѣше нерѣшений-тъ въпросъ, който го правяше да трепери. Виждаше ся като че нѣма нищо у тѣхъ, което евангелие-то да може да залови: тѣ ся виждахѫ като че не усѣщатъ нужди, които то да може да задоволи.

107. Имало и други причини за обезсърдчение въ Коринтъ. Той билъ древний-тъ Парижъ—богатъ и раскошенъ градъ, съвсѣмъ прѣдаденъ на чувственни наслаждения. Порокъ-тъ ся е показвалъ безсрамно въ форми, които ся поразявали съ смъртелно отчаяние чистий-тъ Еврейски Павловъ умъ. Можехѫ ли да ся избавятъ человѣци отъ сила-та на такива чудовишни пороци? Освѣнъ това, съпротивление-то на Иудеи-тѣ тукъ достигнѫ до необикновенна свирѣпость. Той билъ принуденъ най-послѣ да ся оттегли съвсѣмъ отъ съборище-то, и сторилъ това съ силно исказвание на свои-тѣ чувства. Да ли щѣше Христовий-тъ войникъ да бѫде прогоненъ отъ бойно-то поле и принуденъ да исповѣда, че евангелие-то не било приспособенно за

образована Гърция? Така е изгледвало за малко врѣме.

108. Но работа-та зѣ другъ оборотъ. Въ критический-тъ моментъ Павелъ билъ посѣтенъ отъ едно отъ онѣзи видѣния, които му ся явявали въ най-трудни-тѣ и рѣшителни кризи на история-та му. Господь му ся явилъ нощемъ и му казалъ: “Не бой ся, но говори и да не млъкнешь; защото Азъ съмь съ тебе, и никой нѣма да тури рѫка на тебе за да ти стори зло, защото имамъ народъ много въ този градъ”. Апостолъ-тъ пакъ ся насърдчилъ и причината за обезсърдчение почнала да исчезва. Съпротивлението на Иудеи-тѣ ся сломило, когато тѣ го завели съ мятежна сила прѣдъ Римский-тъ управитель, Галлиона, но били испѫдени отъ сѫдилище-то съ срамъ и прѣзрѣние. Самий-тъ прѣдсѣдатель на съборище-то станалъ Християнинъ, и между туземни-тѣ Коринтяни обращения-та въ Християнство-то ся умножили. Павелъ ималъ радость-та да живѣе подъ покривъ-тъ на двама усърдни и вѣрни приятели отъ неговъ-тъ родъ и негово-то занятие, Акила и Прискилла. Той прѣстоялъ година и половина въ градъ-тъ и основалъ една отъ най-интересни-тѣ церкви, и по този начинъ той дигналъ знаме-то на кръсть-тъ и въ Ахаия, и доказалъ че благовѣствование-то Христово е сила Божия за спасение даже и въ главна-та квартира на свѣтска-та мѫдрость.

Трето-то Пѫтешествие

109. Животрепещущъ трѣбва да е билъ расказъ-тъ който Павелъ ималъ да раскаже въ Иерусалимъ и Антиохия, когато ся завърналъ отъ второ-то си пѫтешествие; но той не е билъ расположенъ да почива на свои-тѣ лаври, и не слѣдъ много врѣме той пакъ тръгнѫ на трето-то си пѫтешествие.

110. Могло би да ся очаква, слѣдъ като бѣ въ второ-то си пѫтешествие проповѣдвалъ евангелие-то въ Гърция, че щѣше въ трето-то си пѫтешествие да ся обърне къмъ Римъ. Но ако погледнемъ на харта-та, ще забѣлѣжимъ, че въ срѣда-та, помежду страни-тѣ на Мала Азия, дѣто той проповѣдвá евангелие-то прѣзъ първо-то си пѫтешествие и провинции-тѣ въ Гърция, дѣто той основá церкви въ второ-то си пѫтешествие, имало е едно зѣяние-- многолюдна-та провинция Азия, на западъ отъ Мала Азия. Въ тази именно страна той слѣзе въ трето-то си пѫтешествие. Като пристоя не по-малко отъ три години въ градъ Ефесъ, столица-та ѝ, той сполучи успѣшно да запълни праздно-то мѣсто и свърза завоеванитѣ си въ по-прѣдишни проповѣднически походи мѣста. Това пѫтешествие е въ сѫщность включило въ начало-то си едно посѣщение на всички-тѣ отъ по-напрѣдъ основани въ Мала Азия церкви, и, къмъ край-тъ, едно бързо посѣ-

щение на церкви-тѣ въ Гърция; но вѣренъ на планъ-тъ си да повѣствува само това, що е било ново въ всяко пѫтешествие, авторъ-тъ на Дѣяния-та ни е доставилъ само подробности касающи ся до градъ Ефесъ.

111. Този градъ е билъ въ онова врѣме Ливерпула на Срѣдиземно-то море. Той ималъ много хубаво пристанище, въ което ся събирала търговия-та на море-то, което било тогава главний-тъ пѫть на народи-тѣ; и както въ днешно врѣме Ливерпулъ има задъ себе си голѣми-тѣ градове на Ланкаширско-то графство въ Англия, тъй и Ефесъ ималъ задъ и около си такива градове като тѣзи що ся споменуватъ заедно съ него въ послания-та къмъ церкви-тѣ въ книгата Откровение — Смирна, Пергамъ, Тиатиръ, Сардисъ, Филаделфия, Лаодикия. Той билъ твърдѣ богатъ градъ, и билъ прѣдаденъ на всякакъвъ видъ удоволствие; слава-та на театръ-тъ и на поприще-то му е била позната на цѣлий-тъ тогава образованъ свѣтъ.

112. Но Ефесъ е билъ още по-прочутъ като священъ градъ. Той билъ сѣдалище на поклонение-то на богиня-та Артемида, чийто храмъ е билъ единъ отъ най знаменити-тѣ храмове въ древний-тъ свѣтъ. Този храмъ билъ прѣмного богатъ и прибиралъ голѣмо число священници. Голѣмо число поклонници отъ околни-тѣ страни посѣщавали храмъ-тъ въ опредѣлени прѣзъ година-та врѣмена; и жители-тѣ на градътъ ся при-

питавали, като служили по разни начини на това суевѣрие. Златари-тѣ въртели добра търговия съ малки сребърни образи на богиня-та; първообразний-тъ образъ ся намиралъ въ храмъ-тъ, и за него ся казвало, че падналъ отъ небе-то. Копия отъ мистически-тѣ букви, изрѣзани въ този старъ остатъкъ, ся продавали като талисмани (муски). Въ града имало много магесници, баятели, тълкователи на съница, и други тѣмъ подобни, които въртели добра работа съ моряци-тѣ, търговци-тѣ и поклонници-тѣ, които посѣщавали пристанище-то.

113. Заради това Павлова-та работа трѣбваше да въсприеме форма-та на една полемика противъ суевѣрие-то. Той извършилъ такива удивителни чудеса въ име-то Иисусово, щото нѣкои отъ Еврейски-тѣ хитреци, които буравели съ невидимий-тъ свѣтъ, ся опитали да изгонятъ бѣсове чрѣзъ призоваване сѫщо-то име; но опитъ-тъ послужилъ за съвършенно-то имъ посрамление. И други лица, които правяли магии, ся обърнали въ Християнска-та вѣра и изгорили книги-тѣ си. Продавачи-тѣ на суевѣрни прѣдмѣти видѣли, че търговия-та имъ почнала да запада. Това ся почувствувало до толкова въ единъ отъ праздници-тѣ на богиня-та, щото златари-тѣ, чиято търговия въ малки златни и сребърни образи особенно пострадала, организирали мятежъ противъ Павла, който мятежъ станалъ въ театръ-тъ и спо-

лучилъ до толкозъ, щото Павелъ билъ принуденъ да напусне градъ-тъ.

114. Но той не си отиде прѣди да ся установи Християнство-то твърдо въ Ефесъ, и евангелско-то свѣтило да блѣщи сияйно на Азиятский-тъ брѣгъ въ отвѣтъ на онова, което свѣтеше отъ брѣгове-тѣ на Гърция на друга-та страна на Егейско-то море. Ний имаме памятникъ на неговийтъ успѣхъ въ лѣжащи-тѣ навредъ около Ефесъ церкви, на които Св. Иоаннъ отправи кратки послания нѣколко години по-послѣ въ Откровение-то, защото вѣроятно тѣ сѫ били посрѣдственний-тъ плодъ на Павлови-тѣ трудове. Но ний имаме много по-удивителенъ памятникъ на неговъ-тъ успѣхъ въ Послание-то къ Ефесяномъ. Това е може би най-дълбока-та книга що сѫществува; при все това той е очаквалъ да я разберѫтъ Ефесяни-тѣ. Ако Димостенови-тѣ слова съ тѣсно набити-тѣ имъ доводи, между изговаряние-то, на които не може даже едно ножче да ся провре, сѫ памятникъ на умственно-то величие на Гърция, която ги е слушала съ удоволствие; ако Шейкспирови-тѣ драми, съ дълбоки-тѣ имъ възгляди връхъ живота и съ тъмний-тъ имъ и сложенъ язикъ, сѫ свидѣтелство за умственна-та сила на Елисаветинъ-тъ Вѣкъ, който е можалъ да смила такава твърда храна въ едно мѣсто за развлечение; тогазъ Послание-то къ Ефесяномъ, което измѣрва най-голѣми-тѣ дълбочини на Християнско-то уче-

ние и ся издига до най-високи-тѣ възвишения на Християнска-та опитность, е едно свидѣтелство за успѣхъ-тъ, който Павлови-тѣ обращенци бѣхѫ направили подъ неговото проповѣдвание въ Ефесъ.

ГЛАВА VII

Негови-тѣ Списания и Неговий-тъ Характеръ

Параграфи 115—127.

115—119. Неговитѣ Списания.
115, 116. Главний Книжовенъ Периодъ.
117. Форма на Негови-тѣ Списания.
118. Неговий-тъ Стилъ.
119. Боговдѫхновение.
120—127. Неговий-тъ Характеръ.
121. Съединение на Естевенно-то съ Духовно-то.
122—127. Характеристики.
122. Тѣлосложение; 123. Прѣдприимчивость; 124. Влияние надъ Человѣци; 125. Безкористие; 126. Чувствувание-то че е ималъ Миссия; 127. Лична Прѣданность Христу.

ГЛАВА VII.

Негови-тѣ Списания и Неговий-тъ Характеръ.

115. Трето-то мисионерско пѫтешествие ся сключи, както ся споменѫ, съ едно набързо направено посѣщение на церкви-тѣ въ Гърция. Това посѣщение е траяло нѣколко мѣсеца; но въ Дѣяния-та то ся прѣминува съ два или три стиха. То вѣроятно не ся е отбѣлѣзвало съ онѣзи възбудителни случки, които естественно искушаватъ животоописатель-тъ да прави подробни описасания. При все това ний знаемъ отъ други извори, че то е било почти най-важна-та часть на Павловий-тъ животъ; защото прѣзъ тази половинъ година той писалъ най-велико-то отъ всички-тѣ си Послания, Послание-то къ Римляномъ, и други двѣ само по-малко важни, Послание-то къ Галатяномъ и второ-то къ Коринтяномъ.

116. И тъй ний сме дошли до оная часть на живота му най-много ознаменувана съ книжовна работа. Колкото поразително и да е впечатление-то за забѣлѣжителность-та на тозь человѣкъ, което ся произвожда въ насъ като го слѣдваме, както сме го ний слѣдвали, като той тича отъ провинция на провинция, отъ

материкъ на материкъ, по сухо и по море, по дѣло-то на което бѣ посвятенъ, това впечатление става още по-силно когато си напомнимъ, че той бѣше и най-великий-тъ мислитель на своя вѣкъ, и посрѣдъ вънкашни-тѣ си трудове, е произваждаль списания, които отъ тогазь насамъ сѫ били между най-мощни-тѣ умственни сили на свѣтъ-тъ, и още растѫтъ въ свое-то влияние. Въ това отношение той стои много по-високо отъ всички други благовѣстители и мисионери. Нѣкои отъ тѣхъ може да сѫ го доближавали въ нѣкои отношения — Ксавие́ или Ливингстонъ въ миро-побѣждающий-тъ инстинктъ, Св. Бернардъ, или Хуи́тфилдъ въ усърдие и дѣятелность. Но малцина отъ тѣзи мѫжие сѫ прибавили нѣкоя нова идея на всемирний складъ отъ вѣрвания, когато Павелъ, като ся поне равни съ тѣхъ въ тѣхна-та специалность, даде на человѣци-тѣ новъ свѣтъ мисли. Ако да можахѫ да погинѫтъ списания-та му, загуба-та за литература-та щѣше да бѫде най-голѣма-та по възможности съ едно само исключение — загуба-та отъ Евангелия-та, които повѣствуватъ за животъ-тъ, словеса-та, и смъртъ-та на Господа нашего. Тѣ сѫ съживѣвали умъ-тъ на церква-та, както никои други списания не сѫ го съживѣвали, и сѫ пръснали изъ почва-та на свѣтъ-тъ стотина сѣмена, чийто плодъ е сега общо притѣжание на человѣци-тѣ. Изъ тѣхъ сѫ ся земали девизи-тѣ за прогресъ въ всяка реформация, що е опитвала церква-та. Когато Лутеръ разбуди Европа отъ вѣковния ѝ сънь, той съ силний-тъ си гласъ изговори едно слово Павлово; и когато прѣди стотина години наше-то отечество *) ся съживи отъ почти всеобща духовна смърть, то биде повикано отъ гласове-тѣ на мѫжие, които бѣхѫ изново открили истина-та за себе си въ страници-тѣ на Павлови-тѣ списания.

117. При все това когато е писалъ Послания-та си, Павелъ може и самъ да не е ималъ понятие за роля-та която щѣхѫ да играятъ въ бѫдѫще-то. Тѣ ся истеглихѫ отъ него просто отъ изискувания-та на негово-то дѣло. Въ истинска-та смисль на дума-та тѣ бѣхѫ послания или писма, писани за да отговорятъ на особенни нужди и обстоятелства, не формални списания, внимателно скроени и обработени съ цѣль да доставятъ слава на списатель-тъ и да ся прѣдадѫтъ на потомѣтво-то. Добрѣ написани писма сѫ, прѣди всичко, произвѣдения на сърдце-то; и нетърпеливо-то сърдце Павлово бѣ, което силно желающе добро-то на духовни-тѣ си чада, или което обезпокоявано отъ опасности-тѣ на които бѣхѫ изложени, произведе всички-тѣ му списания. Тѣ бѣхѫ часть отъ всѣкидневна-та му работа. Както той е бързалъ по сухо и по море за да по-

---

*) Тукъ авторъ-тъ разбира Великобритания, т. е. Англия и Шотландия. Бѣл. Прѣв.

сѣти обращенци-тѣ си, или е проваждалъ Тимотея или Тита да имъ занесе негови-тѣ съвѣти и да му донесе извѣстие за какъ напрѣдвали, тъй сѫщо и когато не можалъ да употрѣби тѣзи срѣдства, той пращалъ писма съ сѫща-та цѣль.

118. Това може би да ся вижда като че намалява стойность-та на тѣзи списания. Може да сме наклонни да желаемъ щото, вмѣсто да остави течението на мисли-тѣ си да ся опрѣдѣля отъ трѣбования-та на толкова специални случки и внимание-то му да бѫде раздѣлено отъ толкова малки подробности, да е можалъ да съсрѣдоточи сила-та на умъ-тъ си връхъ една съвършенна книга и да е изложилъ възгледове-тѣ си връхъ високи-тѣ прѣдмѣти, които сѫ занимавали мисли-тѣ му, въ систематическа форма. Не може да ся поддържа, че Павлови-тѣ Послания сѫ образци на добръ стилъ. Тѣ сѫ били писани много набързо за такова нѣщо, и̂ послѣдньо-то нѣщо за което е мислилъ е било украсявание-то свои-тѣ периоди. И наистина, често негови-тѣ идеи, отъ проста-та сила на тѣхна-та хубость, ся изливатъ въ форма на изященъ языкъ, или въ тѣхъ има такова добрѣ издържано трептение отъ душевно вълнение, щото тѣ ся изказватъ самопроизволно нѣкакъ въ изрѣчения на благородно красноречие. Но по-често языкъ-тъ му е суровъ и негладъкъ; нѣма съмнѣние, че той най-напрѣдъ му е идвалъ на умъ за да изрази

това що е искалъ да каже. Той захваща изрѣчения и забравя да ги свърши; той ся отклонява отъ прѣдмѣта си и забравя да ся повърне на мисль-та която бѣше напусналъ; той исхвърля идеи-тѣ си на купове вмѣсто да ги слѣе въ взаимна свръска. Нигдѣ може би не ще ся намѣри такава добра прилика на Павловъ-тъ стилъ както въ писма-та и слова-та на Оливера Кромвелъ. Въ мозъка на Лордъ-Протектора *) сѫ лѣжѣли най-добри-тѣ и най-искренни мисли за Англия и за заплѣтени-тѣ ѝ работи, що сѫ имали въ онова врѣме Англичани-тѣ; но когато ся опитвалъ да ги изрази, отъ ума му е излизала най-извънредна-та смѣсь отъ възклицания, въпроси, доводи, които ся скоро губятъ въ пясъци отъ думи, тежки скоби, и откъсляци съ патетическа хубость или побѣждающе краснорѣчие. Но, като четешъ тѣзи удивителни изрѣчения, усѣщашъ постепенно че ти си сполучилъ да видишъ само-то сърдце и душа на Пуританска-та Ера, и че би прѣдпочелъ да стоишъ при този мѫжъ нежели при кой да било другъ прѣдставитель на периодъ-тъ. Ти виждашь събития-та и идеи-тѣ на врѣме-то при само-то имъ пораждание. Може би че единъ видъ безформенность**) е естественно придружение на най висока-та оригиналность. Съвършенно-то изражение и порядъчно-то нареждание на идеи е по-сетнешенъ процесъ; но когато за първъ пѫть излизатъ велики мисли тѣ иматъ единъ видъ първоначална неодѣланность, като че земя-та отъ която тѣ исхождатъ още лепне по тѣхъ; излъсквание-то на злато-то дохожда късно и трѣбва да ся прѣдшествува отъ изваждание-то на руда-та изъ лоно-то на природа-та. Павелъ въ списания-та си исхвърля оригинална-та руда на истина-та. Ний длъжимъ нему стотина идеи, които никога по-напрѣдъ не сѫ били исказани. Слѣдъ като оригиналний-тъ человѣкъ е исказалъ идея-та, най-обикновенний-тъ книжникъ може да я изрази прѣдъ други подобрѣ отъ него, ако и никога да не би моглъ да я намисли. Тъй на всѣкѫдѣ изъ Павлови-тѣ списания има материали, отъ които други могѫтъ да съставятъ богословски и нравоучителни системи, и церква-та е длъжна да прави това. Но негови-тѣ Послания ни позволяватъ да видимъ откриване-то на истини при само-то имъ рождение. Като ги (Послания-та) четемъ отблизу, намъ ся вижда да присѫтствуваме при сътворение-то на единъ свѣтъ истини, както сѫ ся чудяли ангели-тѣ, като сѫ гледали да ся развива твърдь-та отъ хаосъ-тъ и многосложна-та земя да ся вижда на слънчева-та свѣтлина. Колко-то и тънки да сѫ подробности-тѣ, които той често прѣдставя, цѣло-то отъ обширний-тъ му възглядъ връхъ истина-та ся напомнюва при разглѣжданието му на всѣка една отъ тѣхъ, както ся отражава цѣло-то небе въ една капка роса. Що би могло да бѫде по-впечатително доказателство за плодотворность-та на умъ-тъ му отколкото фактъ-тъ, че посрѣдъ многочислении-тѣ разсѣяния на едно второ посѣщение на Грьцки-тѣ си обращенци, той писалъ въ половинъ година такива книги като Послания-та къ Римляномъ, Галатяномъ, и Второ къ Коринтяномъ.

---

*) Такава титла е носилъ Оливеръ Кромвелъ Бѣл. Прѣв.

**) Безформенность е лишение на изражения-та отъ хубава форма.

119 Но Богъ чрѣзъ Своя Духъ бѣ, който съобщи Павлу това откровение за истина-та. Величие-то и божественность-та му доставятъ най-добро доказателство, че не би могло да има друго происхождение. Но не по-малко то блѣснѫ въ Павловий-тъ умъ съ радость-та и болежь-тъ на оригинална мисль; то му дойде чрѣзъ негова-та опитность; то накваси и обагри всяка жица на умъ-тъ и сърдце-то му; и изражение-то, което то намѣри въ списания-та му, бѣше съгласно съ особенний-тъ неговъ гений и съ негови-тѣ обстоятелства.

120. Лесно би било да се внушѫтъ възнаграждения въ форма-та на Павлови-тѣ списания за книжовни-тѣ качества, които имъ липсватъ. Но едно отъ тѣхъ толкозъ надминува всички-тѣ други, щото е достатъчно по само себе си да оправдае въ този случай Божии-тѣ пѫтища. Въ никоя друга книжовна форма не бихме могли до такъвъ раз-

мѣръ да узнаемъ человѣка въ списания-та му. Писма-та сѫ най-лична-та форма литература. Единъ человѣкъ може да напише една история или даже една поема и да скрие личность-та си задъ нея. Но писма-та нѣматъ стойность, освѣнъ ако списатель-тъ покаже себе си въ тѣхъ. Павелъ постоянно ся вижда въ писма-та си. Вий можете да усѣтите биение-то на сърдце-то му въ всяка глава що е писалъ. Той е изресувалъ собственний-тъ си портретъ—не само портретъ-тъ на вънкашний-тъ человѣкъ, но и найвѫтрѣшни-тѣ си чувствования—както никой другъ не би моглъ да го изрисува. Не отъ Лука, колкото хубава и да е картина-та описана въ Дѣяния-та на Апостоли-тѣ, се учимъ ний какъвъ бѣше истинский Павелъ, но отъ самаго Павла. Истини-тѣ, които той открива, ся виждатъ всички въплотени въ него. Както има священнопроповѣдници, които сѫ по-велики отъ проповѣди-тѣ си, и главна-та полза за тѣхни-тѣ слушатели ся придобива отъ вдѫхновителни-тѣ понятия които тѣ добиватъ за една велика и свята личность, тъй и въ Павлови-тѣ списания най-добро-то нѣщо е самъ Павелъ, или по-добрѣ благодать-та Божия въ него.

121. Характеръ-тъ му е прѣдставлявалъ чудесно съединение отъ естественно-то и духовно-то. Отъ природа-та той прие силно отбѣлѣжена индивидуалность; но промѣнение-то, което Християнство-то произведе не по-

малко е очевидно въ него. Въ харакертъ-тъ на никой спасенъ человѣкъ не е възможно да ся отдѣли тъй хубаво, това което ся длъжи на природа-та и това, което ся длъжи на благодать-та; защото природа-та и благодать-та ся сливатъ сладко въ искупений-тъ животъ. Въ Павла съединение-то на двѣ-тѣ бѣше забѣлѣжително пълно: но всякога е било ясно, че е имало два елемента въ него отъ различно происхождение; и това е именно ключь-тъ на едно успѣшно оцѣнение на характеръ-тъ му.

122. Да почнемъ съ това, което бѣше най-естественно: негово-то тѣлосложение бѣше важно условие за поприще-то му. Както нѣмание-то добръ слухъ може да направи невъзможна една музикална кариера, или отпадвание-то на зрѣние-то да въспре напрѣдъкъ-тъ на единъ живописецъ, тъй и мисионерский-тъ животъ е невъзможенъ безъ достатъчна физическа сила. Всякой, който чете отдѣлно каталогъ-тъ на Павлови-тѣ страдания, и забѣлѣжва пъргавость-та съ която той ся е съвзѣмалъ отъ най-силни-тѣ отъ тѣхъ, и е поемалъ пакъ другове-тѣ си, би помислилъ, че той трѣбва да е билъ человѣкъ съ Херкулесовско сила и растъ. Напротивъ той ся види да е билъ малъкъ на растъ, и тѣлесний-тъ му изгледъ слабъ. Тази слабость види ся да е била по нѣкогашь усилена отъ загрозителна болесть; и той живо е усѣщалъ разочарование-то, което зная-

ше, че щѣше да възбуди тѣлесно-то му присжтствие помежду странни хора; защото всякой проповѣдникъ, който люби дѣло-то си, би желалъ да проповѣдва евангелие-то съ всички-тѣ приятности, които придобиватъ за единъ ораторъ благосклонность-та на слушатели-тѣ му. Богъ, обаче, употрѣби сама-та му слабость, повече отколкото той ся е надѣвалъ, за да извади на явѣ нѣжность-та на негови-тѣ обращенци; и тъй, когато билъ слабъ, тогазъ билъ силенъ, и той можалъ да ся хвали даже и съ свои-тѣ немощи. Има една доста распространена теория, че болесть-та, отъ която той страдалъ, била силенъ очиболъ, който причинявалъ неприятна червенина на клепачи-тѣ. Но основи-тѣ за тази теория сж твърдѣ слаби. Напротивъ, види ся, че той е ималъ забѣлѣжителна сила да омайва и усмирява неприятель-тъ съ острота-та на погледъ-тъ си, както въ повѣсть-та за Елима магесникъ-тъ, което ни напомнюва за прѣдание-то за Лутера, че очи-тѣ му понѣкогашь тъй свѣтѣли и блѣщѣли, щото присжтствующи-тѣ едвамъ можали да го гледатъ. Нѣма никакво основание за една идея на нѣкои по-нови животоописатели Павлови, че тѣлосложение-то му било много слабо, и че той билъ хронически измжчванъ отъ нервическа болесть. Никой не би моглъ да прѣмине трудове-тѣ или да прѣтърпи биение-то съ камьние, и други-тѣ биения и мжки безъ да има жилаво и здраво тѣлосложение.

Истина той е бивалъ по нѣкогашь изнуренъ отъ болесть и омаломощенъ отъ истезания-та, на които е билъ изложенъ; но бързота-та съ която ся е съвземалъ показва, че е ималъ доволно тѣлесна сила въ запасъ. И кой може да ся съмнѣва че, когато лице-то му е било смекчено отъ нѣжна любовь, като е молялъ человѣци-тѣ да ся примирятъ съ Бога или распалено съ въсторгъ при исказвание блага-та вѣсть за спасение-то, то не е притѣжавало благородна хубость по-горня отъ тази която ся показва само отъ редовность на чърти-тѣ?

123. Имало е много що е било естественно въ другъ елементъ на характеръ-тъ му, отъ който много зависяло, именно прѣдприимчивий-тъ му духъ. Има много хора, които обичатъ да порастнѫтъ дѣто сѫ родени; да си измѣняватъ обстоятелства-та и да ся запознаватъ съ нови лодие е нѣщо несносно за тѣхъ. Но има и други, които като че иматъ единь видъ скитничество въ кръвь-та си; тѣ сѫ лица-та, които природа-та означава за емигранти и пионери; и ако тѣ станѫтъ свѣщенослужители, тѣ ставатъ най-добри мисионери. Въ по-нови-тѣ врѣмена никой миссионеринъ не е ималъ този посвѣтенъ духъ за приключения въ сѫща-та степень както наший-тъ покоенъ герой, Давидъ Ливингстонъ. Когато той най-напрѣдъ отишелъ въ Африка, той намѣрилъ мисионери-тѣ събрани на южна-та страна на материкъ-тъ, токо

вѫтрѣ въ граница-та на язичество-то; тѣ си имали свои кѫщи и градини, свои челяди, свои-тѣ малки събратия отъ туземци; и тѣ били задоволни. Но той потеглилъ веднага надалечъ отъ други-тѣ въ сърдце-то на язичество-то, и сънища за по-далечни страни никога не прѣставали да го посѣщаватъ, догдѣто най-послѣ той почналъ извънрѣдни-тѣ си пѫтешествия отъ по триста и педесеть часа въ мѣста, дѣто никой мисионеринъ не бѣ ходилъ по-прѣди; и когато смърть-та го прѣвари, той още вървеше напрѣдъ. И Павлово-то естество бѣше такъво; и той бѣше дързостенъ, и той обичаше приключения-та. Непознато-то тамъ надалечъ, вмѣсто да го плаши, го е привличало. Той неможеше да търпи да зиде врьхъ основания-та на други человѣци, но постоянно е бързалъ да влѣзе въ дѣвственна земя, като оставялъ задъ себе си церкви за да ги назидаватъ други. Той е вѣрвалъ, че ако запали евенгелско-то свѣтило тукъ тамъ по широки пространства, свѣтлина-та щѣше по собственна-та си сила да ся распространи въ негово-то отсѫтствие. Той е обичалъ да брои левги-тѣ що е оставялъ подирѣ си, но девиза-та му е всякога била: напрѣдъ. Въ сънища-та си той е виждалъ какъ человѣци-тѣ му ся молятъ да влѣзе въ нови страни; той всякога е ималъ въ умъ-тъ си дълга неиспълнена программа; и като е приближавала смърть-та, той е сѐ мислилъ за пѫтешествия въ най-далечни-тѣ ѫгли на непознатий-тъ свѣтъ.

124. Другъ елементъ на неговий-тъ характеръ сроденъ съ горний-тъ бѣше неговото влияние надъ человѣци-тѣ. Има хора, на които е мѫчно да говорятъ на страненъ человѣкъ даже и по нѣкоя важна работа; и повече-то хора сѫ свободни само помежду свои-тѣ — помежду людие отъ сѫщий-тъ разрѣдъ или сѫщо-то занятие като тѣхно-то. Но животъ-тъ, който си избра, доведе Павла въ съприкосновение съ всякакъвъ видъ хора, и тъй е билъ принуденъ постоянно да прѣдставя на странни работа-та съ която бѣше натоваренъ. Въ единъ часъ той може да говори на нѣкой царь или консулъ; и на другий въ една стая пълна отъ робие или прости войници. Единъ день той ималъ да говори въ съборище-то на Иудеи-тѣ, другъ на едно събрание Атински философи, другъ на жители-тѣ на нѣкой провинциаленъ градъ далечъ отъ сѣдалище-то на образованность-та. Но той е можалъ да ся приспособи на всякой человѣкъ и на всяко събрание. На Евреи-тѣ той е говорялъ като раввинъ отъ Писания-та на Вѣтхий Завѣтъ; на Гърци-тѣ той е привождалъ думи-тѣ на тѣхни-тѣ поети; и на варвари-тѣ той е говорялъ за Бога, който дава дъждове отъ небе-то и плодоносни врѣмена, и напълнюва съ веселба сърдца-та ни. Когато единъ слабъ или неискрененъ человѣкъ ся опита да бѫде всико на всички,

той свършва съ това, че не е нищо на никого. Но, като живѣеше на това начало, Павелъ намѣри входъ за евангелие-то на всѣкждѣ, и въ сжщо-то врѣме спечели любовь-та и уважение-то на тѣзи, съ които ся съобразяваше. Ако сж го вързло мразяли неприятеи-тѣ му, не е имало человѣкъ по-силно любенъ отъ приятели-тѣ си. Тѣ сж го приимали като ангелъ Божий, или даже като самаго Христа Иисуса, и сж били готови очи-тѣ си да извъртятъ и да му ги дадхтъ. Една церква е завиждала на друга, за дѣто го е имала много врѣме. Когато не е можалъ да направи посѣщения-та си въ което врѣме ся е обѣщалъ, тѣ му се сърдѣли, като да бѣше ги обидилъ. Когато ся е раздѣлялъ отъ тѣхъ, тѣ сж плакали много, припадвали сж на врата му и сж го цѣлували. Много младежи постоянно сж ся намирали при него, готови да отидхтъ по негова работа. Широко-то му сърдце бѣше тайна-та на това омайвание; защото при велико естество всички прибѣгватъ, като усѣщатъ че имъ е добрѣ да бждхтъ при него.

125. Тази популярность, обаче, отчасти ся е длъжала на друго качество, което е сияло видно въ неговий-тъ характеръ, именно безкористний-тъ му духъ. Това е найрѣдко-то качество въ человѣческо-то естество, и то е най-силно отъ всички по влияние-то си връхъ други, тамъ дѣто сжществува въ

чистота и сила. Повече-то мѫжие сѫ тѫй погълнати отъ свои-тѣ интереси и тъй естественно очакватъ и други да бѫдѫтъ такива, щото, ако видятъ нѣкого който ся види да не работи за свой интересъ, но е готовъ да стори толкова за други-тѣ, колкото повече-то струватъ за себе си, тѣ испърво не вѣрватъ това, като подозиратъ, че той само крие намѣрения-та си подъ було-то на благосклонность-та; но ако той издържи испитъ и безкористие-то му ся покаже истинско, тогазь нѣма прѣдѣлъ на почитание-то, което сѫ готови да му отдаватъ. Като ся е явявалъ отъ една страна въ друга и отъ единъ градъ въ другъ, Павелъ е билъ испърво съвършенна гатанка на тѣзи, при които ся е приближавалъ. Тѣ сѫ правяли всякакви прѣдположения относително до сѫщинска-та му цѣль. Да ли не е търсилъ пари, или власть, или нѣщо по-мрачно и по-малко чисто? Неприятели-тѣ му никога не прѣставали отъ да му подмѣтатъ такива нѣща. Но тѣзи, които сѫ ся запознавали отъ близо съ него и сѫ го виждали какъвто е билъ, които сѫ знаяли, че той не приималъ пари и е работилъ съ собственни-тѣ си рѫцѣ деня и нощя за да ся удържи по-горѣ и отъ всяко подозрѣние за користолюбиви мотиви, които сѫ го чували да имъ говори единъ по единъ въ домове-тѣ имъ и да ги увѣщава съ сълзи да живѣятъ святъ животъ, които сѫ виждали живо-то съучастие, което е ималъ въ всякого едного отъ тѣхъ — тѣзи лица, именно, не можахѫ да ся противятъ на доказателства-та за негова-та безинтересность, нито можахѫ да му откажѫтъ любовь-та си. Никога не е имало по-безкористенъ человѣкъ; той буквално не е ималъ нѣкой свой интересъ за който да живѣе. Безъ семейственни връзки той е изливалъ всичка-та нѣжна любовь на широко-то си естество, която любовь могла би да ся даде на жена и дѣца, въ канали-тѣ на свое-то дѣло. Той сравнява своя-та нѣжность къмъ обращенци-тѣ си съ нѣжность-та на жена кърмилница къмъ чада-та ѝ; той ги моли да помнятъ, че той е тѣхенъ баща, който ги е родилъ въ евангелие-то. Тѣ сѫ негова-та слава и вѣнецъ, негова-та надѣжда и радость и вѣнецъ на похвала-та му. Колкото пламенно и да желаяше нови завоевания, той никога не изгуби власть-та си надъ тѣзи, които бѣше придобилъ. Той е можалъ да увѣри церкви-тѣ, че ся е молялъ и е въздавалъ благодарение за тѣхъ деня и нощя, и че е споменувалъ обращенци-тѣ си по име прѣдъ благодатний-тъ прѣстолъ. Какъ можаше человѣческо-то естество да ся противи на такава безинтересность? Ако Павелъ бѣше побѣдитель на свѣтъ-тъ, той го побѣди съ сила-та на любовь-та.

126. Двѣ-тѣ най-отлично Християнски чърти на неговий-тъ характеръ оставатъ още да ся споменѫтъ. Една-та отъ тѣхъ бѣше

чувство-то, че има божественна миссия да проповѣдва Христа, която миссия той бѣ обязанъ да испълни. Повече-то человѣци прѣминуватъ живота си безъ нѣкоя опрѣдѣлена цѣль, и работа-та, която вършѫтъ ся опрѣдѣля отъ стотина безразлични обстоятелства; тѣ бихѫ могли да вършѫтъ друга работа, или бихѫ прѣдпочели, ако да имахѫ срѣдства, да не вършѫтъ нищо. Но отъ врѣме-то когато станѫ Християнинъ, Павелъ узна, че има да върши опрѣдѣлена работа; и призвание-то, което тъй прие никога не прѣстанѫ да звъни като тревоженъ звънъ въ душа-та му. "Горко ми ако не проповѣдвамъ евангелие-то." Това бѣше потикъ-тъ, който го тласкаше напрѣдъ. Той усѣщаше че има единъ свѣтъ нови истини да исказва и че спасение-то на человѣци-тѣ зависяло отъ исказвание-то имъ. Той знаеше, че е призванъ да възвѣстява Христа на колко-то негови съчеловѣци най голѣми-тѣ му усилия бихѫ му дали възможность да достигне. Това бѣ, което го правяше толкозъ бързъ въ движения-та му, толкова небрѣжливъ къмъ опасность-та и толкозъ прѣзрителенъ къмъ страдание. "Не мя е грижа за нищо отъ това, нито ми е свиденъ животъ-тъ ми, доклѣ да искарамъ пѫть-тъ си съ радость, и служение-то, което приехъ отъ Господа Иисуса, да проповѣдувамъ евангелие-то на Божия-та благодать." Той е живѣлъ, като е ималъ всякога прѣдъ очи отвѣтъ-тъ, който ще има да дава прѣдъ сѫдовище-то Христово, и сърдце-то му ся е съживявало отъ видѣние-то на вѣнецъ-тъ на живота, който, ако останяше вѣренъ, Господь, Праведний Сѫдия, щѣше да тури на глава-та му.

127. Друго-то свойственно Христианско качество, което го отличаваше въ поприще-то му, бѣше лична-та му прѣданность на Христа. Тази бѣше върховна-та характеристика на Павла и отъ начало до край главна-та пружина на дѣятелность-та му. Отъ момента на първо-то му срѣщание съ Христа той е ималъ едно само силно желание; любовь-та му къмъ неговий-тъ Спаситель е горѣла съ по-голѣмо и по-голѣмо сияние до край. Драго му е било да ся нарича рабъ Христовъ, и не е ималъ друго желание освѣнъ да бѫде разноситель-тъ на негови-тѣ идеи и продължитель-тъ на Негово-то влияние. Той схванѫ съ чудесна смѣлость тази идея, че е прѣдставитель Христовъ. Той казва, че Христово-то сърдце бие въ негово-то сърдце къмъ негови-тѣ обращенци; той каза, че умъ-тъ Христовъ мисли въ неговъ-тъ мозъкъ; той казва, че продължава дѣло-то Христово и запълнюва недостатъкъ-тъ на Христови-тѣ страдания; той казва, че рани-тѣ Христови ся въспроизвеждатъ въ бѣлѣзи-тѣ по тѣло-то му; той казва, че умира за да могѫтъ други да живѣятъ, както и Христосъ за да има свѣтъ-тъ животъ. Но въ сѫщность най-дълбоко-то смирение е лѣжало

подъ тѣзи смѣли изражения. Той е чувствувалъ, че Христосъ бѣше сторилъ всичко за него; Той бѣше влѣзлъ въ него, и бѣше испѫдилъ ветхаго Павла и свършилъ ветхий-тъ животъ, и родилъ бѣше новий человѣкъ, съ нови намѣрения, чувствования и дѣятелность. И най-дълбоко-то му желание е било този процесъ да слѣдва и да ся усъвършенствува—щото старий-тъ въ него человѣкъ съвсѣмъ да исчезне, а новий-тъ человѣкъ, когото Христосъ бѣше създалъ по Свой образъ, и още поддържалъ, да стане толкозь прѣобладающъ, щото, когато мисли-тѣ на умъ-тъ му бѣхѫ мисли Христови, думи-тѣ на устни-тѣ му думи Христови, дѣла-та, които вършаше дѣла Христови, да можаше да каже “Азъ живѣя; но не азъ, но Христосъ живѣе въ мене.”

ГЛАВА VIII.

Описание на една Павловска Церква.

Параграфи 128—144.

128, 129. Вънкашний и Вжтрѣшний Изгледъ на История-та.
130—143. Християнска Церква въ Язически Градъ.
131. Мѣсто-то за Събирание.
132, 133. Присжтствующи-тѣ.
134—137. Служби-тѣ.
138—143. Злоупотрѣбления и Нередовности.
139, 140. Въ Домашний Животъ.
141—143. Вжтрѣ въ Церква-та.
144. Заключения.

ГЛАВА VIII.

Описание на Една Павловска Церква.

128. Единъ праздниченъ посѣтитель на единъ чуждестраненъ градъ върви по улици-тѣ, съ водачь * въ ржка-та си; той гледа на памятници-тѣ, церкви-тѣ, общественни-тѣ здания, и вънкашность-та на кжщи-тѣ, и по този начинъ ся прѣдполага, че той ще ся запознае съ градъ-тъ; но като ся поразмисли, той ще намѣри, че едва ли научилъ нѣщо за градъ-тъ, защото не е билъ вжтрѣ въ кжщи-тѣ. Той це знае какъ живѣятъ хора-та — нито даже каква покжщнина иматъ или какво яджтъ—за да не говоримъ за много по-дълбоки работи, като тѣзи: какъ любятъ, какви нѣща обичатъ, съ какво ся занимаватъ, и да ли сж благодарни отъ състояние-то си. При прочитание история-та человѣкъ ся затруднява по сжщий-тъ начинъ. Само вънкашность-та на живота ся изявлява. То е сжщо, като когато человѣкъ гледа на вънкашна-та повърхность на едно дърво, вмѣсто да види единъ разрѣзъ, който показва сърдце-то на дърво-то. Блѣскъ-тъ и вънкашна-та слава на царский-тъ дворъ, воини-тѣ, и спечелени-тѣ побѣди, промѣнения-та въ конституция-та и подигание-то и падание-то на

---

* Или по-добрѣ водачна книга.

управления, вѣрно ся повѣствуватъ. Но читатель-тъ чувствува, че би научилъ много повече за сѫщинска-та история на врѣме-то, ако би можалъ да види за единъ часъ що ся е случвало подъ покриви-тѣ на селянинъ-тъ, търговецъ-тъ, священникъ-тъ, и благородний-тъ. Даже и въ Священна-та История има сѫща-та мѫчнотия. Въ расказъ-тъ на Дѣяния-та на Апостоли-тѣ, ний имаме живи расказвания за вънкашни-тѣ подробности на Павлова-та история; прѣнасями ся набързо отъ градъ на градъ, и ся увѣдомяваме за случки-тѣ, които придружихѫ основание-то на разни-тѣ церкви. Но не можемъ по нѣкогашь да не желаемъ да ся спремъ и да ся научимъ какъ е изгледвала отвѫтрѣ една отъ тѣзи церкви. Въ Пафа или Икония, въ Солунъ или Берия или Коринтъ, какъ е слѣдвала работа-та слѣдъ като остави Павелъ? Какви бѣхѫ Христиани-тѣ, и какво бѣше тѣхно-то богослужение?

129. По благополучие възможно е да ся придобие вѫтрѣшний-тъ видъ на нѣща-та. Както Лукино-то повѣствование описва вънкашна-та страна на Павлово-то поприще, тъй собственни-тѣ Павлови Послания позволяватъ ни да видимъ по-дълбоки-тѣ му изгледи. Тѣ повторно описватъ история-та на другъ планъ. Това е особенно истина съ тѣзи Послания, които сѫ писани къмъ край-тъ на трето-то му пѫтешествие, които Послания хвьрлятъ ярка свѣтлина назадь врьхъ пе-

риодъ-тъ, що ся обгръща отъ всички-тѣ му пѫтешествия. Освѣнъ три-тѣ Послания, за които вече споменѫхме, че сѫ били писани прѣзъ това врѣме, има и друго послание принадлѣжаще на сѫща-та часть на живота му, именно първо-то къ Коринтяномъ — за което може да ся каже, че ни занася като на вълшебническа мантия, повече отъ двѣ хиляди години назадь, и като ни оставя на въздуха токо надъ единъ голѣмъ Грьцки градъ, дѣто имало Християнска церква, позволява ни да дигнемъ покривъ-тъ на Християнский-тъ молебенъ домъ за да видимъ какво ся върши вѫтрѣ.

130. Странно е зрѣлище-то, което виждаме отъ това сгодно положение. Недѣля вечерь, язический-тъ градъ, разбира ся, не познава Недѣля. Дневна-та работа на работно-то пристанище ся е свършила, и улици-тѣ ся пълнятъ съ охотници на буйни увеселения, които търсятъ нощни наслаждения, защото тойзи е най-нечестивий-тъ градъ на онзи нечестивъ старъ свѣтъ. Стотина търговци и моряци ся расхождатъ изъ градъ-тъ. Прѣдадений-тъ на увеселения Римски младежь, който е дошелъ въ този Парижь за да ся наслаждава безмѣрно съ буйни развлечения и удоволствия, кара прѣзъ улици-тѣ лека-та колесница. Това е близу до врѣме-то на годишни-тѣ игри; виждатъ ся групи борци, колесничари, скороходци, заобиколени отъ свои приятели, които разиск-

ватъ кой ще може да спечели въжделенний вѣнецъ. Въ приятний-тъ топлъ климатъ стари и млади сѫ излѣзли на вънъ и ся радватъ на вечерня-та хладина, а слънце-то, което захожда надъ Адриатическо-то море, хвърля златозарна-та си свѣтлина по палати-тѣ и храмове-тѣ на богатий-тъ градъ.

131. Между това малка-та дружина Христиани сѫ ся събрали отъ вси страни на молебний-тъ домъ; защото е опрѣдѣлений-тъ за тѣхно-то събрание часъ. Само-то имъ мѣсто за събрание не ся издига твърдѣ ясно прѣдъ насъ. Но въ всѣки случай то не е великолѣпенъ храмъ като онѣзи отъ които е заобиколено; то не може даже да ся сравни съ ближно-то съборище. Може би, че е голѣма стая въ нѣкой частенъ домъ или влагалница на нѣкой търговецъ, Христианинъ, нарочно очистена и приготвена.

132. Хвърлѣте единъ погледъ на чинове-тѣ и погледнѣте на лица-та. Веднага съзирате забѣлѣжителна разлика помежду имъ; нѣкои си иматъ особенна Еврейска физиономия а други-тѣ сѫ язичници отъ разни народности; и послѣдни-тѣ съставляватъ болшинство-то. Но погледнѣте още по-отблизо и вий забѣлѣжвате друга разница: нѣкои си носятъ пръстенъ, който означава, че тѣ сѫ свободни, а други сѫ роби, и послѣдни-тѣ сѫ по-много отъ други-тѣ. Тукъ тамъ изъ между язически-тѣ членове има единъ съ рѣдовни-тѣ чърти на сѫщински

Гъркъ, осѣнени може би съ блѣдава-та замисленность на философъ-тъ, или отличающи ся по себеповѣрителность на богатство-то; но не мнозина велики, нито мнозина силни, нито мнозина благородни ся намиратъ тамъ; болшинство-то принадлѣжи на тѣзи, които въ този самонадѣянъ градъ би ся счели между безумни-тѣ, слаби-тѣ, долни-тѣ, унищожени-тѣ на този свѣтъ; тѣ сѫ роби, чийто прадѣди не сѫ дишали свѣтлий-тъ въздухъ на Гърция, но сѫ ся скитали въ диви орди на брѣгове-тѣ Дунавски или Донски.

133. Но забѣлѣжѣте още едно нѣщо по лица-та на всички присѫтствующи — ужасни-тѣ дири на миналий-тъ имъ животъ. Въ едно Християнско церковно събрание въ днешно врѣме, человѣкъ вижда по лица-та на всички почти присѫтствующи онова особенно изражение въ чърти-тѣ, което е произвело Християнско-то въспитание, наслѣдено отъ много вѣкове; и само тукъ тамъ може да ся види лице, по чърти-тѣ на което е написана повѣсть-та на развратъ или прѣстѫпление. Но въ това Коринтско събрание тѣзи ужасни иероглифи ся виждатъ на всякѫдѣ. "Не знаете ли," пише самъ Павелъ, "че неправедни-тѣ нѣма да наслѣдятъ царство-то Божие? Недѣйте ся лъга: нито блудници-тѣ, нито идолуслужители-тѣ, нито прѣлюбодѣйци-тѣ, нито малакийци-тѣ, нито мѫжеложници-тѣ, нито крадци-тѣ, ни лихоимци-тѣ, нито пияници-тѣ, нито хулители-тѣ,

нито грабители-тѣ, нѣма да наслѣдятъ царство-то Божие. И отъ васъ нѣкои бѣхте таквизи." Погледнѣте на онзи високъ, жълтоватъ Гръкъ; той ся е валялъ въ тиня-та на Цирцеини-тѣ* свински кочини. Погледнѣте на онзи съ ниско чело Скитъ робъ; той е билъ обирачъ и нѣколко пѫти запиранъ въ тъмница. Погледнѣте на онзи тънконосъ остроокъ Еврейнъ; той е билъ единъ Шайлокъ, и е рѣзалъ своя-та литра мѣсо отъ позлатени-тѣ младежи Коринтски. Но станало е голѣмо промѣнение. Друга повѣсть освѣнъ повѣсть-та за грѣхъ е написана по тѣзи лица: "Но измихте ся, но освѣтихте ся, но оправдахте ся съ име-то на Господа Иисуса и съ Духъ-тъ на Бога нашего." Чуйте, тѣ пѣѭтъ; това е четиридесетий Псаломъ: "И възведе мя изъ ровъ-тъ на погибель-та, изъ тиня-та и калъ-тъ." Съ какво силно душевно вълнение тѣ изговарятъ тѣзи думи, каква радость блѣщи по лица-та имъ! Тѣ знаѭтъ, че сѫ памятници на свободна благодать и умирающа любовь.

134. Сега да кажемъ, че тѣ сѫ всички събрани; какъ почнува богослужение-то имъ? Имало е тази разлика помежду тѣхни-тѣ церковни служби и наши-тѣ, че вмѣсто да ги води единъ человѣкъ—който ся моли, про-

---

*) Цирцея, митологическа океанска нимфа. Споредъ Омира (Од., 10, 135, и пр.) тя живѣла въ единъ островъ, придружена отъ четири нимфи, и всички, които сѫ приближавали до жилище-то й ся прѣобръщали на свиние. Бѣл. Прѣв.

повѣдва, и казва кои пѣсни да ся пѣѭтъ— всички мѫжие присѫтствующи сѫ били свободни да зематъ участие въ служби-тѣ. Може да е имало водитель или прѣдсѣдатель; но единъ можалъ да чете една часть отъ Св. Писание (В. Завѣтъ), другъ да каже молитва, третий да държи кратко словце, четвъртий да захване духовна пѣснь, и така нататъкъ. Нито ся види да е имало опрѣдѣленъ редъ, по който слѣдвали разни-тѣ части на богослужение-то; всякой членъ можалъ да стане и да поведе присѫтствующи-тѣ въ хваление или молитва или размишление, споредъ както ся е чувствувалъ подбуденъ.

135. Тази особенность ся е длъжала на друга голѣма разлика между тѣхъ и насъ, именно, че членове-тѣ сѫ били надарени съ извънредни дарования. Нѣкой отъ тѣхъ имали сила да струватъ чудеса, като исцѣление на болни. Други притѣжавали странна дарба нарѣчена дарба на язици. Не ся знае напълно каква е била тази дарба; но види ся да е била единъ видъ говоряние въ истѫпление, въ което говоритель-тъ е изливалъ страстна рапсодия чрѣзъ която религиозни-тѣ му чувства сѫ приимали и изражение и възвишение. Нѣкой отъ тѣзи, които притѣжавали тази дарба, не можали да кажѫтъ на други значение-то на това, що изговаряли, а други имали и тази сила; имало и такива, които, ако и сами да не сѫ говоряли съ язици, можали да тълкуватъ това

що казвали вдъхновени-тѣ говорители. Послѣ имало членове, които притѣжавали дарба-та на пророчествувание — твърдѣ цѣнно дарование. Това не е било сила-та за прѣдсказвание бѫдѫщи събития, но дарба-та за въодушевлено краснорѣчие, чийто дѣйствия бивали по нѣкогашь чудесни; когато единъ невѣрникъ влизалъ въ събранието и слушалъ пророци-тѣ, той ся обладавалъ отъ неукротимо душевно вълнение, грѣхове-тѣ на миналий-тъ му животъ ся издигали прѣдъ него, и като падалъ на лице-то си, исповѣдалъ, че Богъ е наистина помежду имъ. Други членове упражнявали дарби повече-то подобни на тѣзи съ които сме запознати, като дарба-та на учение или дарба-та на управление. Но въ всички случаи види ся да е имало единъ видъ непосрѣдственно вдъхновение, тъй щото това що тѣ правяли не било слѣдствие на прѣсмѣтвание или приготовление, но на силно настояще подбуждение.

136. Тѣзи явления сѫ толкозъ забѣлѣжителни щото, ако ся расказвахѫ въ нѣкоя история, щѣхѫ не малко да насилятъ Християнска-та вѣра. Но доказателства-та за тѣхъ сѫ неопровержими: никой человѣкъ, който пише на людие за тѣхно-то състояние, не измислюва митическо описание за тѣхни-тѣ обстоятелства; и освѣнъ това, Павелъ пишеше повече за да въздържи отколкото да насърдчи тѣзи изявления. Тѣ показватъ съ каква голѣма сила, при първо-то си вли-

зание въ свѣта, Христианство-то завлада духове-тѣ, които то досегнѫ. Всѣкой вѣрующъ е приималъ, въобще при крьщение-то, когато сѫ били възложени на него рѫцѣ-тѣ на крьщающий-тъ, своя-та особенна дарба която той е упражнявалъ, ако е оставалъ вѣренъ. Това бѣше Духъ Святий, изобилно излѣянъ, който е влизалъ въ духове-тѣ на человѣци-тѣ и е раздавалъ тѣзи дарби помежду имъ както е искалъ; и всякой членъ е билъ длъженъ да употрѣби дарба-та си за въ полза на цѣло-то тѣло.

137. Като свършвали служби-тѣ, които описахме, членове-тѣ сѣдали всички на таканарѣчено-то любовно събрание, което ся свършвало съ прѣломление-то на хлѣбъ въ Господня-та Вечеря; и послѣ слѣдъ братско цѣлование тѣ сѫ си разотивали у домове-тѣ си. Това е било достопамятно зрѣлище, което е сияяло съ братска любовь и съ забѣлѣжително изявление на духовна сила. Като Христиани-тѣ сѫ си отивали у домове-тѣ си и сѫ минували покрай небрѣжни-тѣ групи язичници, тѣ чувствували, че опитали това, което око не бѣ видѣло и ухо не бѣ чуло.

138. Но истина-та изисква да ся прѣстави мрачна-та страна на картина-та както и свѣтла-та. Имало злоупотрѣбления и нередовности въ церква-та, които съ скърбь си напомнюваме. Тѣ сѫ длъжѣли на двѣ нѣща—минало-то на членове-тѣ и размѣсвание-то на Еврейски и язически елементи.

Ако помнимъ колко голѣмо било промѣнението, което повече-то отъ членове-тѣ правяли като прѣминували отъ богослужение-то на язически-тѣ храмове въ чисто-то и просто Христианско богослужение, не ще бѫде чудно че ветхий-тъ имъ животъ още ся е държалъ о тѣхъ, или че тѣ ясно не различавали кои нѣща трѣбвало да ся измѣнятъ и кои да си останѫтъ както сѫ били.

139. При все това, ний ся удивляваме като ся научаваме, че нѣкои отъ тѣхъ живѣли най-развратенъ животъ, и че по-учени-тѣ защищавали по принципъ този животъ. Единъ членъ, види ся богата и влиятелна личность, явно водилъ такъвъ животъ, който би причинилъ скандалъ даже и между язичници, и при все че Павелъ бѣше съ негодование писалъ да ся отлѫчи тойзи членъ, церква-та не ся бѣше покорила, като ся приструвала, че не разбрала заповѣдь-та. Други сѫ били прѣльстени да зематъ участие въ угощения-та давани въ идолски-тѣ храмове, ако и да сѫ били тѣ придружени съ буйно пиянство. Тѣ ся извинявали съ това, че тѣ вече не ѣли въ честь на богове-тѣ, но просто като на обикновенъ обѣдъ, и казвали, че трѣбвало да излѣзѫтъ вънъ отъ свѣтъ-тъ, ако не имъ ся позволявало по нѣкогашь да ся събиратъ съ грѣшници.

140. Явно е, че тѣзи злоупотрѣбления принадлѣжали на ячический-тъ отдѣлъ на церква-та. Въ Еврейский-тъ отдѣлъ, отъ

друга страна, имало странни съмнѣния и съвѣстни запитвания върху тѣзи прѣдмѣти. Нѣкои, напримѣръ, ся възмущавали отъ распуснато-то поведение на свои-тѣ язически братия, и влѣзли въ друга крайность, като порицавали съвсѣмъ бракъ-тъ и подигали сериозни въпроси относително вдовици-тѣ, трѣбва ли да ся женятъ втори пѫть, и да ли Христианинъ, ожененъ за язичница, не трѣбва да я напусне, и други тѣмъ подобни въпроси. До като нѣкои отъ язически-тѣ Христиани участвували въ идолски угощения, нѣкои отъ Еврейски-тѣ Христиани ся съмнѣвали да ли трѣбва да купуватъ на тържището мѣсо, принасяно въ жъртва на идоли, и гледали съ неудобрѣние на онѣзи братия, които си позволявали да правятъ това.

141. Тѣзи мѫчнотии принадлѣжали на домашний-тъ животъ на Христиани-тѣ; но и въ церковни-тѣ събрания имало голѣми нередовности. Сами-тѣ дарби на Духъ-тъ били извратени въ орѫдия на грѣхъ-тъ; защото онѣзи, които притѣжавали по-вънкашно-блѣстящи-тѣ дарби, като дарби-тѣ за чудеса и язици, много обичали да ги показватъ, и считали, че иматъ право да ся гордѣятъ и хвалятъ съ тѣхъ. Това нѣщо причинило смущение и даже крамола; защото наврѣменѣ двама или трима отъ тѣзи, които говоряли съ язици, изливали непонятни-тѣ си изрѣчения изедно, тъй що, както Павелъ

казалъ, ако нѣкой странецъ влѣзлъ въ събрание-то имъ, щѣлъ да заключи, че всички били луди. Пророци-тѣ утекчавали съ дълго-то си говоряние, и мнозина ся надваряли да земѫтъ участие въ служби-тѣ. Павелъ ся принудилъ строго да изобличи тѣзи чрѣзмѣрности, като настоявалъ на принципъ-тъ, че духове-тѣ на пророци-тѣ били подчинени на пророци-тѣ, и че слѣдователно духовното подбуждение не било извинение за безпорядъкъ.

142. Но имало е още по-лоши нѣща вѫтрѣ въ церква-та. Даже священность-та на Господня-та Вечеря била осквернена. Види ся, че членове-тѣ имали обичай да носятъ съ себе си въ церква хлѣбъ-тъ и вино-то потрѣбни за това тайнство. Но богати-тѣ донасяли изобилни и отборъ ястия, и вмѣсто да чакатъ за по-бѣдни-тѣ си братия и да сподѣлятъ съ тѣхъ провизии-тѣ си, почнували да ядѫтъ и да пиятъ тъй лакомо щото отъ трапеза-та Господня ся разнасяли гласове отъ буйно пиянство и удоволствие.

143. Още една мрачна чърта трѣбва да ся прибави на тази печална картина. Въпрѣки братско-то цѣлование, съ което ся сключвали тѣхни-тѣ събрания, тѣ бѣхѫ испаднали въ взаимно съперничество и распра. Нѣма съмнѣние, че и това ся е длъжало на разнородни-тѣ елементи съединени заедно въ церква-та. Но тѣ го оставили да достигне до голѣми размѣри. Братъ ся сѫдилъ съ

брата прѣдъ язически сѫдилища вмѣсто да търсятъ спогождение прѣдъ нѣкой Християнинъ приятель. Тѣло-то на членове-тѣ ся расцѣпило на четири богословски партии. Нѣкои ся наричали съ име-то на самаго Павла. Тѣзи ся отнасяли съ прѣзрѣние къмъ съвѣстни-тѣ затруднения на по-слаби-тѣ братия относително идоложертвенно и други нѣща. Други зели име-то Аполлосовци отъ Аполлоса, краснорѣчивъ учитель отъ Александрия, който посѣтилъ Коринтъ между второ-то и трето-то пѫтешествие Павлово. Тѣзи бѣхѫ философска-та партия; тѣ отричали учение-то за въскръсение-то, защото било нелѣпо да ся прѣдполага, че можали да ся съединятъ распръснати-тѣ атоми на мъртво-то тѣло. Третя-та партия зела Петрово-то, или Кифово-то име, както прѣдпочитали да го наричатъ по Еврейски. Тѣзи били Евреи съ стѣснени взглядове, които възразявали противъ широки-тѣ Павлови взглядове. Четвърта-та партия притѣзавала, че стои по-горѣ отъ всички партии и ся наричала просто Христова. Както много други прѣзрители на секти отъ онова врѣме насамъ, които ся употрѣбявали име-то Християнинъ по сѫщий начинъ, тѣзи били най-буйни сектари отъ всички и отхвърляли Павловий-тъ авторитетъ съ злобно прѣзрѣние.

144. Такава е пъстра-та картина на една отъ Павлови-тѣ церкви, дадена въ едно отъ негови-тѣ Послания; и тя показва нѣколко

нѣща съ силна впечатителность. Тя показва, за примѣръ, колко извънредни сѫ били, даже въ онзи вѣкъ, неговий-тъ умъ и характеръ, и какво благословение за младенческа-та церква сѫ били негови-тѣ дарби и благодати-тѣ му отъ здравъ разумъ, широка симпатия, смѣсена съ съвѣстна твърдость, отъ лична чистота и достопочитаемость. Това показва, че не назадъ но напрѣдъ трѣбва да гледаме за златний-тъ вѣкъ на Християнство-то. Това показва колко опасно е да ся приима, че прѣобладание-то на нѣкой церковенъ обрядъ въ онова врѣме трѣбва да служи като правило за всяко врѣме. Явно е, че всяко подобно нѣщо е било въ експериментална-та (отъ опитъ) стадия. И дѣйствително, въ най-послѣдни-тѣ списания Павлови ний намираме картина за съвсѣмъ различно състояние на работи, въ което богослужение-то и дисциплина-та на церква-та сѫ били по-опрѣдѣлени и по-благочинни. Не трѣбва да ся връщаме назадъ до онова ранно врѣме за да търсимъ образецъ на церковно управление, но за да гледаме на едно зрѣлище на прѣсна и прѣобразователна духовна сила. Това е чрѣзъ което Апостолский-тъ Вѣкъ всякога ще да привлича очи-тѣ на Християни-тѣ; сила-та на Духъ-тъ е силно дѣйствувала въ всѣки членъ, течения-та на прѣсни душевни вълнения сѫ ся надигали въ всяко сърдце, и всички усѣщали, че зорница-та на едно ново откровение ги бѣше посѣтила. Даже и пороци-тѣ на млада-та церква сѫ били нередовности на изобиленъ животъ, за нѣмание-то на който безжизненний-тъ порядъкъ на много послѣдующи родове е билъ бѣдно възнаграждение.

ГЛАВА IX.

Велико-то Му Прѣние.

Параграфи 145—162.

146—148. Спорний-тъ Въпросъ.

149—153. Рѣшение-то му.

149, 150. Отъ Петра; 151. Отъ Павла; 152. 153. Отъ Иерусалимский-тъ Съборъ.

154—156. Опитвание да сѫ развали рѣшение-то на този въпросъ.

157, 158. Павелъ поразява Иудействующи-тѣ.

159—162. Подчиненъ Клонь.на Въпросъ-тъ: Отношение-то на Християни Евреи къмъ Законъ-тъ.

ГЛАВА IX.

Велико-то Му Прѣние.

145. Расказъ-тъ за живота на Апостола Павла, който ни ся дава въ негови-тѣ писма, е занятъ до голѣма степень съ едно прѣние, което му причини много скърбь и зѣ голѣма часть отъ врѣме-то му въ продължение на много години, но за което прѣние Лука твърдѣ малко говори. Въ врѣме-то когато Лука е писалъ, то е било мъртво прѣние, и е принадлѣжало на съвсѣмъ другъ кржгъ отъ онзи въ който ся движи повѣсть-та му. Но въ врѣме-то когато е върлувало, то е затруднявало Павла много повече отъ отруднителни пжтувания или бурни морета. То бѣше въ разгаря си къмъ край-тъ на трето-то му пжтешествие, и за Послания-та, за които вече споменжхме, че сж били писани тогазь, може да ся каже, че сж били прѣдизвикани отъ него. Послание-то къ Галатяномъ особенно бѣше една молния хвърлена противъ негови-тѣ противници въ това прѣние; и горящи-тѣ му изрѣчения показватъ колко дълбоко е билъ той трогнатъ отъ този прѣдмѣтъ.

146. Спорний-тъ въпросъ билъ този: нуждно ли е било Язичници-тѣ да станжтъ

Иудеи прѣди да могжтъ да станжтъ истински Христиани; или, съ други думи, нуждно ли е било да ся обрѣзватъ прѣди да ся спасжтъ.

147. Угодно би Богу въ първобитни-тѣ врѣмена да избере Еврейский-тъ народъ измежду народи-тѣ и да го направи съхранитель на спасение-то; и, до пришествие-то Христово, людие отъ други народи, които искали да станжтъ участници на истинска-та религия, трѣбвало като прозелити да просятъ входъ вжтрѣ въ священна-та ограда на Израиля. Като по този начинъ опрѣдѣли този народъ да бжде пазитель на откровение-то, Богъ трѣбваше напълно да го отдѣли отъ всички други народи и отъ всички други цѣли, които би отвлѣкли внимание-то му отъ въвѣрено-то нему свято нѣщо. За тази цѣль той огради цѣлий-тъ му животъ съ правила и наредби, назначени да го направятъ особенъ народъ, различенъ отъ всички други земни плѣмена. Всяко нѣщо въ животъ-тъ имъ — форми-тѣ на богослужение-то му, общественни-тѣ му обичаи, облѣкло-то му, храна-та му, било му прѣдписано; и всички-тѣ тѣзи прѣдписания сж били записани въ великий-тъ онзи документъ, който той наричалъ Законъ-тъ. Строго-то прѣдписание на толкова нѣща, които сж оставени на свободна-та воля на други хора е било тѣжъкъ хомотъ за избранний-тъ народъ; то е било строга дисциплина за съ-

вѣсть-та, и такъвъ сѫ го чувствували да е по-усърдни-тѣ духове на народъ-тъ. Но други виждали въ него знакъ за гордость; той (законъ-тъ) ги правялъ да чувствуватъ че сѫ избранни-тѣ на земя-та и по-горни отъ всички други народи; и вмѣсто да стѣнятъ подъ хомотъ-тъ, както щѣхѫ да сторятъ, ако да бѣше съвѣсть-та имъ твърдѣ нѣжна, тѣ умножили отличия-та на Еврейнъ-тъ, като уголѣмили свитъкъ-тъ на законнически-тѣ прѣдписания съ свои собственни стереотипически обичаи. Да бѫде человѣкъ Еврейнъ виждало имъ ся бѣлѣгъ, който показвалъ, че той принадлѣжалъ на аристократия-та на народи-тѣ; да приеме человѣкъ привилегия-та на това положение, тѣ го считали най-голѣма честь, която можала да ся направи человѣку, който не принадлежалъ на Израилско-то Общество. Всички-тѣ имъ мисли ся въртѣли въ крѫгъ-тъ на това народно самодоволство. Даже и тѣхни-тѣ надѣжди за Мессия сѫ носили шаръ-тъ на тѣхни-тѣ прѣдразсѫдъци; тѣ сѫ очаквали, че Той щѣше да бѫде герой-тъ на тѣхний-тъ народъ, и за распространение-то на Негово-то царство тѣ сѫ мисляли, че щѣло да стане чрѣзъ влизание-то на други народи въ тѣхний-тъ прѣзъ врата-та на обрѣзание-то. Тѣ очаквали всички обращенци на Мессия да прѣтърпятъ народний-тъ обрядъ и да усвоятъ прѣдписанний-тъ въ Еврейский-тъ законъ и прѣдание жовотъ; съ една дума, понятие-то имъ за Мессиево-то царувание било единъ свѣтъ отъ Евреи.

148. Такова безсъмнѣнно е било общенародно-то мнѣние въ Палестина когато Христосъ ся яви; и мнозина отъ тѣзи, които приехѫ Христа като Мессия и влѣзохѫ въ Христианска-та Церква сѫ имали този родъ понятия, като свой умственъ небосклонъ. Тѣ бѣхѫ станали Христиани, но не бѣхѫ прѣстанѫли отъ да бѫдѫтъ Евреи; тѣ още посѣщавали богослужение-то въ храмъ-тъ; тѣ ся моляли въ опрѣдѣлени-тѣ часове, тѣ постяли въ опрѣдѣлени-тѣ дни, тѣ ся обличали споредъ опрѣдѣлений-тъ въ Еврейский-тъ служебникъ начинъ; тѣ би ся считали осквернени отъ ядение съ необрѣзани Язичници; и тѣ не мисляли другояче, освѣнъ, че ако язичници-тѣ станяли Христиани, тѣ трѣбвало да ся обрѣжѫтъ и да усвоятъ нрави-тѣ и обичаи-тѣ на религиозний-тъ народъ.

149. Въпросъ-тъ ся рѣшилъ чрѣзъ непосрѣдственна-та намѣса Божия въ дѣло-то на Корнилия, Кесарийский стотникъ. Когато пратеници-тѣ Корнилиеви отивали да търсятъ Апостола Петра въ Иоппия, Богъ показалъ на този водитель между апостоли-тѣ, чрѣзъ видѣние-то на пълна съ чисти и нечисти звѣрове плащаница, че Христианска-та Церква щѣла да съдържа и обрѣзани и необрѣзани. Покоренъ на този небесенъ знакъ Петръ придружилъ стотникови-тѣ прате-

ници до Кесария, и видѣлъ такива доказателства, че Корнилиевъ-тъ домъ билъ вече приелъ, безъ обрѣзание, отличително Христиански-тѣ дарования, именно вѣра и Духа Святаго, щото той не можалъ да ся двоуми, но ги крьстилъ като повѣрвали вече Християни. Когато ся върналъ въ Иерусалимъ, постѫпка-та му възбудила очудвание и негодование между Християни-тѣ съ по-строги Еврейски убѣждения. Но той ся защитилъ съ това, като расказалъ видѣние-то за плащаница-та, и чрѣзъ възвание на ясний-тъ фактъ, че тѣзи необрѣзани Християни доказали съ свое-то притѣжание на вѣра и на Духа Святаго, че били вече Християни.

150. Тази случка трѣбваше да рѣши въпросъ-тъ веднъжь за всякога; но пламенна-та гордость и прѣдразсѫдъци-тѣ на цѣлъ животъ не ся лесно покоряватъ. Ако и Иерусалимски-тѣ Евреи да ся примирихѫ съ Петрово-то поведение въ този единиченъ случай, тѣ прѣнебрѣгнахѫ да извлѣкѫтъ отъ него всеобщий-тъ принципъ, който той подразумѣвалъ; и даже самъ Петръ, както ще видимъ по-послѣ, не разбралъ напълно що ся заключавало въ негова-та постѫпка.

151. Между това, обаче, въпросъ-тъ ся бѣше рѣшилъ въ много по-силенъ и логически умъ отъ Петровъ-тъ. Павелъ въ това врѣме почналъ апостолско-то си дѣло въ Антиохия, и скоро слѣдъ това излѣзлъ съ Варнава на първий-тъ си великъ мисионерски

походъ къмъ язическия-тъ свѣтъ; и на всякѫдѣ дѣто тѣ отивали, тѣ приимали язичници въ Христианска-та Церква безъ обрѣзание. Въ тѣзи си постѫпки Павелъ не подражавалъ Петра. Той бѣше приелъ евангелие-то си направо отъ небе-то. Въ Аравийски-тѣ самотии, въ години-тѣ токо слѣдъ обращение-то си, той бѣше мислилъ върху този прѣдмѣтъ и бѣше дошелъ до много по-радикални заключения по него, отколкото бѣхѫ влизвали въ умове-тѣ на кого да е отъ други-тѣ апостоли. За него много повече отколкото за нѣкого отъ тѣхъ законъ-тъ бѣше рабски хомотъ; той видѣ, че законъ-тъ бѣше строго приготовление за Христианство-то, а не часть отъ него; и наистина, имало е въ умъ-тъ му, дълбока пропасть на противоположность помежду окаянство-то и проклѣтия-та на едно-то състояние и радость-та и свобода-та на друго-то. За неговъ-тъ умъ да ся наложи иго-то на законъ-тъ на Язичници-тѣ би било да ся разруши самий-тъ гений на Христианство-то; то би било налагание условие за спасение съвсѣмъ различно отъ онова, което той знаеше че е едничко-то условие за спасение въ евангелие-то. Тѣзи бѣхѫ дълбоки-тѣ причини, които рѣшихѫ този въпросъ въ този великъ умъ. Освѣнъ това, като человѣкъ, който е познавалъ свѣтъ-тъ, и който ималъ непрѣодолимо желание да придобие язически-тѣ народи за Христа, той е усѣщалъ много по-силно отколкото сѫ усѣщали Иерусалимски-тѣ Евреи, съ провинциалний-тъ си небосклонъ, колко фатални за успѣхъ-тъ на Християнство-то, вънъ отъ Иудея, щѣхѫ да бѫдѫтъ условията, които тѣ искали да наложѫтъ. Горделиви-тѣ Римляни, високомѣрни-тѣ Гърци, никога не би склонили да ся обрѣзватъ и да стѣснятъ живота си вѫтрѣ въ тѣсни-тѣ прѣдѣли на Еврейско-то прѣдание; една религия, затруднена отъ такива тегла никога не щѣше да стане всеобща религия.

152. Но когато Павелъ и Варнава ся върнахѫ въ Антиохия отъ първа-та си мисионерска обиколка, тѣ намѣрихѫ че още по-силно рѣшение на въпросъ-тъ ся изисквало; защото Християни отъ по-строга-та Еврейска секта слизали отъ Иерусалимъ въ Антиохия и казвали на язичници-тѣ Християни, че освѣнъ ако ся обрѣжѫтъ не можали да ся спасѫтъ. По този начинъ тѣ ги испълнювали съ страхъ да не би да испуснатъ нѣщо, отъ което зависяло благосъстояние-то на души-тѣ имъ, и тѣ разбърквали умове-тѣ имъ относително-то простота-та на евангелие-то. За да умирятъ тѣзи смутени съвѣсти, рѣшило ся отъ церква-та въ Антиохия да са отнесѫтъ до главни-тѣ апостоли въ Иерусалимъ, и Павелъ и Варнава били пратени тамъ да изслушатъ рѣшение-то. Това бѣше начало-то на така наречений-тъ Иерусалимски Съборъ, отъ който този въпросъ ся пълновластно рѣши. Рѣ-

шение-то на апостоли-тѣ и презвитери-тѣ било съгласно съ Павлова-та практика: отъ язичници-тѣ не трѣбвало да ся изисква да ся обрѣзватъ; само да имъ ся заповѣдва да ся въздържатъ отъ идоложъртвенно, отъ блудъ и отъ удавенина. Съ тѣзи условия и Павелъ ся съгласилъ. Той, наистина, не виждалъ нѣщо въ ядение-то на мѣсо, което ся бѣ употрѣбявало въ идолопоклонски жъртви, когато ся изнасяло да ся продава на тържище-то; но угощения-та съ такова мѣсо въ идолски-тѣ капища, които често сѫ ся послѣдували отъ диви избухвания на сладострастие, които ся подразумяватъ въ запрѣщение на блудство-то, сѫ били искушения противъ които нуждно било да ся прѣдупрѣждаватъ обращенци-тѣ отъ язичество. Запрѣщение-то на удавенина, то есть, на мѣсо отъ животно на което кръвь-та не е истекла, е било отстѫпка на краенъ Еврейски прѣдразсѫдъкъ, което, като не ся е касаяло до нѣкой принципъ, той не го е считалъ за нуждно да му ся противи.

153. И тъй видяше ся, че подвъргнатий-тъ на обсѫждание въпросъ ся бѣ рѣшилъ отъ авторитетъ толкозь священъ, щото никой не можаше да има съмнѣние за него. Ако Петръ, Иоаннъ и Иаковъ, стълпове-тѣ на Иерусалимска-та церква, както и Павелъ и Варнава, началници-тѣ на язическа-та миссия, достигнахѫ до единодушно рѣшение, то съвѣсть-та на всички би могла

да ся задоволи, и уста-та на всички противници да ся затулятъ.

154. Смаяни оставами, когато ся научимъ, че даже и това рѣшение не било окончателно. Види ся, че въ врѣме-то когато ся зело, то имало силни противници измежду тѣзи които присѫтствували при разискванието му; и при все че власть-та на апостоли-тѣ рѣши да ся напише официално-то писмо, което ся испрати на далечни-тѣ церкви, пакъ Христианско-то общество въ Иерусалимъ ся е вълнувало отъ бури на яростно съпротивление на това рѣшение. Нито можѣ скоро да ся прѣмахне съпротивлението. Напротивъ то станѫ по-силно и по-силно. То ся храняше отъ изобилни извори. Буйна народна гордость и прѣдразсѫдъкъ сѫ го поддържали; вѣроятно то ся е кърмяло отъ личенъ интересъ, защото Еврейски-тѣ Христиани щѣли да живѣятъ по-лесно съ не-Христиански-тѣ Евреи, колкото ся разбирало, че била по-малка разликата помежду имъ; религиозно убѣждение, бързо съгрѣвано въ фанатизмъ, го е укрѣпявало; и твърдѣ скоро то е било подкрѣпено отъ всяка злобна ненависть и пропагандическа ревность. Защото до такава степень достигнѫ съпротивлението, щото партия-та, която бѣше распалена отъ него, найпослѣ рѣши да испрати пропагандисти да посѣтятъ язически-тѣ церкви една по една, и въ противорѣчие на официално-то апо-

столско писмо, да ги прѣдупрѣдатъ, че тѣ туряли души-тѣ си въ опасность чрѣзъ изоставяние на обрѣзание-то и не можали да ся радвать на привилегии-тѣ на истинско-то Християнство освѣнъ чрѣзъ пазяние на Еврейский-тъ законъ.

155 Въ растояние на нѣколко години пратеници на единъ стесненъ фанатизмъ, който ся мислилъ да е едничко-то истинско Християнство, ся пръснали по всички-тѣ церкви основани отъ Павла по всичкий-тъ язически свѣтъ. Цѣль-та имъ не била да основѫтъ свои церкви; тѣ нѣмали оригинална-та пионерска способность на съперника си. Работа-та имъ била да ся вмѫкнатъ въ Християнски-тѣ общества, които бѣше основалъ и да ги приклонятъ къмъ свои-тѣ мѣстни взглядове. Тѣ слѣдвали Павлови-тѣ стѫпки навредъ дѣто той отивалъ и въ продължение на много години му причинили неисказанъ болѣжь. Тѣ шепнали на негови-тѣ обращенци, че евангелие-то, което той проповѣдвалъ не било истинско-то евангелие, и҆ че не трѣбвало да ся повѣрявать на власть-та му. Билъ ли е той единъ отъ дванадесеть-тѣ апостоли? Ходилъ ли бѣше той съ Христа? Тѣ казвали за себе си, че тѣ донесли истинска-та форма на Християнство-то отъ Иерусалимъ, священна-та главна квартира; и тѣ не сѫ двоумили да казватъ, че били пратени тамъ отъ сами-тѣ апостоли. Тѣ искривявали сами-тѣ най-благородни части

на Павлово-то поведение за свои цѣли. За примѣръ, отказвание-то му да приима пари за проповѣдническа-та работа тѣ приписвали на това, че самъ той ужь признавалъ че нѣма апостолска власть, понеже истински-тѣ апостоли всѣкога приимали заплата. По сѫщий-тъ начинъ тѣ криво тълкували и безженство-то му. Тѣ били хора способни за работа-та, която бѣхѫ прѣдприели; тѣ имали гладки вкрадчиви язици, тѣ можали да си придадѫтъ достолѣпие, и тѣ не ся спирали на маловажни работи.

156. За зла честь тѣ до една степенъ сполучили. Тѣ растревожили съвѣсть-та на Павлови-тѣ обращенци и утровили умове-тѣ имъ противъ него. Галатийска-та Церква особенно станала жьртва тѣмъ; и Коринтска-та церква оставила да ся обьрне духъ-тъ ѝ противъ свой-тъ основатель. И наистина, отстѫпление-то е било малко или много рѣзско навсѣкѫдѣ. Виждаше ся като че цѣло-то здание, което Павелъ бѣше въздигналъ съ толкозь годишенъ трудъ, щѣше да ся събори, защото това именно той вѣрваше че става. Ако и тѣзи человѣци да сѫ ся наричали Христиани, Павелъ съвършенно отрѣче тѣхно-то Христианство. Тѣхно-то евангелие не бѣше друго. Ако негови-тѣ обращенци го повѣруватъ, той ги увѣри, че тѣ сѫ паднали отъ благодать-та; и съ найтържественни думи той изговори проклятия връхъ тѣзи, които по този начинъ разоря-

вахѫ храмъ-тъ Божий, който той бѣше съградилъ.

157. Той не бѣше, обаче, человѣкъ да остави такова прѣлъщение да слѣдва между негови-тѣ обращенци безъ да положи най-силни старания за да му противодѣйствува. Той побързалъ, когато можѣлъ да посѣти церкви-тѣ, които бѣхѫ пострадали; той пратилъ вѣстители да ги приведѫтъ пакъ въ прѣдишна-та имъ вѣрность; а най-паче той писалъ писма на тѣзи, които бѣхѫ въ опасность — писма, въ които извънредни-тѣ му умственни сили ся напрегнали до най-голѣма степень. Той разгледалъ въпросъ-тъ съ всички-тѣ срѣдства на логика-та и Св. Писание; той прѣдставилъ характеръ-тъ на прѣлъстители-тѣ съ една пронизителность, която рѣжала като острь ножь и ги отрупалъ съ язвителни сарказми; той ся хвърлилъ прѣдъ нозѣ-тѣ на обращенци-тѣ си и съ всичка-та страсть и нѣжность на сърдце-то си, той ги молилъ да бѫдѫтъ вѣрни Христу и нему. Ний имаме повѣствование-то за тѣзи душевни безпокойствия въ Новий Завѣтъ; и ний ся испълнюваме отъ признателность къмъ Бога и странна нѣжность къмъ самаго Павла, когато си помислимъ, че отъ сърдце-съкрушителний-тъ му испитъ намъ е дошло такова скѫпоцѣнно наслѣдство.

158. Утѣшително е да знаемъ че Павлови-тѣ старания ся увѣнчахѫ съ сполука. Колкото и да ся показали постоянни негови-

тѣ неприятели, той билъ по-силенъ отъ тѣхъ. Ненависть-та е силна, но по-силна е любовь-та. Въ по-сетнешни-тѣ му списания дири-тѣ на това съпротивление сѫ рѣдки или съвсѣмъ ги нѣма. То бѣше паднало прѣдъ поразителна-та сила на негова-та полемика, и дири-тѣ му съвсѣмъ сѫ ся помели отъ почва-та на церква-та. Ако бѣ излѣзла работа-та другояче, Християнството щѣше да бѫде една рѣка, която ся губи въ пѣсъци-тѣ на прѣдразсѫдъкъ-тъ близу до самий-тъ си изворъ; то щѣше да бѫде въ днешно врѣме една забравена Еврейска секта вмѣсто всемирна религия.

159. До тази точка течение-то на това старо прѣние може ясно да ся слѣди. Но има другъ клонъ отъ това прѣние за истинско-то течение на което никакъ не е лесно положителнода ся увѣримъ. Какво е било отношение-то на Християни-тѣ Евреи къмъ законъ-тъ, спорѣдъ учение-то и проповѣдвание-то Павлово? Длъжни ли бѣхѫ тѣ да напуснатъ наредби-тѣ по които тѣ бѣхѫ научени да управляватъ живота си, и да не обрѣзватъ чада-та си, нито да ги учѫтъ да пазятъ законъ-тъ? Това ся види да ся подразбира отъ Павлови-тѣ принципи. Ако язичници можали да влѣзѫтъ въ царство-то безъ да пазятъ законъ-тъ, разбира ся че не е било нуждно и за Евреи-тѣ да го пазятъ. Ако закона бѣше строга дисциплина, назначена да тласне человѣци-тѣ къмъ Христа,

обязаности-тѣ му паднахѫ, когато ся испълни тази цѣль. Робство-то на опекунство-то прѣстава, щомъ синъ-тъ влѣзе въ дѣйствително притѣжание на наслѣдство-то си.

160. Извѣстно е, обаче, че други-тѣ апостоли и масса-та Иерусалимски Християни за много дни не осѫществили това. Апостоли-тѣ бѣхѫ ся съгласили да не изискватъ отъ язичници Християни обрѣзание и пазяние на законъ-тъ. Но тѣ сами сѫ го пазяли и ся очаквали да го пазятъ всички Евреи. Това е заключавало противорѣчие на идеи, и то повело къмъ злощастни практически послѣдствия. Ако бѣ слѣдвало, или ако Павелъ бѣше отстѫпилъ, то това щѣше да расцѣпи церква-та на два отдѣла, единъ отъ когото щѣше да прѣзира другий-тъ. Защото часть отъ строго-то пазяние на законъ-тъ бѣше и това да не прииматъ да ядѫтъ съ необрѣзани; и Евреи-тѣ не щѣхѫ да приематъ да сѣдѫтъ на сѫща-та трапеза съ тѣзи, които тѣ приимахѫ за свои братия Християни. Това неприлично противорѣчие дѣйствително ся прѣдстави въ единъ виденъ случай. Апостолъ Петръ, като ся намиралъ веднъжь въ язический-тъ градь Антиохия. испърво свободно ся събиралъ съ язичници-тѣ Християни. Но нѣкои отъ по-строги-тѣ Евреи Християни, пристигнали тамъ отъ Иерусалимъ, толкозь го устрашили, щото той ся оттеглилъ отъ трапеза-та на язичници-тѣ и странялъ отъ свои-тѣ бра-

тия Християни. Даже и Варнава билъ увлеченъ отъ тази тирания на слѣпъ фанатизмъ. Само Павелъ останалъ вѣренъ на принципитѣ на евангелска-та свобода. Той ся въспротивилъ лично на Петра и показалъ несъгласие-то на негово-то поведение.

161. Наистина, Павелъ никога не води полемика противъ обрѣзание-то и пазяние-то на законъ-тъ отъ тѣзи които бѣхѫ родомъ Евреи. Такъвъ слухъ за него пръснали неприятели-тѣ му; но той билъ лъжливъ слухъ. Когато той пристигналъ въ Иерусалимъ на край-тъ на трето-то си пѫтешествие, Апостолъ Яковъ и презвитери-тѣ му извѣстили за зло-то, което този слухъ бѣше причинилъ на добро-то му име и го съвѣтвали да го опровергае. Думи-тѣ, съ които тѣ направили това възвание къмъ него, сѫ забѣлѣжителни. “Ти видишь, брате, колко хиляди има отъ Иудеи-тѣ, които повѣрувахѫ и тѣ всички сѫ ревнители на законъ-тъ. А за тебе сѫ разбрали, че ти учишъ всички-тѣ Иудеи, които сѫ между язичници-тѣ, да отстѫпятъ отъ Моисеевъ-тъ законъ, и казувашь имъ, да не обрѣзуватъ чада-та си, нито да ходятъ по стари-тѣ обичаи. И тъй що е? Извѣсти, че трѣбва да ся събере много народъ, защото ще чуятъ че си дошелъ. За това стори ти, което ти казуваме: у насъ има четирма человѣци, които иматъ обрекъ на себе си; земи ги, и съ тѣхъ наедно направи очищение-то си, и иждиви за тѣхъ,

да си обръснатъ глави-тѣ, и да го знаятъ всички, че нѣма нищо отъ това що сѫ чули за тебе, и ти слѣдвашь да вардишь законъ-тъ." Павелъ приелъ това възвание и извършилъ обрядъ-тъ, който Яковъ прѣпорѫчилъ. Това ясно доказва, че той не го е считалъ като часть отъ свое-то дѣло да придумва сѫщи Евреи да не живѣятъ като Евреи. Може би да мислятъ нѣкои, че той билъ дълженъ да стори това — че негови-тѣ принципи изисквали силно съпротивление на всичко съдружено съ распоредба-та, която бѣше прѣминала. Той, обаче, ги е разбиралъ другояче, и ний намираме, че той съвѣтва тѣзи, които бѣхѫ призовани въ обрѣзание-то да не оставатъ необрѣзани, и тѣзи които сѫ призовани въ необрѣзиние, да не приниматъ обрѣзание; и причина-та която той дава е, че обрѣзание-то е нищо и необрѣзание-то нищо. Разлика-та не е повече важна за него, отъ религиозна гледна точка, отколкото различие-то на полъ или различие-то между рабъ и господарь, съ една дума то не е имало никакво религиозно значение. Ако, обаче, прѣдпочте человѣкъ Иудейский-тъ начинъ на живѣянне като бѣлѣгъ на своя-та народность, Павелъ нѣмалъ споръ съ него; даже до една степень той самъ прѣдпочиталъ такива. Той толкозь малко ся е застѫпвалъ за ,колкото и противъ прости форми; само ако тѣзи форми сѫ ся испречвали между душа-та и Христа, или между единъ Християнинъ и негови-тѣ братия, тогазъ той билъ тѣхенъ неумолимъ противникъ. Но той е знаялъ, че и свобода-та може да стане оржѫдие за угнѣтение както и за робство, и заради това, относително ястия, за примѣръ, той написа онѣзи благородни прѣпоржѫки за себеотрицание заради слабо и извънредно чувствителни съвѣсти, които сѫ едни отъ най-трогателни-тѣ свидѣтелства за съвършенна-та му безинтересность.

162. И наистина ний имаме тукъ единъ человѣкъ отъ такъвъ героически растъ, щото не е лесно да го опрѣдѣлимъ. Ведно съ най-ясно-то видѣние на разграничающи-тѣ линии между старо-то и ново-то въ най-велика-та криза на человѣческа-та история, и най-силно поборничество на принципи, когато ся е касаяло по важни въпроси, ний виждаме въ него най-радостно издигание надъ прости формални правила, и съвършенно зачитание чувства-та на онѣзи, които не сѫ разсѫждавали тъй, както той е разсѫждавалъ. Съ единъ силенъ ударъ, той ся бѣше освободилъ отъ фанатизмъ-тъ на робство-то; но той никога не испаднѫ въ фанатизмъ-тъ на свобода-та, и всякога е ималъ много по-горни цѣли прѣдъ видъ отколкото проста-та логика на собственно-то си положение.

ГЛАВА X.

край-тъ

Параграфи 163—189.

163, 164. Връщание въ Иерусалимъ. Пророчество за налѣжащий-тъ Затворъ.
165—168. Аррестувание.
166. Мятежь въ Храмъ-тъ; 167. Павелъ прѣдъ Синедринъ-тъ; 168. Заговоръ на Зелоти.
169—172. Затворъ въ Кесария.
170. Какви сѫ били по Божие-то Провидѣние Причини-тѣ за това Затваряние.
171. Павлово-то по-сетнешно Евангелие.
172. Негова-та Етика.
173—176. Пѫтешествие за Римъ.
173. Възвивъ на Кесаря.
174. Пѫтувание за Италия.
175. Пристигвание въ Римъ.
176—182. Първий-тъ Затворъ въ Римъ.
176. Сѫдение-то забавено.
177—182. Занимания-та въ Тъмница.
177—179. Стражари-тѣ му обърнати въ Християнство; 180. Посѣщения на Апостолски Помощници; 181. Вѣстители отъ негови-тѣ Церкви; 182. Негови-тѣ Списания.
183—188. Послѣдни Сцени.
185. Освобождение отъ Тъмница; Нови Пѫтешествия.
186. Вторий Затворъ въ Римъ.
187, 188. Сѫдение и Смърть.
189. Епилогъ.

ГЛАВА X.

Край-тъ.

163. Слѣдъ като направилъ кратко-то си посѣщение въ Гърция къмъ край-тъ на трето-то си мисионерско пѫтешествие, Павелъ ся върналъ въ Иерусалимъ. Въ това врѣме той трѣбва да е билъ около шестдесеть години на възрастъ; и въ продължение на двадесеть години той билъ занятъ въ почти свърхчеловѣчески трудове. Той пѫтувалъ и проповѣдвалъ непрестанно и носялъ на сърдце-то си тежъкъ товаръ отъ грижи. Тѣло-то му било изпурено отъ болесть и смазано отъ разни истезания и наказания; и косми-тѣ му трѣбва да сѫ били побѣлѣли и лице-то му прорѣзано отъ рѣзки-тѣ на старость-та. До сега, обаче, не е имало знакове за тѣлесно-то му отпадание, и духъ-тъ му е биль много живъ въ въсторгъ-тъ му за Христова-та служба. Око-то му бѣше специално отправено къмъ Римъ, и прѣди да остави Гърция, той прати извѣстие на Римляни-тѣ да очакватъ да го видятъ скоро. Но, като бързаше къмъ Иерусалимъ по край брѣгове-тѣ на Гърция и Азия, даде му ся да разбере, че дѣло-то му ся бѣше почти

свършило и сѣнка-та на приближающа-та смърть ся мѣрна по пѫть-тъ му. Въ градъ слѣдъ градъ лица-та въ Християнски-тѣ общества, които бѣхѫ надарени съ пророческа дарба, прѣдсказахѫ, че окови и затворъ го очаквали, и колкото по приближаваше до край-тъ на пѫтешествие-то си тѣзи прѣдупрѣждения ставахѫ по громки и по-чести. Той усѣти, тържественность-та имъ. Той имаше дързостно сърдце, но то бѣше много смиренно и благоговѣйно за да не трепне отъ мисль-та за смърть и сѫдъ. Той имаше нѣколко другари съ себе си, но той търсяше благоврѣмия да бѫде самъ. Той ся раздѣлѣше съ обращенци-тѣ като умирающъ человѣкъ, като имъ казваше, че нѣмаше вече да видятъ лице-то му. Но когато тѣ го помолихѫ да ся върне и да избѣгне грозяща-та опасность, той кротко отблъсна любящи-тѣ имъ рѫцѣ и каза: "Що правите вий та плачите и ми съкрушавате сърдце-то? Защото азъ сьмь готовъ не само вързанъ да бѫдѫ, но и да умрѫ въ Иерусалимъ за име-то на Господа Иисуса."

164. Ний не знаемъ каква важна работа е ималъ, която тъй непрѣклонно е изисквала присѫтствие-то му въ Иерусалимъ. Той е ималъ да прѣдаде на апостоли-тѣ милостиня-та събрана за бѣдни-тѣ святии, която милостиня той ся бѣше постаралъ да събере въ язически-тѣ церкви; и може да е било важно той лично да извърши тази служба.

Или пъкъ може да е искалъ да добие отъ апостоли-тѣ писмо за язически-тѣ церкви, което писмо пълновластно да опровергае лъжливи-тѣ доноси на неприятели-тѣ му относително неапостолский-тъ ужь характеръ на негово-то евангелие. Въ всѣки случай имало е повелителенъ зовъ на длъжность, който го е викалъ, и, въпрѣки страхъ-тъ отъ смърть и сълзи-тѣ на приятели-тѣ си, той потегли напрѣдъ къмъ участь-та си.

165. Бѣше праздникъ-тъ на Петдесятница-та, когато той пристигналъ въ градъ-тъ на свои-тѣ отци, и по обичай-тъ въ онова врѣме Иерусалимъ билъ пъленъ съ стотини и хиляди поклонници Евреи отъ всички части на свѣтъ-тъ. Между тѣзи трѣбвало да има множина, които го бѣхѫ виждали, когато проповѣдвалъ евангелие-то въ градове-тѣ на язичници-тѣ, и които сѫ дохождали въ стълкновение съ него тамъ. Ярость-та имъ противъ него въ чужди страни ся въспирала чрѣзъ намѣсата на язическа власть; но да ли не щѣли да могѫтъ, ако го срѣщняли въ Еврейска-та столица, да му отмъстятъ, както трѣбва, съ помощь-та на цѣло-то население?

166. И дѣйствително тази бѣше опасность-та въ която той испаднѫ. Нѣкои Евреи отъ Ефесъ, главний-тъ театръ на негови-тѣ трудове прѣзъ трето-то му пѫтешествие, познали го въ храмъ-тъ, и като извикали, че тукъ ся намиралъ еретикъ-тъ,

който хулялъ Еврейский-тъ народъ, законъ и храмъ, произвели въ една минута бучаще море отъ фанатизмъ. Чудно нѣщо, наистина, че той не билъ раскѫсанъ на мѣсто-то си; но суевѣрие-то не допуснало на нападатели-тѣ да осквернятъ съ кръвь дворъ-тъ на Иудеи-тѣ въ храмъ-тъ, въ който той билъ уловенъ, и прѣди да го извлѣкѫтъ въ дворъ-тъ на язичници-тѣ, дѣто щѣли скоро да го убиятъ, Римска-та стража, чиито часовии ходяли по валъ-тъ на Римска-та крѣпость, която гледала на дворове-тѣ на храмъ-тъ, втурнали ся долу и го зели подъ свое покровителство; и когато тисящникъ-тъ ся научилъ, че той билъ Римски гражданинъ, безопасность-та му била оздравена.

167. Но фнатизмъ-тъ на Иерусалимъ сега съвършенно ся възбудилъ, и той е бучялъ като яростно море противъ защита-та отъ която е билъ заобиколенъ. Римский-тъ тисящникъ въ день-тъ слѣдъ хващание-то му завелъ го при Синедринъ-тъ за да узнае въ какво го обвинявали; но видъ-тъ на узникъ-тъ причинилъ такъвъ смутъ, щото той билъ принуденъ да го изведе отъ тамъ за да го не раскѫсатъ. Страненъ градъ и странни хора! Никога не е имало народъ, който е далъ синове по-богато надарени съ дарби за да обезсмъртятъ име-то му; никога не е имало градъ, чиито чада му сѫ били привързани съ по-страстна любовь; но при все това като луда майка, той е раскѫсвалъ най-добри-тѣ

отъ тѣхъ, и ги е захвърлялъ като смазани отъ пазуха-та си. На Иерусалимъ сѫ оставали само нѣколко години до разорение-то му; тукъ билъ послѣдний-тъ отъ нейни-тѣ вдѫхновени и пророчески синове, дошелъ да го посѣти за послѣденъ пѫть, съ безпредѣлна любовь къмъ него въ сърдце-то си; но той щѣше да го убие и само щитове-тѣ на язичници-тѣ го избавихѫ отъ ярость-та му.

168. Четиридесятъ зеноти ся обвързахѫ подъ клѣтва да грабнѫтъ Павла даже изъ срѣдъ Римски-тѣ сабли; и Римский-тъ тисящникъ можалъ само да развали заговори-тѣ имъ, като го испратилъ подъ силенъ канвой въ Кесария. Този е билъ Римски градъ на Срѣдиземния брѣгъ; той билъ резиденция-та на Римский-тъ управитель на Палестина и главна-та квартира на Римский-тъ гарнизонъ; и въ него Апостолъ-тъ билъ съвършеннно безопасенъ отъ Еврейско насилство.

169. Тукъ той стоялъ въ затворъ двѣ години. Еврейски-тѣ власти сѫ опитали нѣколко пѫти или да убѣдятъ управитель-тъ да го осѫди, или да го склонятъ да имъ го прѣдаде за да го сѫдятъ като церковенъ прѣстѫпникъ; но тѣ не сполучили да убѣдятъ Римлянинъ-тъ, че Павелъ билъ виновенъ въ нѣкое прѣстѫпление, за което той можалъ да го сѫди, или да го прѣдаде на тѣхна-та воля. Затворникъ-тъ трѣбваше да ся освободи, но неприятели-тѣ викали тол-

козь буйно, че той билъ най-лошъ прѣстѫпникъ, щото той билъ задържанъ съ надѣжда че ще ся намѣрятъ нови доказателства противъ него. Освѣнъ това, пущание-то му ся възбранило отъ ожидание-то на продажний-тъ управитель, Феликса, който мислилъ, че животъ-тъ на водитель-тъ на една религиозна секта можалъ да ся откупи съ подкупъ. Феликсъ ся заинтересувалъ въ затворникъ-тъ и даже го слушалъ съ благодарение, както Иродъ бѣше слушалъ Кръститель-тъ.

170. Павелъ не е билъ държанъ въ строгъ затворъ; той е билъ поне свободенъ да ходи изъ казарма-та, дѣто е билъ задържанъ. Тамъ ний можемъ да си въобразимъ, че ся е расхождалъ по валове-тѣ на крѣпость-та на самий-тъ край на Срѣдиземно-то Море, и е гледалъ замислено прѣзъ сини-тѣ води по посока-та на Македония, Ахаия и Ефесь, дѣто духовни-тѣ му чада чезнѣли за него, или може би посрѣщали опасности въ които сѫ много нуждаяли отъ негово-то присѫтствие. Тайнственно провидѣние бѣше това, което тъй въспре енергия-та му и осѫди пламенний-тъ работникъ на бездѣйствие. При все това ний можемъ сега да видимъ причини-тѣ за това. Павелъ е ималъ нужда отъ почивка. Слѣдъ двадесеть годишно постоянно проповѣдвание на евангелие-то той е ималъ нужда отъ свободно врѣме за да събере жътва-та отъ опитность. Прѣди всичко-то онова врѣме той бѣ про-

повѣдвалъ онзи взгледъ на евангелие-то, който въ начало-то на Християнско-то си поприще той бѣ добрѣ обмислилъ, подъ влияние-то на откривающий-тъ Духъ, въ Арабийски-тѣ самотии. Но той бѣше сега достигналъ една стадия, когато, съ свободно врѣме за мисление, той би моглъ да проникне въ по-скрити страни на истина-та, както е въ Иисуса. И толкозь важно бѣше да има той това свободно врѣме, щото за да си го усигори, Богъ даже допуснѫ да бѫде затворенъ въ тъмница.

171. Прѣзъ тѣзи двѣ години той не писа нищо; това бѣше врѣме на вѫтрешна умственна дѣятелность и на тихъ напрѣдъкъ. Но когато той почнѫ да пише пакъ, резултати-тѣ отъ този напрѣдъкъ изведнъжь ся показахѫ. Послания-та писани слѣдъ този затворъ иматъ по-мекъ и зрѣлъ тонъ и излагатъ по-дълбокъ взгледъ на Християнско учение, нежели първи-тѣ му списания. Наистина нѣма противорѣчие, или несъгласие между по-ранни-тѣ му и по-сетнешни-тѣ му взглядове; въ Послания-та къ Ефесяномъ и къ Колосяномъ, той гради на основания-та положени въ Послания-та къ Римляномъ и Галатяномъ. Но постройка-та е по-висока и по-величественна. Той говори по-малко за дѣла-та Христови и повече за личность-та **Му**, по-малко за оправдание-то на грѣшникъ-тъ и повече за освящение-то на святий-тъ. Въ открито-то нему въ Аравия

евангелие, той бѣше прѣдставилъ Христа като владѣющъ свѣтска-та история, и показалъ, че първо-то Му пришествие е било точка-та къмъ която сѫ клонили сѫдбини-тѣ на Иудеи и язичници. Въ открито-то нему въ Кесария евангелие гледна-та точка е извънсвѣтска: Христосъ е прѣдставенъ като причина-та за сътворение-то на всичко, и като Господь на ангели-тѣ и на свѣтове-тѣ, къмъ второ-то пришествие на когото ся движи велико-то шествие на всемирна-та—отъ когото и чрѣзъ когото и за когото е всичко. Въ по-ранни-тѣ Послания първо-то дѣло на Християнский животъ— оправдание-то на душа-та—ся обяснява подробно и всестранно; но въ по-сетнешни-тѣ Послания Апостолъ-тъ главно напира врьхъ послѣдующи-тѣ отношения на Христа къмъ лице-то което ся е вече оправдало. Споредъ негово-то учение, цѣло-то зрѣлище на Християнский-тъ животъ ся длъжи на едно съединение между Христа и душа-та; и за описание-то на това отношение, той изнамѣрилъ единъ рѣчникъ отъ фрази и пояснения: вѣрующи-тѣ сѫ въ Христа, и Христосъ е въ тѣхъ: тѣ иматъ сѫщо-то отношение къмъ Него както камъкъ-тъ на едно знание къмъ основний-тъ камъкъ, както вѣтви-тѣ къмъ дърво-то, както членове-тѣ къмъ глава-та, както съпруга-та къмъ съпругътъ. Това съединение е идеално, защото божественний-тъ умъ направилъ въ вѣчность-та сѫдбина-та на Христа и вѣрующий-тъ едно: то е законно защото, дългове-тѣ и заслуги-тѣ имъ сѫ общо имущество: то е жизненно, защото свръска-та съ Христа доставя сила-та на единъ святъ и напрѣдователенъ животъ: то е нравственно, защото въ умъ и сърдце, въ характеръ и поведение, Християни-тѣ постоянно ся отождествяватъ повече и повече съ Христа.

172. Друга чърта на тѣзи по-сетнешни Послания е уравнение-то между богословското имъ и нравственно учение. Това ся вижда въ най-вънкашний-тъ строй на най-велико-то отъ тѣхъ, защото тѣ сѫ почти наравно раздѣлени на двѣ части, първа-та отъ които ся занимава съ излагание богословски учения, а втора-та съ нравственни увѣщания. Нравственно-то учение Павлово ся простира на всички части на Християнский-тъ животъ; но не ся отличава съ систематическо нареждание на разнитѣ видове длъжности. Главна-та му характеристика лѣжи въ мотивъ-тъ, който то отдава на поведение-то. За Павла Християнский-тъ мотивъ е билъ изразително една моралность отъ мотиви. Цѣла-та история Христова, не въ подробности-тѣ на земний-тъ Му животъ, но въ велики-тѣ чърти на искупително-то Му пѫтешествие отъ небе-то до земя-та и отъ земя-та назадъ пакъ до небе-то, както ся вижда отъ извънсвѣтска-та гледна точка на тѣзи Послания, е единъ редъ примѣри, които трѣбва да се подражаватъ отъ Християни въ

всекидневно-то имъ поведение. Никоя длъжность не е много малка за да поясни единъ или други отъ принципи-тѣ, които вдѫхнахѫ най-божественни-тѣ дѣла Христови. Най-прости-тѣ дѣла на смирение и благотворность трѣбва да сѫ подражания на снисхождението, което Го доведе отъ положение на равенство съ Бога до послушание-то на кръстъ-тъ; и рѫководящий-тъ мотивъ на любовь-та и благость-та практикувани отъ Христиани единъ къмъ другъ трѣбва да е спомнюванието на обща-та имъ връзка съ Него.

173. Слѣдъ като трая Павловъ-тъ затворъ двѣ години, Феликсъ билъ послѣдуванъ въ управление-то на Палестиня отъ Феста. Евреи-тѣ никога не бѣхѫ прѣстанали отъ да интригуватъ за да ся прѣдаде Павелъ въ рѫцѣ-тѣ имъ, и тѣ веднага поднесохѫ силни прошения на новий-тъ управитель. Понеже Фестъ ся показа нерѣшителенъ, Павелъ ся въсползува отъ привилегия-та си да апелира като Римски гражданинъ, и поиска да ся испрати въ Римъ и да ся сѫди отъ сѫдилище-то на Императора. Това не можеше да му ся откаже; и единъ затворникъ трѣбваше да ся испрати въ Римъ веднага слѣдъ заявление-то на такъвъ въззивъ. И заради това твърдѣ наскоро Павелъ е билъ испратенъ съ корабъ подъ стража-та на Римски войници и заедно съ много други затворници, които сѫ тъй сѫщо отивали за Римъ.

174. Дневникъ-тъ на пжтуване-то ся е спазилъ въ Дѣяния-та на Апостоли-тѣ и ся признава за най-цѣненъ документъ що сжществува относително мореходство-то на дрѣвни-тѣ врѣмена. Той е такожде и драгоцѣненъ документъ за Павловий-тъ животъ; защото той показва какъ характеръ-тъ му блѣсналъ въ ново положение. Единъ корабъ е единъ малъкъ свѣтъ. Той е плувающъ островъ, въ който има управление и управляеми. Но управление-то е като онова на държави-тѣ изложено на внезапни обществени възстания, въ които най-способний-тъ человѣкъ ся издига на чело. Това бѣше твърдѣ опасно пжтуване, което е изисквало най-голѣмо присжтствие духа и сила за придобивание довѣрие-то и покорность-та на тѣзи, които били въ него (корабъ-тъ). Прѣди да ся свърши то, Павелъ станалъ въ сжщность и капитанинъ на корабъ-тъ и генералъ на войници-тѣ; и всички въ корабъ-тъ длъжахж нему животъ-тъ си.

175. Най послѣ морски-тѣ опасности били оставени назадъ; и Павелъ приближавалъ до столица-та на Римский-тъ свѣтъ по Аппиевъ-тъ пжть, великий-тъ друмъ по който влизали въ Римъ пжтници отъ Истокъ. Шумъ-тъ и глъчка-та ся увеличавали като наближавалъ до градъ-тъ, и знакове-тѣ за Римско великолѣпие и слава сж умножавали на всяка стжпка. Прѣзъ много години той ся надѣвалъ да види Римъ, но той всякога

е мислилъ да влѣзе въ него съ съвсѣмъ друго облѣкло отъ онова което носилъ. Той всякога е мислилъ за Римъ, както мисли за централна-та твърдиня на страна-та, която покорява, единъ успѣшенъ генералъ, който съ нетърпение очаква день-тъ когато ще води нападение-то противъ портитѣ ѝ. Павелъ билъ занятъ въ покорение-то свѣтъ-тъ за Христа, и Римъ е билъ послѣдня-та твърдиня, която той ся надѣвалъ да прѣвзѣме въ име-то на Господаря си. Прѣди нѣколко години той бѣше му проводилъ знаменитий-тъ зовъ: "Готовъ съмь да проповѣдвамъ евангелие-то и на васъ които сте въ Римъ; защото не ся срамувамъ отъ благовѣствование-то Христово, понеже е сила Божия за спасение на всякого, който вѣрува." Но сега, когато ся намѣри при порти-тѣ му и си помисли за бѣдно-то състояние въ което бѣше — бѣловласъ старецъ, отслабналъ, узникъ, вързанъ съ окови, токо що избѣгналъ отъ корабокрушение, сърдце-то му ся ужаси и той ся усѣти много осамотенъ. Тъкмо въ това врѣме, едно малко произшествие ся случи, което му помогнѫ да ся съвземе; при единъ градецъ около тринадесеть часа отъ Римъ той билъ посрѣщнатъ отъ една малка дружина братия Християни, които като чули за идвание-то му, излѣзли да го посрѣщнатъ; и слѣдъ три часа той срѣщналъ и друга група братия, които били излѣзли за сѫщацѣль. Самонадѣянъ що е билъ, той много оцѣнявалъ человѣческа-та симпатия, и видътъ на тѣзи братия и тѣхно-то съучастие въ него съвършенно го съживили. Той поблагодарилъ Богу и ся одързостилъ; стари-тѣ му усѣщания ся възвърнали въ него необикновенна-та имъ сила, и когато придруженъ отъ тѣзи приятели, той пристигналъ до онова ребро на Албанийски-тѣ Могили отъ които ся виждалъ градъ-тъ, сърдце-то му ся надигнало отъ прѣдвкусъ-тъ на побѣда-та; защото той знаялъ, че носялъ въ гжрди-тѣ си онази сила, която щѣла съ врѣме да заплѣни онзи гордъ градъ. Не съ стжпка-та на плѣнникъ, но съ стжпка-та на побѣдитель, прѣмина той най-послѣ подъ градска-та порта. Пжть-тъ му билъ прѣзъ онази священна улица прѣзъ която много Римски генерали триумфално минували за къмъ Капитолъ-тъ, сѣднали на побѣдоносна колесница, послѣдувани отъ плѣнници-тѣ и користи-тѣ на неприятель-тъ, и заобиколени отъ хвалби-тѣ на лукующийтъ Римъ. Павелъ никакъ не е приличалъ на такъвъ герой. Него не го е возела побѣдоносна колесница; той е вървѣлъ по добрѣ посланийтъ пжть съ уморени нозѣ. Никакви медали не украсявали гжрди-тѣ му; желѣзна верига е висяла отъ кръсть-тъ му. Лукующи множества не сж чакали пристигание-то му; нѣколко скромни приятели сж го само придружавали. При все това никога по истинно побѣдоносна нога не бѣ ходила по Римски-тѣ послани улици, нито сърдце по-увѣрено за побѣда не бѣ минувало подъ порти-тѣ му.

176. Между това, обаче, не къмъ Капитола ся отправили негови-тѣ стѫпки, но къмъ една тьмница; и нему било опрѣдѣлено да лѣжи дълго врѣме въ тьмница, защото дѣлото му ся разгледало слѣдъ двѣ години. Маежи-тѣ на правосѫдие-то сѫ били пословични въ всички страни и въ всички врѣмена, и не е вѣроятно че правосѫдие-то на Императорский-тъ Римъ е било свободно отъ този недостатъкъ прѣзъ царувание-то на Нерона, человѣкъ толкова лекомисленъ, щото нѣкое частно негово удоволствие или прищѣвка е било достатъчно да го накара да отложи и най-важна-та работа. Затворъ-тъ, наистина, е билъ твърдѣ лекъ. Може би стотникъ-тъ, който го завелъ въ Римъ да е похвалилъ человѣкъ-тъ, който избавилъ живота му въ врѣме на пѫтувание-то, или пъкъ чиновникъ-тъ комуто е билъ прѣданъ, и който е познатъ въ свѣтска-та история, като справедливъ и человѣколюбивъ человѣкъ, може да е распиталъ за дѣло-то му и да си съставилъ добро мнѣние за характеръ-тъ му; но въ всѣки случай Павлу ся позволило да наемне частна кѫща и свободно да живѣе въ нея, съ това исключение само, че единъ войникъ, който е билъ отговоренъ за него, постоянно го придружавалъ.

177. Това било далечь отъ положението, което единъ дѣятеленъ духъ би желалъ за себе си. Той би желалъ да ходи отъ съборище на съборище въ прѣголѣмий-тъ градъ, да проповѣдва по улици-тѣ и площади-тѣ му и да основава едно церковно събрание слѣдъ друго между масса-та на население-то му. Другъ человѣкъ така въспрѣнъ въ едно поприще отъ безпрѣстанно движение и ограниченъ въ тъмнични стѣни моглъ би да остави умъ-тъ си да тлѣе въ лѣность и отчаяние. Но Павелъ постѫпи съвсѣмъ другояче, като ся въсползувалъ отъ всяка възможность на положение-то си, той обърналъ стая-та си въ центръ на широка дѣятелность и благотворность. Отъ малко-то четвъртити крака пространство прѣдоставено нему той направилъ лость съ който той подигналъ свѣтъ-тъ и установилъ отвѫтрѣ стѣни-тѣ на Неронова-та столица едно по-широко господарство отъ негово-то.

178. Даже и отъ най-тежко-то обстоятелство на положение-то си той ся въсползувалъ за да стори добро. Това станало съ войникъ-тъ отъ когото той билъ пазенъ. На человѣкъ отъ Павловий-тъ распаленъ и нетърпѣливъ темпераментъ, това трѣбва често да му е било много досадно; и наистина въ писани-тѣ прѣзъ този затворъ писма той постоянно споменува за окови-тѣ си, като че никога не излизала отъ умъ-тъ му. Но той не остави това раздразнение да го заслѣпи

до толкозъ, щото да не може да ся ползува отъ случаи-тѣ да струва добро, които му прѣдставяше положение-то му. Разбира ся, че стражарь-тъ му ся е смѣнявалъ всѣки три или четири часа. По този начинъ е имало при него шесть или осемъ стражари въ всѣки двадесеть и четири часа. Тѣзи стражари принадлѣжали на императорска-та гвардия, цвѣтъ-тъ на Римска-та воиска. Павелъ не е можалъ да сѣди цѣли часове при другъ человѣкъ безъ да му говори за прѣдмѣтъ-тъ, който е билъ най-милъ на сърдце-то му. Той говорялъ на тѣзи войници за безсмъртни-тѣ имъ души и за вѣра-та Христова. За человѣци навикнали на ужаси-тѣ на Римско-то войнствувание и на нрави-тѣ на Римски-тѣ казарми нищо не би могло да бѫде по-забѣлѣжително отъ единъ животъ и характеръ като неговий-тъ; и слѣдствие-то отъ тѣзи разговори било, че мнозина отъ тѣзи станали промѣнени мѫжие, и едно религиозно съживление ся распространило изъ казарма-та и проникнѫло въ самий-тъ императорски дворецъ. Стая-та му е била понѣкогашь пълна съ тѣзи строги, почернѣли лица, които сѫ ся радвали да го видятъ и въ друго врѣме отъ това въ което сѫ били длъжни да бѫдѫтъ тамъ. Той е съчувствувалъ съ тѣхъ и влизалъ въ духъ-тъ на тѣхно-то занятие, защото и той самъ е билъ пъленъ съ войнишки духъ. Ний имаме непогинуваемъ остатъкъ отъ тѣзи посѣщения въ едно избухвание на боговдѫхновенно краснорѣчие, което той диктувалъ прѣзъ този периодъ: “Облѣчѣте ся съ всеорѫжие-то Божие, за да можите да устоите срѣщу ухищрения-та на лукавий-тъ; защото наша-та борба не е срѣщѫ кръвь и плъть, но срѣщѫ началства-та, срѣщѫ власти-тѣ, срѣщѫ управители-тѣ на тьмнота-та на този вѣкъ, срѣщѫ лукави-тѣ духове на поднебесная. За това вземѣте всеорѫжие-то Божие, за да можите да противостоите въ день-тъ лукавий, и надъ всичко като надвиете, да устоите. Стойте, прочее, прѣпасани съ истина прѣзъ чрѣсла-та си, и облѣчени въ броня-та на правда-та, и нозѣ-тѣ ви да бѫдѫтъ обути въ приготвяние за благовѣстие на миръ. А врьхъ всичко това земѣте щитъ-тъ на вѣра-та, съ който ще можите да угасите разжьжени-тѣ стрѣли на лукавий-тъ; и земѣте шлемъ-тъ на спасение-то, и мечь-тъ на Духъ-тъ, който е Слово-то Божие.” Тази картина е била изрисувана отъ живота, отъ орѫжия-та на войници-тѣ въ негова-та стая; и може би тѣзи звънливи изречения сѫ били исказани на войнственни-тѣ слушатели прѣди да ся напишѫтъ въ Послание-то, въ което сѫ ся съхранили.

179. Но той е ималъ и други посѣтители. Всички които сѫ ся интересували въ Християнство-то въ Римъ, и Иудеи, и Язичници, сѫ ся събирали при него. Може би да не е имало день отъ двѣ-тѣ години на

неговий-тъ затворъ, въ който да не е ималъ такива посѣтители. Римски-тѣ Християни ся научили да ходятъ въ онази стая като при оракулъ или святиня. Много Християни учители сж си изостривали мечъ-тъ тамъ; и нова енергия ся дала на Християнски-тѣ крѫгове на градъ-тъ. Много загрижени бащи сж завеждали синове-тѣ си, много приятели приятеля си, съ надѣжда че една дума отъ уста-та на апостолъ-тъ щѣла да може да събуди спяща-та съвѣсть. Много скиталци като сж влизали случайно, излизали нови человѣци. Такъвъ билъ Онесимъ, робъ отъ градъ Колосса, който пристигналъ въ Римъ като бѣглецъ, но билъ испратенъ назадъ при Християнский-тъ си господарь, Филимона, не вече като робъ, но като любезенъ братъ.

180. Още по-интересни посѣтители сж дохождали. Прѣзъ всички-тѣ периоди на живота си, той е упражнявалъ силно омаяние върхъ младежи-тѣ. Тѣ сж ся привличали отъ мѫжеска-та душа въ него, въ която тѣ сж намирали симпатия за тѣхни-тѣ ламтения и вдѫхновение за най-благородни работи. Тѣзи млади приятели, които сж били пръснати по свѣта, заняти въ дѣло-то Христово, ся стичали при него въ Римъ. Тимотей и Лука, Марко и Аристархъ, Тихикъ и Епафрасъ, и много други сж отивали да пиятъ изново отъ всеизвирающа-та мѫдрость и ревность. И той ги е испращалъ да носятъ порѫчания на негови-тѣ церкви, или да му

донесѫтъ извѣстие за тѣхно-то състояние.

181. За духовни-тѣ си чада, които били далечь отъ него, той никога не прѣставалъ да мисли. Всѣкидневно той ся расхождалъ въ въображение-то си по Галатийски-тѣ долини и по брѣгове-тѣ на Азия и Гърция; всяка вечерь той ся молялъ за Християни-тѣ въ Антиохия и Ефесъ, въ Филипи, Солунъ и Коринтъ. Нито липсвахѫ и радостни доказателства, че и тѣ го помняли. Сегисъ тогисъ ся явявалъ въ частна-та му кѫщца пратеникъ отъ нѣкоя далечна церква, който носялъ поздравления-та на обращенци-тѣ му, или може би, волни помощи за свѣтовни-тѣ му нужди, или запитвания по нѣкои Християнски учения или наредби връхъ които ся породили недоразумѣния. Тѣзи пратенници не сѫ били испращани праздни; тѣ занасяли топлосърдечни порѫчания--или златни наставления и съвѣти отъ тѣхний-тъ приятель апостолъ. Нѣкои занасяли и нѣщо повече. Когато Епафродитъ, пратенникъ отъ Филипийска-та церква, която бѣше пратила на свой-тъ отецъ въ Христа любовно приношение, ся завръщалъ у дома, Павелъ испратилъ отъ благодарность за добрина-та имъ, Послание-то къ Филипяномъ, най-хубаво-то отъ всички-тѣ му послания, въ което послание той отваря само-то си сърдце и всяко изрѣчение пламти отъ любовь по-нѣжна отъ любовь-та на жена. Когато робъ-тъ Онесимъ билъ пратенъ назадь въ Колосса,

той приелъ като вѣтва на миръ, която да поднесе на господаря си, изящно-то кратко послание къ Филимону, безцѣнъ памятникъ на Христианска учтивость. Той занеслъ още и писмо отправено до церква-та на градъ-тъ, въ който живѣялъ господаря му, Послание-то къ Колосяномъ. Съчинение-то на тѣзи Послания било далечь най-важна-та часть отъ Павлова-та разнообразна дѣятелность въ затворъ-тъ; и той увѣнчалъ този трудъ съ списвание Послание-то къ Ефесяномъ, което е може би най-дълбока-та и най-величественна-та книга на свѣтъ-тъ. Церква-та Божия е придобивала много ползи отъ затворъ-тъ на Божии-тѣ раби; най-велика-та книга на небоговдѫхновенъ религиозенъ гений, именно, “Пѫтешественикъ-тъ,” е била писана въ тьмница; но никога не е дохождала на Церква-та по-голѣма милость подъ видъ на злощастие отколкото когато спиране-то на Павлова-та тѣлесна дѣятелность въ Кесария и Римъ му достави нуждно-то свободно врѣме за да достигне до дълбочини-тѣ на истина-та измѣрени въ Послание-то къ Ефесяномъ.

182. Може да ся е виждало мрачно распореждание на Провидѣние-то за самаго Павла, дѣто поприще-то на животъ-тъ, който той бѣ слѣдвалъ толкова врѣме, тъй съвършенно ся измѣни, но Божии-тѣ мисли сѫ по-високи отъ человѣчески-тѣ мисли и пѫтища-та Му отъ человѣчески-тѣ пѫтища; и Той даде на Павла благодать да надвие надъ

искушения-та на свое-то положение и да извърши много повече за благосъстояние-то на свѣтъ-тъ и за увѣковѣчаване-то на свое-то влияние отколкото би моглъ да стори съ двадесетгодишно пѫтувание по миссионерска работа. Сѣдящъ въ своя-та стая, той събиралъ вѫтрѣ въ симпатично-то си сърдце въздишки-тѣ и викове-тѣ на хиляди души, които сѫ били далечь отъ него, и е распръсвалъ дързость и сила на всяка посока отъ свои-тѣ неисчерпаеми срѣдства. Той прѣдалъ умъ-тъ си по-дълбоко и по-дълбоко на осамотено размишление, додѣто, като ударилъ канара-та въ мрачкава-та дълбочина въ която бѣше слѣзлъ, той направилъ да протекѫтъ води, които още веселятъ Божий-тъ градъ.

183. Книга-та Дѣяния-та внезапно ся прѣкѫсва съ кратко споменувание на Павловий-тъ двѣ годишенъ затворъ въ Римъ. Да ли е било това защото е нѣмало нѣщо повече да ся расказва? Когато Павлово-то дѣло ся разгледало, осѫденъ ли е билъ Павелъ на смърть, или е билъ освободенъ отъ затворъ и е продължавалъ стари-тѣ си занятия? Тамъ дѣто ни оставя ясно-то повѣствование Лукино прѣдание-то влиза и ни прѣдлага съмнителна-та си помощь. То ни казва, че Павелъ билъ оправданъ при първо-то си сѫдение и освободенъ отъ затворъ; че той пакъ поелъ пѫтувания-та си, като посѣтилъ между други мѣста и Испания; но

че не слѣдъ много врѣме той пакъ билъ арестуванъ и испратенъ въ Римъ, дѣто прѣтърпѣлъ мѫченическа смърть подъ жестокаго Нерона.

184. По благополучие, ний не зависимъ съвсѣмъ отъ съмнителна-та помощь на прѣдание-то. Ний имаме безъ всяко съмнѣние Павлови списания, писани слѣдъ двѣ-тѣ години на първий-тъ му затворъ. Тѣ сѫ така нарѣчени-тѣ Пастирски Послания — Послания-та къ Тимотею и Титу. Въ тѣхъ ний виждаме, че той билъ освободенъ и продължилъ занятие-то си да посѣщава стари-тѣ си церкви и да основава нови. Стѫпки-тѣ му не могѫтъ наистина да ся слѣдятъ точно. Ний го намираме пакъ въ Ефесъ и Троада; намираме го въ Критъ, островъ на който ся отбилъ въ пѫтувание-то си за Римъ, и въ който може тогазь да ся е заинтересувалъ; намираме го да изслѣдва нови землища въ сѣверни-тѣ части на Гърция. Виждаме го още веднъжь, като пълководецъ на една войска, който испраща помощници-тѣ си на всякѫдѣ по бойно-то поле, да испраща млади-тѣ си помощници да организиратъ и да нагледватъ нови церкви.

185. Но това не трѣбваше да трае дълго врѣме. Едно събитие ся бѣ случило токо слѣдъ освобождение-то му отъ затворъ, което не можаше да не повлияе върхъ участь-та му. Това бѣше изгаряние-то на Римъ — ужасно нещастие, грозний-тъ изгледъ на ко-

то даже и въ днешно врѣме растреперва сърдце-то. То е било вѣроятно луда прищѣвка на злобно-то чудовище, което е носяло императорска багряница. Но Неронъ видѣлъ за добрѣ да го отдаде на Християни-тѣ, и веднага най-жестоко гонение избухнало противъ тѣхъ. Разбира ся, че слухъ-тъ за това скоро ся пръсналъ по Римский тъ свѣтъ; и не е било вѣроятно, че най-първий-тъ апостолъ би моглъ за дълго врѣме да избѣгне. Всѣки Римски управитель е знаялъ, че не би моглъ да стори на Императора по-приятна услуга отколкото да му испрати Павла въ окови.

186. И тъй не ся минало дълго врѣме, и Павелъ пакъ лѣжѣлъ въ тъмница въ Римъ; и не е билъ лекъ затворъ-тъ тозъ пѫть, но най-лоший-тъ затворъ, що е прѣдписвалъ законъ-тъ. Приятели вече не пълняли стая-та му, защото Римски-тѣ Християни бѣхѫ убити или пръснати, и опасно било за нѣкого да исповѣда, че е Християнинъ. Ний имаме едно послание писано отъ неговий-тъ затворъ, послѣдне-то което е писалъ, именно Второ-то Послание къ Тимотею, което ни прѣдставя единъ изгледъ на неисказана умилителность относително обстоятелства-та на затворникъ-тъ. Той ни казва, че една часть отъ сѫдение-то му ся минала. Нито единъ приятель не прѣдстаналъ съ него срѣщѫ кръвожадний-тъ тиранинъ, който сѣдѣлъ на сѫдовище-то. Но Господь му прѣдстанѫлъ

и му далъ възможность да накара императоръ-тъ въ пълно-то съ слушатели сѫдилище да чуе евангелский-тъ гласъ. Обвинение-то противъ него паднало. Но той нѣмалъ надѣжда за избѣгвание. Други стадии на сѫдение-то имали още да дойдѫтъ, и той знаялъ, че доказателства за осѫждание-то щѣли или да ся откриятъ или да ся измислятъ. Писмо-то показва окаянний-тъ му животъ въ тъмница-та. Той моли Тимотея да му донесе япунджакъ-тъ, който той оставилъ въ Троада за да го пази отъ влага-та на тъмнична-та стая и отъ зимна-та студь. Той моли и за книги-тѣ и пергаментъ-тъ си, за да прѣмине осамотени-тѣ си часове въ приговаряние, което той всякога е любилъ. Но прѣди всичко той моли Тимотея да дойде самъ, защото той е копнѣялъ да усѣти допирание-то на приятелска рѫка и да види лице-то на единъ приятель още веднъжь прѣди да умре. Да ли е било, най-послѣ побѣдено храбро-то сърдце? Четѣте Послание-то и виждте. Какъ захваща то? "За която причина и страдамъ това; но не ся срамувамъ; защото зная въ кого сьмь повѣрвалъ, и увѣренъ сьмь, че е силенъ да упази залогъ-тъ мой до онзи день." Какъ ся свършва то? "Азъ вече ставамь жъртва и врѣме-то на отхождание-то ми настанѫ. Азъ ся подвизахъ съ добръ подвигъ, пѫть-тъ свършихъ, вѣра-та упазихъ. Отъ сега остава ми вѣнецъ-тъ на правда-та, който Господъ праведний-тъ Сѫдия, ще ми въздаде въ онзи день, и не само на мене, но и на всички, които сѫ възлюбили Неговото явление.” Тѣзи не сѫ думи на побѣденъ человѣкъ.

187. Нѣма съмнѣние, че той пакъ ся явилъ прѣдъ Нероново-то сѫдовище, и тозь пѫть обвинение-то не паднало. Въ всичката история нѣма по-поразително пояснение за ирония-та на человѣческий-тъ животъ отъ това зрѣлище на Павла прѣдъ Нероново-то сѫдовище. На сѫдейский-тъ прѣстолъ, облѣченъ въ императорска багряница, е сѣдѣлъ единъ человѣкъ, който въ единъ лошъ свѣтъ бѣше достигналъ отличие-то да бѫде най-лошо-то и най-ниско сѫщество въ него — человѣкъ опятненъ отъ всяко прѣстѫпление, убийца на майка си, на жени-тѣ си, и на най-добри-тѣ си благодѣтели; человѣкъ, чийто цѣло сѫществувание е било тъй потопено въ всякъ именуемъ и неименуемъ порокъ, щото тѣло-то и душа-та му, както казалъ нѣкой си въ онова врѣме, не били друго освѣнъ една смѣсь отъ калъ и кръвь; и като обвиняемъ стоялъ най-добрий-тъ человѣкъ, що е притѣжавалъ свѣтъ-тъ, косми-тѣ му побѣлѣли отъ трудове за добро-то на человѣци-тѣ и за слава Божия. Такъвъ е билъ тойзи, който е занимавалъ сѫдейский-тъ прѣстолъ, и такъвъ человѣкъ-тъ, който занимавалъ мѣсто-то на прѣстѫпникъ.

188. Сѫдение-то ся свършило, Павелъ билъ осѫденъ и прѣдаденъ на палачъ-тъ.

Той билъ изведенъ вънъ отъ градъ-тъ съ една тълпа отъ най-ниска-та сганъ подиря му. Той пристигналъ до фатално-то мѣсто; колѣничилъ при дръвникъ-тъ; брадва-та на палачъ-тъ блѣснала на слънце-то и паднала; и глава-та на апостолъ-тъ на свѣтъ-тъ ся търкулнала въ прахъ-тъ.

189. И тъй грѣхъ-тъ извърши най-лошо-то що можѣ. При все това колко бѣдно и праздно бѣше въстържествуванието му. Ударъ-тъ на брадва-та само отсѣче брава-та на тъмница-та и пуснѫ духъ-тъ да отиде при жилище-то си и при вѣнецъ-тъ си. Градъ-тъ, лъжливо нарѣченъ вѣченъ, го испрати съ клѣтва отъ портитѣ си; но тисящи и тми го приехѫ съ радость въ сѫщий-тъ часъ при порти-тѣ на градъ-тъ, който е наистина вѣченъ. Даже на земя-та Павелъ не можаше да умре. Той живѣе посрѣдъ насъ днесь съ животъ стократно по-влиятеленъ отъ онзи, който е траялъ въ мозъкъ-тъ му до кѫтъ пръстна-та шушлюпка, която го правяше видимъ, още ся бавяше по земя-та. Тамъ дѣто нозѣ-тѣ на тѣзи, които възвѣстяватъ блага-та вѣсть, ся виждатъ по гори-тѣ, той ходи съ тѣхъ,като тѣхенъ вдѫхновитель и водачь; въ хиляди и хиляди церкви всяка Недѣля и въ хиляди и хиляди домове всѣки день краснорѣчиви-тѣ му устни още учатъ онова евангелие, отъ което той никога не ся е срамувалъ; и навредъ дѣто человѣчески души, които търсятъ бѣло-то цвѣтие на святость-та или

ся качѫтъ по трудни-тѣ височини на себеотрицание-то, той, чийто животъ бѣше толкозь чисть, чията прѣданность къмъ Христа бѣше толкозь всецѣла, и чието прѣслѣдвание на една цѣль бѣше тъй непрѣстанно, съ радость ся приима като най-добръ приятель.

БѢЛѢЖКИ ЗА УЧИТЕЛИ И ПИТАНИЯ ЗА УЧЕНИЦИ.

Помагала за Учители.

Английско-то богословие отъ това столѣтие има пълно право да ся гордѣе съ книги-тѣ които е произвело върху Живота на Апостола Павла. Може би, че нѣма другъ прѣдмѣтъ, въ който то е толкозъ надминало съперници-тѣ си. Conybeare and Howson's "Life of St. Paul" вѣроятно всякога ще държи най-първо мѣсто; въ много отношения тази книга е почти съвършенна, и този учитель, който я добрѣ изучи, ще бѫде достатъчно приготвенъ за дѣло-то си и не ще ся нуждае отъ друго помагало. Списания-та на Lewin'a и Farrar'a сѫ списания по сѫщий-тъ планъ; първо-то е богато съ харти за страни и планове на градове; и силна-та страна на послѣдньо-то е анализъ-тъ на Павлови-тѣ списания — тълкование-то на Павловий-тъ умъ. Германски-тѣ книги не могѫтъ даже да ся сравнятъ съ горни-тѣ три. Hausrath'овъ-ть "Апостолъ Павелъ" е много хубаво съчинение, но то е тъй слабо въ разглѣждание по-дълбоки-тѣ нѣща както е силно въ рисувание вънкашни-тѣ картинни чърти на прѣдмѣта. Baur'ово-то списание е удивителенъ и искусенъ tour de force, но то не е толкова добрѣ размѣрена картина на Апостолъ-тъ колкото продълженъ парадоксъ хвърленъ като прѣдизвикателство на учени-тѣ. Френско-то списание отъ Sabatier ся прѣпоръчва, но азъ не съмь го виждалъ. "St. Paul" на Adolphe Monod, състои отъ петь слова, и е едно ислѣдвание тайна-та на Павловийтъ животъ; той е написанъ съ дълбока симпатия и пламтяще краснорѣчие. Но найдобро-то помагало ся намира въ сами-тѣ оригинални извори—живи-тѣ картини на Лука и себе-откровения-та на Павлови-тѣ Послания. Послѣдни-тѣ особенно, четени въ прѣсний-тъ прѣводъ на Conybeare, ще да покажѫтъ Апостолъ-тъ на всякого, който има очи да гледа. Една харта за Павлови-тѣ пѫтешествия е необходима за классна-та стая.

ГЛАВА I.

Параграфъ 3. Прѣдмѣтъ за съчинение: Павелъ и други-тѣ Апостоли: Въ що прилича той на тѣхъ и въ що различава отъ тѣхъ?

5. Прѣдмѣтъ за съчинение: Отношение на Християнство-то къмъ Учение-то и Умствении-тѣ Дарби: до колко ся ползува то отъ тѣхъ и до колко е независимо отъ тѣхъ.

9. Приведи стихове отъ Св. Писание, въ които ся изражава Павлово-то назначение да бѫде миссионеринъ на язичници-тѣ.

ГЛАВА II.

Върху вънкашни-тѣ чърти на периода, който ся обема въ тази глава сравни съотвѣтствующи-тѣ страници въ Hausrath'a; върху вѫтрѣшни-тѣ чърти виждь Principal Rainy's lecture on Paul in "The Evangelical Succession Lectures'. Vol. I.

14. Върху хронология-та на Павловъ-тъ животъ виждь бѣлѣжки-тѣ въ край-тъ на Conybeare и Howson'a, и Farrar'a Vol. II. 623.

По-главни-тѣ дати могѫтъ да ся дадѫтъ тукъ отъ Conybeare и Howson за да могѫтъ ученици по-лесно да ги изучѫтъ:

36 год. Обращение Павлово.
38 „ Бѣгство въ Тарсъ.
44 „ Доведенъ въ Антиохия отъ Варнава.
48 „ Първо Миссионерско Пѫтешествие.
50 „ Иерусалимский-тъ Съвѣтъ.
51—54 год. Второ Миссионерско Пѫтешествие.
1 и 2 Солуняномъ писани въ Коринтъ.
54—58 год. Трето Миссионерско Пѫтешествие.
57 „ год. 1 Коринтяномъ писано въ Ефесъ; 2 Коринтяномъ въ Македония; Галатяномъ въ Коринтъ.
58 год. Римляномъ писано въ Коринтъ.
Аррестуване въ Иерусалимъ.
59 год. Затворенъ въ Кесария.
60 „ Пѫтуване за Римъ.
62 „ Филимону, Колоссяномъ, Ефесяномъ,

Филипяномъ, писани въ Римъ.

63. Освобождение отъ затворъ.

67. 1 Тимотею и Титу писани.

68. Пакъ затворенъ въ Римъ 2 Тимотею. Смърть.

15. Козина-та ся е наричала Cilicium отъ име-то на область-та.

16. Виждь Howson'ова-та списание "Metaphors of St. Paul". Сѫщо и Howsrath'a. p. 15.

23. Прѣдмѣтъ за съчинение: Павлово-то Първо Виждание на Иерусалимъ.

27. Страшна картина за състояние-то на общество-то въ Иерусалимъ могла би да ся състави отъ доставений-тъ въ Мат. 23-та глава материялъ.

28. Сравни подробно Павлова-та религиозна опитность съ Лутерова-та; какви сѫ били разни-тѣ имъ религиозни идеи, и състояние-то на религия-та около имъ; несполука-та имъ да намѣрятъ миръ и измѫчвание-то на съвѣсть-та имъ; откритие-то имъ на правда-та Божия.

Върху религиозни-тѣ сдружения на раний-тъ животъ Павловъ виждь първи-тѣ сто странници на Reuss' "Christian Theolgy in the Apostolic Age."

31. Върху история-та на Християнство-то помежду смърть-та Христова и Павлово-то обращение виждь Dyke's "From Jerusalem to Antioch."

34. Въпросъ-тъ жененъ ли е билъ апостолъ Павелъ. Взглядове-тѣ му върху мѣсто-то на жена-та.

35. Може би Дѣян. 26; 11 да ся не разбира, че нѣкои отъ Християни-тѣ сѫ ся удали на опитвания-та му да ги направи да хулятъ.

15. Какво бѣше Латинско-то название на градъ който ся радвалъ на политически-тѣ привилегии, които ималъ градътъ Тарсъ?

16. Кои сѫ главни-тѣ метафори Павлови?

17. Гдѣ ся хвали Павелъ съ това?

19. Какво бѣше Латинско-то име за Римско-то гражданство, и какви привилегии е включавало то? Въ кои случаи ся повѣствува, че го е употрѣбилъ Павелъ? Въ кои случаи би ся очаквало да го употрѣби, но не го употрѣби? Какви причини могѫтъ ся прѣдстави за това?

20. Кажи имена-та на Павлови приятели, които сѫ имали неговий-тъ занаятъ?

21. Дай Павлови-тѣ приводи отъ Грьцки-тѣ поети. Знаешъ ли автори-тѣ отъ които той привождалъ?

22. Гдѣ споменува Павелъ за софисти-тѣ и ритори-тѣ?

26. Събери Павлови-тѣ приводи отъ Ветхий Завѣтъ и покажи отъ дѣ е зетъ всѣкой единъ.

28. Какво означава Павелъ съ дума-та Законъ?

32. Покажи съгласие-то помежду нѣкои думи и взглядове въ Стефаново-то Слово и нѣкои думи и взглядове Павлови? Обясни Августинови-тѣ думи:

"Si Stephanus non orasset,
Ecclesia Paulum non haberet."

34. Гдѣ ся казва че Павелъ гласувалъ въ Синедринъ-тъ?

35. Събери Павлови-тѣ споменувания за гонение-то и покажи колко люто е било то?

ГЛАВА III

Върху Павлови-тѣ умственни процеси прѣди и въ врѣме на обращение-то му виждь Principal Rainy's lecture за която вече споменжхме.

Обращение-то на Павла е една отъ силни-тѣ апологетически позиции на Християнство-то. Виждь какъ ся развива този прѣдмѣтъ въ Lyttelton's „Conversion of St. Paul." Но той би моглъ да ся развие изново по единъ по-новъ планъ.

40. Principal Rainy въ скаска-та за която спомѣнжхме казва, че не вижда доказателство за такава борба въ Павлова-та душа; но какво е тогазь значение-то на думи-тѣ: "трудно ти е да риташь срѣщу остенъ?"

41. Общий-тъ смисль на най-ранна-та Християнска апологетика, както ся намира въ слова-та на Дѣяния-та на Апостоли-тѣ.

44. Нищо не би могло да бжде по-чуждо на духъ-тъ на Новий-тъ Завѣтъ отколкото да ся обърне това наопаки. И на основание на това, че което Павелъ видѣлъ било само видѣние, да ся казва, че и други-тѣ явления Христови, понеже сж турени на сжщо-то равнище, може да сж били само видѣния. Това е просто диалектическо искуство и показва съвършенно незачитание очевидно-то намѣрение на списатели-тѣ.

Има три расказа за обращение-то Павлово въ Дѣяния-та. Каква е значителность-та иа това повторение и потретение въ такава малка книга? Изброи различия-та между тѣзи расказа и ги обясни.

38. Докажи че Христиани-тѣ наричатъ Христианство-то *Пѫть-тъ*, и обясни значение-то на тази дума.

ГЛАВА IV.

Върху прѣдмѣтъ-тъ на тази глава виждъ съотвѣтствующи-тѣ части на кое да е отъ Рѫководства-та за Ново-Завѣтно-то Богословие, особенно онѣзи на Weiss, Reuss Schmid, Van Oosterzee: тъй сѫщо и Neandre's "Planting of Christianity" и Pfeiderer's "Paulinismus" Hausrathово-то описание е толкова несъразмѣрно щото е въ сѫщность карикатура. Weiss'ово-то е може би най-солидно-то и най-вѣрно-то. Той раздѣля Паулинизмъ-тъ на четири отдѣла.

I. *Най-ранно-то Евангелие Павлово въ врѣме на Язическа-та Мисия* (събрано отъ Послание-то къ Солуняномъ). Една глава—Евангелие-то като Пѫть на Избавление отъ Сѫдъ.

II. *Догматическа-та система на четири-тѣ догматически и прѣпирателни Послания* (1 и 2 Коринтяномъ, Римляномъ, Галатяномъ). Глава 1. Всеобща Грѣховность на Человѣка; глава 2. Язичество-то и Иудейство-то; глава 3, Пророчество и Испълнение; глава 4. Христология; глава 5. Искупление и Оправдание; глава 6. Новий-тъ Животъ; глава 7. Учение-то за Прѣдопрѣдѣление-то; глава 8. Учение-то за Церква-та; глава 9. Послѣдни-тѣ Нѣща.

III. *Развитие-то на Християнско-то Учение въ писани-тѣ въ Затвора Послания* (Колосяномъ, Ефесяномъ, Филипяномъ, Филимону). Глава 1. Основания-та на Павлово-то Учениие; Глава 2. По-пълно Развитие на Християнсско-то Учение.

IV. *Учение-то на Пастирски-тѣ Послания.* Една глава—Християнство-то като Учение.

52. Лутеръ въ Вартбургска-та Крѣпость

54—65. Понеже тѣзи параграфи не сѫ друго освѣнъ парафразирание на първи-тѣ осемъ глави на Послание-то къ Римляномъ, трѣбва да ся изисква отъ ученици-тѣ да сравнятъ съ тѣхъ съотвѣтствующи-тѣ параграфи на Послание-то.

65. Върху Павлова-та Психология виждь Рѫководство-то на Delitsch'a и Beck'a; сѫщо и Haerd'a, "The Tripartite Nature of Man", and Laidlaw, „The Bible Doctrine of Man"

51. Дѣ спомѣнува Павелъ пѫтувание-то си въ Аравия?

56. Каква свръска има между нравственно и умственно изродявание?

62. Гдѣ говори Павелъ за евангелие-то като "тайна" и какво означава той съ тази дума?

65. На двѣ ли или на три отдѣления раздѣля Павелъ человѣческо-то естество? Знайте ли Богословски-тѣ имена за тѣзи двѣ мнѣния? Допуща ли Павелъ че и невъзродений-тъ чаловѣкъ притѣжава тази часть на человѣческо-то естество, която той нарича "духъ."

67. Изброи случки-тѣ на земний-ть животъ Христовъ, за които споменува Павелъ.

ГЛАВА V.

Върху този прѣдмѣтъ виждь първи-тѣ двѣ глави на Conybeare и Howson и “New Testament Times” на Haussath’a и Schürer’a.

72. Прѣдмѣтъ за съчинение: Происхождение и Значение на Име-то “Християнинъ.”

72. Съ какви други названия сѫ ся наричали Християни-тѣ въ Ново-Завѣтни-тѣ врѣмена испомежду си или отъ неприятели-тѣ си?

78. Въ що сѫ спомогнѫли Гърци-тѣ, Римляни-тѣ, и Евреи-тѣ на Християнство-то?

ГЛАВА VI.

Понеже цѣль-та на това Рѫководство, както и на “Живота на Иисуса Христа,” е да покаже главно-то течение на живота и главни-тѣ прѣдмѣти до които ся е докосналъ, то много подробности сѫ изоставени. Това особенно става въ тази глава и въ глава X. Изоставяния-та правятъ онѣзи велики чърти да стоятъ по-видно, които подробности-тѣ клонятъ да помрачѫтъ. Въ тази глава ся е направило опитвание да ся покаже по този начинъ какви сѫ били различни-тѣ страни по които апостолъ-тъ пѫтувалъ, и какви особенности-тѣ и размѣръ-тъ на дѣло-то въ всѣка страна. Но въ по-пространенъ курсъ уроци-тѣ бихѫ естественно влѣзли въ повече подробности, и може би, че изобщо происшествията станали въ всѣки градъ, ще съставляватъ единъ урокъ. Заради това тукъ и въ глава X. нѣколко внушения ще ся дадѫтъ за гледни-тѣ точки на уроци-тѣ, до колкото тѣ не сѫ дадени въ текстъ-тъ.

Дѣяния 13: 1—12. Първи стѫпки на Християнски-тѣ Миссии.
„ 13: 14—52. Антиохия. Миссионерский-тъ Способъ Павловъ.
„ 14: 1—6. Икония. Между Евреи-тѣ.
„ 14: 6—20. Листра. Между Язичници-тѣ.
„ 14: 21—28. Павелъ като Пастирь.
„ 15. Павелъ като Черковникъ.
„ 16: 1—6. Новий-тъ Другарь.
„ 16: 6—10. Раскриване на Дѣвствена Почва.
„ 16: 12—40. Филипи. Прѣображение-то и Обезображение-то на Человѣчество-то.
„ 17: 1—9. Солунъ. Почтенно Укорение.
„ 17: 10—14. Берия. Виждь текстъ-тъ.
„ 17: 15—34. Атина. Евангелие-то и Умственно-то Любопитство.
„ 18: 1—3. Коринтъ. Павлово-то земно Жилище.
„ 18: 4—17. Обезсърдчения-та и Насърдчения-та на Миссионеринъ-тъ.
„ 18: 23—28. Излъскана Стрѣла въ Божий-тъ Тулъ.
„ 19: Ефесъ. Виждь текстъ-тъ. Борба-та

на Христианство-то съ Опрѣдѣлени Интереси и съ Насилство-то на Тълпа-та.

79. Howson's "Companions of St. Paul."

81. Едно тънко разглеждание на Дѣян. 13: 9 ще потвърди дадений-тъ тукъ възглядъ за промѣнение-то на Павлово-то име, при все че е трудно да ся освободимъ отъ идея-та, че обращение-то на управителя, който ималъ сѫщо-то име, имало нѣщо да прави съ това промѣнение.

84. Върху богослужение-то въ съборище-то виждь Farrar's "Life of Christ." I. 220.

89. Върху Иерусалимский-тъ Съборъ, който ся държѣлъ помежду първо-то и второ-то пѫтешествие, виждь глава IX.

93. Това щo ся казва тука за планъ-тъ на Дѣяния-та обяснява още по-забѣлѣжително оскѫдность-та въ повѣствование-то за трето-то пѫтешествие.

97. Берия била на югъ отъ Via Egnatia (Егнатийский Пѫть.)

99. Прѣдмѣтъ за съчинение: Влияние-то на Христианство-то върху Дѣлъ-тъ на Жената

103. Прѣдмѣтъ за съчинение: Павелъ въ Атина.

104. Прѣдмѣтъ за съчинение: Павелъ и Сократъ.

113. Силенъ доводъ противъ митическа-та теория за чудеса-та Господни може да ся състави отъ малко-то чудеса отдавани на Павла. Ако онзи вѣкъ естественно е оплиталъ легенди около велики имена, защо не

е обвилъ Павла съ постоянна ткань отъ чудеса? и защо допуща Новий Завѣтъ че Крьститель-тъ не сторилъ никое чудо?

79. Дай расписъ на Павлови-тѣ другари и приятели, които ся споменуватъ въ Новий Завѣтъ.

84. Какви сѫ били въобще обвинения-та противъ него, прѣдставени прѣдъ власти-тѣ?

91. Гдѣ споменува той въ списания-та си Варнава и Марка?

93. Дай мѣста-та въ Дѣяния-та дѣто ся повѣствува за споменѫти-тѣ въ този каталогъ приключения?

94. Спомени други классически съдружения на тази страна.

98. Кои двама царие Македонски сѫ знаменити въ история-та?

102. Прѣдстави по-пространно тѣзи споменувания за Грьцка-та история.

103. Дай нѣколко имена съдружени съ златний-тъ вѣкъ на Атина и спомени за какво сѫ били прочути.

104. Намѣри всички-тѣ видѣния, що ся спомѣнуватъ въ Павловъ-тъ животъ, и докажи, че тѣ му сѫ били дадени въ критически моменти на история-та му.

110. Различи наша-та Азия и Мала Азия отъ Азия-та на Новий Завѣтъ.

ГЛАВА VII.

Въ хронологическа-та таблица на стр. 209 ся даде дата-та на Послания-та и ся указа на историческо-то врѣме въ което тѣ влизатъ. Жално е, че Послания-та не сѫ наредени по хронологически редъ въ Библия-та. Характеристики-тѣ имъ може да ся споменѫтъ:

1 и 2 Солуняномъ. Прости начала. настроение спрямо второ-то пришествие Христово.

1 Коринтяномъ. Описание на апостолска церква.

2 Коринтяномъ. Павлово-то описание на себе си.

Галатяномъ. Силна полемика противъ Иудействующитѣ.

Римляномъ. Павлово-то евангелие.

Филимону. Примѣръ на Христианска учтивость.

Колоссяномъ и Ефесяномъ. Павлово-то посетнешно евангелие.

Филиппяномъ. Описание на Римски затворъ.

1 Тимотею и Титу. Форма на церква-та.

2 Тимотею. Послѣдни сцени.

118. Върху Павловъ-тъ стилъ виждь бѣлѣжка-та на Фаррара на край-тъ на Vol. I.

110. Боговдѫхновение-то не е прѣчило на естественни-тѣ характеристики на стилъ-тъ. То е правяло списатель-тъ не помалко но повече да показва себе си като списатель; но, разбира ся, че то е придавало на произведения-та на перо-то му божественна цѣнность и авторитетъ.

120—127. Howson's “Character of St Paul;” Hausrath, 45—57; Баурови-тѣ бѣлѣжки (II. 294 ff.) върху умственний-тъ му характеръ сѫ твърдѣ добри. Но главни-тѣ извори сѫ 2 Коринтяномъ и Дѣян. 20 гл.

122. Фаррарово-то разглеждание на Павлови-тѣ тѣлесни нѣмощи е сериозно пятно

на негова-та книга. Тѣ сѫ тъй прѣувеличени и тъй често ся споменуватъ щото правятъ съвсѣмъ друго впечатление отъ онова което ся прави отъ споменувание-то имъ въ Св. Писание. За разглеждание на сѫщий-тъ прѣдмѣтъ, разглеждание реалистическо, но пълно съ съчувствие и деликатность, виждь Monod.

122. и др. Обясни напълно тѣзи параграфи отъ Св. Писание.

123. Сравни Павла съ Ливингстона и други миссионери.

ГЛАВА VIII.

Върху този прѣдмѣтъ сравни Neander's "Planting of Christianity," Book II. chap. 7, and Schaff's "Church History; also Bannerman's "Church of Christ." Тази глава е нареждание на свѣдения-та пръснати изъ 1 Коринтяномъ. Добрѣ би било да ся порѫча на ученици да намѣрятъ мѣста-та въ Послания-та, които съотвѣтствуватъ на разни-тѣ параграфи. Едно описание за Павлова церква отъ по-сетнешна дата би могло да ся състави по сѫщий-тъ начинъ отъ Пастирски-тѣ Послания.

136. Учение-то за Святаго Духа ся е откривало "много пѫти и съ много начини," и пълно учение може да ся придобие чрѣзъ съединение прѣдставления на разни-тѣ писатели на Св. Писание. Въ Новий Завѣтъ има 4 фази— 1. Въ Синоптически-тѣ Евангелия Духъ Святий ся излага въ Свое-то влияние върхъ человѣческо-то естество Хри-

стово; 2. Въ Дѣяния-та и Павла като сила-та за основание на церкви и обращение на свѣтъ-тъ; 3. Въ Павла като принципъ-тъ на новий-тъ животъ въ Христиани-тѣ; 4. Въ Иоанна като Утѣпитель-тъ.

138. Сравни нередовность-та на други периоди отъ голѣми промѣнения, за примѣръ, периодъ-тъ на Реформация-та.

144. Върхъ въпросъ-тъ до колко ся излага въ Новий Завѣтъ пълновластна церковна система сравни "Jus Divinum Presbyterii" and Hooker's "Eclesiastical Polity."

130. Дай имена-та на разни-тѣ игри въ древно врѣме, които имена ся произвеждатъ отъ разни-тѣ мѣста дѣто сѫ били държани.

131. Дѣ ся споменува да сѫ ся събирали церкви въ домове-тѣ на частни лица?

132. Обясни думи-тѣ "варваринъ," и "Скитъ," въ Кол. 3: 11.

136. Кой богословъ въ нови-тѣ врѣмена ся опита да съживи тѣзи явления, и какъ ся нарича церква-та, която той основа? Какво значение има дума-та дарба на Грьцки *харизма* *)? Язици-тѣ на Петдесятница-та сѫщи ли бѣхѫ както онѣзи въ 1 Коринтяномъ? Дай примѣри, които показватъ, че Ново-Завѣтни пророци дѣйствително прѣдсказали бѫдѫщи събития.

ГЛАВА IX.

Критика-та която ся стреми да раздроби

---

*) Дума-та харизма мисля че ся употрѣбява още на Български въ смисль на даръ. Ний имаме отъ тази дума и глаголъ-тъ харизвамъ, подарявамъ. Бѣл. Прѣв.

Ново-Завѣтни-тѣ писания и да опълчи апостоли-тѣ единъ противъ другъ ся основава на старо-то притезание на Иудействующи-тѣ, че тѣхна-та пропаганда имала санкция-та (утвърждение-то) на Петра и други оригинални апостоли. Въ това наше Рѫководство не е възможно да разискваме напространно Тюбингенска-та Теория. Но нѣкои отъ точки-тѣ на тази теория ся опревергаватъ въ текстъ-тъ; и цѣла-та теория ся опревергава отъ опитвание-то да ся даде единъ възгледъ за течение-то на прѣние-то, който заключава всички-тѣ фактове. Различие-то направено въ параграфи 159 и посл. между централний-тъ спорeнъ въпросъ, и второстепенний-тъ въпросъ на прѣние-то ще ся намѣри, че прѣмахнува много мѫчнотии. Сравни Sorley's "Jewish Christians and Judaism".

Съдържание-то на тази глава ся основава на Дѣяния-та и на Послание-то къ Галатяномъ, и добрѣ е да ся прѣдлага на ученици-тѣ да намѣрятъ тѣзи мѣста въ горѣспомѣнѫти-тѣ книги.

ГЛАВА X.

Гледни точки за уроци връхъ подробности изоставени или само въ кратцѣ споменѫти въ текстъ-тъ:

Дѣян. 20: 4 –16. Павелъ, Наематель-тъ на Работници за Христово-то Лозие: Неуморимий-тъ Проповѣдникъ (Троада).
„ 20: 17–38. Всесърдечний-тъ человѣкъ (Милетъ).

„ 22. Послѣдно Усилие да спасе Отечество-то си.

„ 23: 1—10 Въ Тъмница дѣто бѣше запиралъ други.

„ 24: 22—27. Проповѣдникъ-тъ на Правда.

„ 26. Боговдъхновенний-тъ Ученикъ.

„ 27. Павелъ като Управитель на человѣци.

„ 28. Благотворителность-та на Природа-та и опази на Благодать-та (Малта).

171. Виждь бѣлѣжки върху гл. 4. стр. 213 Атентичность-та на Ефесяномъ и Колосяномъ може само да ся отрече чрѣзъ игнориране впечатление-то за величественность и дълбочина, което тѣ правятъ на най-велики-тѣ умове. (Виждь Въведение-то въ Тълкования-та на Meyer'a и Alford'a). Кой другъ умъ въ онѣзи вѣкове освѣнъ Павловъ-тъ би моглъ да издигне такова великолѣпно здание връзъ сами-тѣ основи на Послание-то къ Римляномъ; или въ кой другъ умъ е имало такова съединение отъ религиозно и нравственно учение?

Въ Иоаннови-тѣ списания отношение-то на вѣрующи-тѣ къмъ Христа ся пояснява съ много по-високо сравнение; то ся сравнява съ съединение-то на Отца и Сина въ Божество-то.

172. Виждь Ernesti: "The Ethic of Paul".

174. Виждь Smith's "Voyage of St. Paul."

176. Бурръ, Преториянский-тъ Префектъ

Върху разни-тѣ видове затворъ, които Римский-тъ Законъ прѣдписвалъ виждь "Ramsay's "Roman Antiquities ch. 9.

177—182. Материалъ-тъ за този отчетъ на Павловъ-тъ животъ въ Римский-тъ затворъ е зетъ главно отъ Послание-то къ Филиппяномъ.

184. Върху истинность-та на Пастирски-тѣ Послания виждь Фаррарова-та бѣлѣжка, II. 607. Сравнително-то имъ лишение отъ догматически материалъ ся обяснява отъ фактъ-тъ, че тѣ сѫ били писани на добрѣ запознати съ негова-та догматическа система священнослужители.

164. Изслѣдувай разнитѣ милостини за които ся повѣствува да е събиралъ Павелъ.

166. Кои бѣхѫ дворове-тѣ на храмъ-тъ ; и какъ ся наричаше Римска-та крѣпость. която гледаше на тѣхъ ?

171. Колко пѫти ся срѣщатъ въ послание-то къ Ефесяномъ думи-тѣ "въ Христа" (или "въ" съ мѣстоимѣние, което ся отнася за Христа)?

172. Дай примѣри отъ Павлови-тѣ списания за прилагание-то велики принципи на малки длъжности ?

175. Дай имена-та и мѣстности-тѣ на други голѣми Римски пѫтища. Опиши Римски триумфъ.

179. Раскажи повѣсть-та за Онисима споредъ Послание-то къ Филимону.

184. Обясни название-то Пастирски Послания?

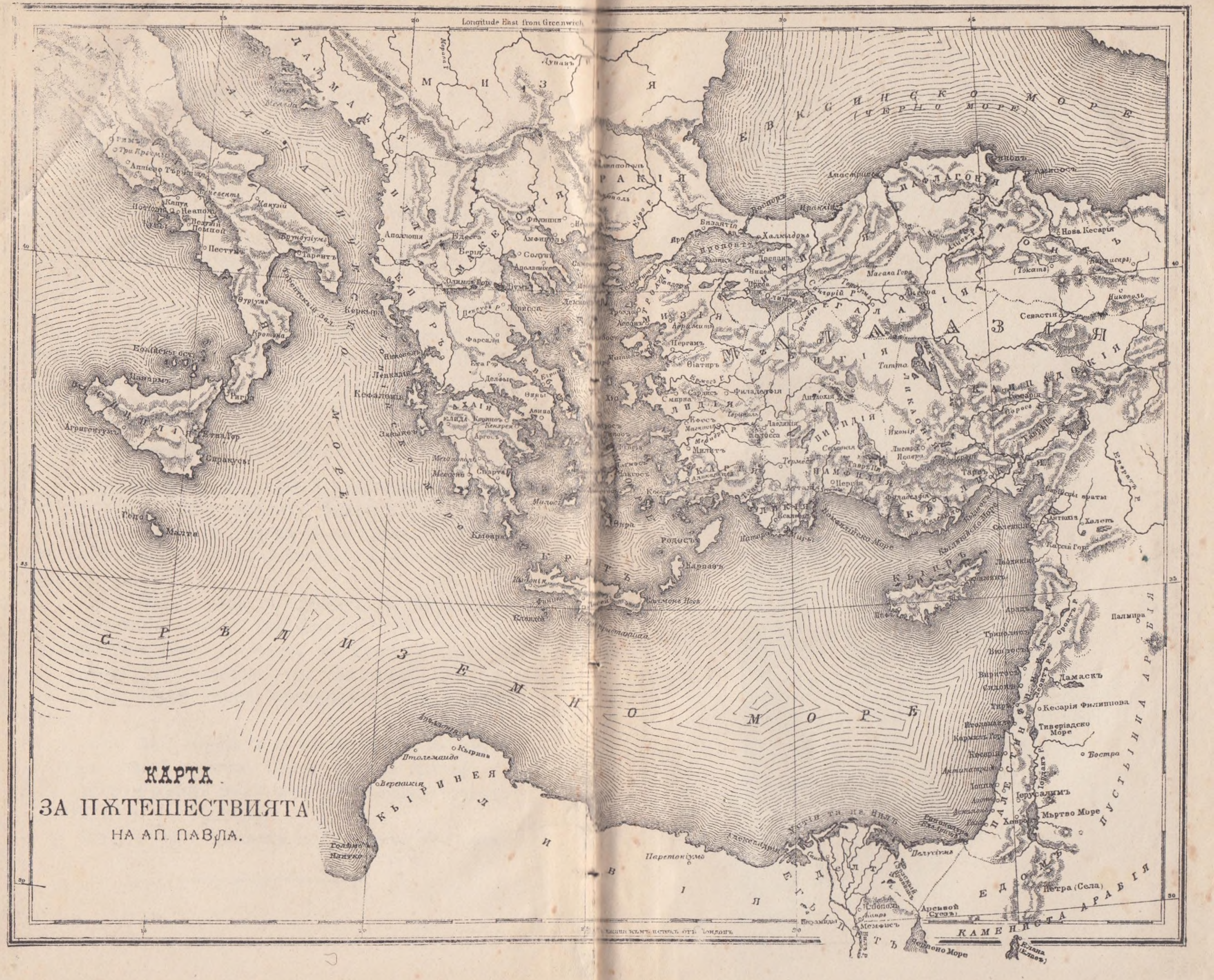
Longitude East from Greenwich
ЕВКСИНСКО МОРЕ (ЧЕРНО МОРЕ)
МИЗІЯ
ДАЛМАЦІЯ
МАКЕДОНІЯ
ѲРАКІЯ
АХАІЯ
ВИѲИНІЯ
ПАФЛАГОНІЯ
ГАЛАТІЯ
ФРИГІЯ
ЛИДІЯ
ПИСИДІЯ
ЛИКАОНІЯ
КАПАДОКІЯ
ПАМФИЛІЯ
ЛИКІЯ
КИЛИКІЯ
КРИТЪ
КЪПРЪ
СРѢДИЗЕМНО МОРЕ
КЪРИНЕЯ
ЕГИПЕТЪ
ПАЛЕСТИНА
ЕДОМЪ
КАМЕНИСТА АРАБІЯ
ПУСТЫНЯ АРАБІЯ
Римъ
Три Кръчми
Апіево Тържище
Неаполь
Путеоли
Пестумъ
Брундузіумъ
Тарентъ
Регія
Сиракузъ
Агригентумъ
Панармъ
Еолійскы остр.
Мелитъ
Малта
Гоцо
Керкира
Никополь
Лефкада
Кефалонія
Закинѳъ
Аполлонія
Едесса
Берія
Солунъ
Амфиполь
Филиппи
Неаполь
Лариса
Фарсала
Делфы
Ѳивы
Атина
Коринѳъ
Кенхреи
Аргосъ
Спарта
Мегалополь
Месини
Кіѳара
Византія
Халкидонъ
Никея
Никомидія
Троада
Асосъ
Митилина
Пергамъ
Ѳіатира
Сардисъ
Смирна
Филаделфія
Ефесъ
Милитъ
Колоса
Лаодикія
Іерапоіь
Антіохія
Иконія
Листра
Дерви
Пергія
Аталія
Тарсъ
Кесарія
Анкира
Тавіумъ
Амисосъ
Синопъ
Амастрида
Ираклія
Нова Кесарія
Севастія
Никополь
Родосъ
Книдъ
Косъ
Патмосъ
Самосъ
Хиосъ
Ѳира
Карпаѳъ
Кидонія
Добри Пристанища
Клавда
Салмонъ Носъ
Пафъ
Саламинъ
Селевкія
Антіохія
Лаодикія
Арадъ
Триполисъ
Библосъ
Виритосъ
Сидонъ
Тиръ
Птолемаида
Кармилъ Гор.
Кесарія
Антипатрида
Іоппія
Іерусалимъ
Мъртво Море
Хевронъ
Газа
Дамаскъ
Кесарія Филипова
Тиверіадско Море
Бостра
Палмира
Алепъ
Петра (Села)
Арсиной (Суезъ)
Елана (Елаѳъ)
Червено Море
Мемфисъ
Хелиополь
Пирамиды
Пелузіумъ
Александрія
Паретоніумъ
Киринь
Птолемаида
Верениkія
Аполлонія
Голѣмо Напуко
Ефратъ Р.
Оронтъ Р.
Іорданъ Р.
Нилъ Р.
Длъжина къмъ истокъ отъ Лондонъ
15
20
25
30
35
40

КАРТА
ЗА ПѪТЕШЕСТВИЯТА
НА АП. ПАВЛА.